

JANI VINCENTII
GRAVINÆ
J. C. C.
INSTITUTIONES
CANONICÆ
Noviter in lucem editæ.

BENEVENTI,
SUMPTIBUS SOCIETATIS.
MDCCXLIII.

SUPERIORUM PERMISSU.

IN PONTIFICII JURIS INSTITUTIONES

PROOEMIUM

Ad cupidam Sacrorum Canonum Juventutem.

SI quemadmodum Justinianus posteritati prospexit, ita & ipsi nobis consulere; ac tempus, ordinemque ab eo Legum studiis præstitutum adhibere vellemus; longe sane breviori spatio cum Civilis, tum Pontificii Juris Institutiones clauderemus. Ex illius enim præscripto paucis ad earum explicationem decerptis mensibus; totum fere quinquennium ad alia superesset: nunc autem animis ad quæstum properantibus, vixque biennii moram in utroque addiscendo Jure ferentibus; atque ab Institutionibus ad forum continuo migrantibus, ne adolescentes ab Scholis jejunos, inanesque dimittamus, cogimur Institutionum proferre fines, quinquenniique rebus ad biennium contractis, argumenta promere largiori manu, quo non capita solum, sed seriem quoque rerum hinc auferant ad forum. Quamobrem id nos in nostris pertexendis intendimus, ut interea temporis una cum seminibus propago quoque studiosis, atque seges occurreret ma-

teriarum: ne, si velint ad forum convolare maturius, quæstionum novitate percellantur, tenebrisque rerum offundantur subitarum: neve, quod sæpe usu venit, clientum detrimento discere Jus Civile cogantur, artem justitiæ non ante nancifcentes, nisi postquam injustis litibus plura patrimonia laceraverint; plurimaque judicia longa juris ignorantia perverterint. Quotquot autem Pontificii Juris Institutiones evolvimus, (evolvimus autem, antequam nostras exordiremur, plurimas) vel vulgata tantum continent, (Lancellotum semper excipio) & leviora, quæstionibus contra Institutionum finem, & artem, admissis intempestivis, atque verbosis neglectisque principiis certis, quibus unice constare debent Institutiones, omissisque causis rerum, & memoria vetustatis, vel, si qui auctores, & ii quidem eruditiores, ad initia, & antiquitatem excurrunt, prisca eruditione adeo capiuntur, ut recentiorum prope obliviscantur ætatum: unde fortasse minus utiles sunt. Ideo nos utrumque scopulum declinantes, breviter priscam, mediam, & novam Ecclesiæ complexi sumus ætatem; adeout ad Tridentinorum Canonum sententias suis locis intertextas adjecerimus etiam utiliorum haud pauca responsorum, quæ a Sacris Cardinalium Consiliis, quas Congregationes vocant, in dies emittuntur: unde in pluribus juris articulis triplicem aspectum Ecclesiasticæ disci-

plinæ

plinæ patefecimus, & a traditionibus veterum Patrum notitiam juris primævi deducentes, mutationisque causas e media eruditione colligentes, eas gravioribus, uberioribusque Pontificum Constitutionibus provide subjecimus, ut non tantum notitiam Canonum Ecclesiasticorum, sed rationem quoque illorum, studiosi adolescentes, hinc abducatis, habeatisque a nobis non solum ad forensem peritiam, verum & ad Sacram omnium temporum disciplinam breviter expeditam viam: atque ita quisque vestrum per Institutiones hasce nostras non solum accipiat usitata, sed eruditionis etiam Ecclesiasticæ primordiis imbuatur; atque ad Sacram Jurisdictionem propugnandam validioribus armis comparetur; indeque magis, magisq; in dies commendetur Summo Pontifici similitudine studiorum, in quibus ille florem exegit ætatis, ut integritatem Ecclesiasticæ disciplinæ, quam per omnium temporum seriem vestigabat, nunc Ecclesiam regens universam, sanctissimis redderet legibus, æternisque sanciret propriæ virtutis exemplis. Atque hæc de nostris Institutionibus in universum: nunc quomodo a nobis in dies singulos exercendi sitis, breviter vobis expediemus.

Igitur præter operam nobis imperatam; hoc est præter quotidianam dictandi, explicandique horam, & consuetas repetitiones, ac disputationes ex edicto præscriptas, nos

labores nobis addidimus voluntarios: angusta enim justitia est, quæ intra legis verba continetur; nam longe supra leges ab hominibus conscriptas in paginis, obligamur a legibus naturalis honestatis, a Deo Optimo Maximo conscriptis, ut D. Paulus docet, in animis nostris: quibus, quantumcumque in nobis est, conferre monemur in utilitatem aliorum. Unde singulis diebus post explicata scripta, explicabimus primarium, & uberiorem illius materiæ Canonem a nobis allegatum, tum ut assuefaciamus aures vestras ad Ecclesiasticum stilum, tum ut vos a fonte suo Juris doctrinam petere doceamus. Turbati enim Pragmaticorum rivi satis diu vobis in foro patebunt: ut nisi vocem legum hinc exaudiatis, nunquam posthac in tanta occupatione negotiorum, inter forensium Auctorum retia, recurrere ad eas possitis. Nec omittemus exponere Capita illa Sacri Concilii Tridentini, quibus in eo articulo jus vetus forte mutetur, & cum ad secundum nostrarum Institutionum Librum, atq; ad Sacramenta venerimus, præter Scripta nostra eam vobis Catechismi Romani partim interpretabimur, quæ rem Sacramentariam comprehendit. Quem sane Librum doctrina, & locutione curatiore, obsecro vos, ut simul cum novo Testamento, quæ radix est omnis Christiani Juris, in manibus semper habeatis; ubi vero e suggestu descenderimus, horæ quadrantem vobis sive
de

de Pontificio, five de Cæfareo Jure interrogantibus copiam noftri faciemus.

In folemnibus vero vacationibus ordinariorum, cum ab nullo alio Doctore tempus hic fit, & locus occupandus, liceatq; quoad volumus, prorogare labores, hoc vobis etiam a nobis accedet, quod Librum de ortu, & progreffu Juris Civilis noftrum ftatim poft abfolutam illius diei prælectionem Canonum vobis explicabimus, ut ex eo opere, quidquid eruditionis Romanæ ad Romanarum Legum, & veterum Jurifconfultorum intelligentiam exigitur, cum fummo temporis, & laboris compendio prænofcatis, retrufioresque Latinitatis formulas, quibus veteres Leges, & Interpretes eruditiores abundant, nofque propter fufceptum argumentum abundare oportuit, percipiatis.

Id modo fupereft, ut ftudium erga vos noftrum, veftra cupiditate difcendi, atque affiduitate laboris in diem augere velitis.

INDEX TITULORUM

In tribus Libris Institutionum Pontificii Juris contentorum.

Tit.

INDEX

INDEX LIBRI II.

IN-

INDEX LIBRI III.

IN

INSTITUTIONUM JURIS PONTIFICII

LIBER PRIMUS.

DE JURE CANONICO.

TITULUS I.

Uoniam Legis vocabulum est imperiosum, & continet vim civilem, sive corporis violentam coercitionem, ideo vetus Ecclesia modestiæ suæ minime convenire legis nomen existimavit, usaque est Canonum Græca, & leniori voce, nempe regularem: unde orta est Juris Canonici appellatio, quod etiam vocatur Jus Pontificium, propterea quod ab auctoritate Pontificis Romani substantiam capit. Est autem hoc Jus, sicut & Civile, partim non scriptum, partim scriptum. Non scriptum oritur a consuetudine, & usu communi, quæ consuetudo legis robur habet, quando legibus, & rectæ rationi,

Civilique, ac sacræ Doctrinæ, & Disciplinæ non adversatur.

Jus scriptum est, quod Sacris, & Ecclesiasticis Codicibus continetur, cujus plures sunt partes.

Canonum autem variæ variis temporibus prodiere collectiones, quas nos distincte retulimus in prælectionibus Gratiani.

Hic satis habebimus indicare vulgatiores, quæ sunt Decretum Gratiani, & libri quinque Decretalium Gregorii IX. quibus accesserunt totidem libri collecti a Bonifatio VIII. quos in unum corpus coactos appellavit Sextum Decretalium.

His adjectæ fuerunt Clementis V. Constitutiones, quæ appellantur Clementinæ.

Item & Constitutiones Joannis XXII. quæ vocantur Extravagantes, propterea quod vagentur extra corpus Juris, quod Clementinis clausum putabatur, & hæ quidem dicuntur Extravagantes Joannis XXII. cum aliæ, quæ post advenerunt, appellentur Extravagantes communes, quia plurium Pontificum Constitutiones complectuntur.

De Partibus Juris scripti, & de Jure Divino.

TITULUS II.

JUS Divinum est lex, quæ Deum ipsum habet auctorem; quod vel naturale est, vel supernaturale. Naturale est, quod procedit a dictatis rectæ rationis, in qua sine stylo, sine atramento, Deus ipse creandis hominibus impressit amorem, & regulas honestatis, ad quam

omnes

omnes natura ferimur, cuique perpetuo adhæreremus, nisi vitiis, & cupiditatibus abstraheremur.

Jus Divinum supernaturale est, quod in Sacrorum Bibliorum Codicibus Veteris, ac Novi Testamenti continetur.

De Sacris Constitutionibus.

TITULUS III.

SUnt præterea Canones, quos Ecclesia condidit auctoritate a Deo accepta. Quam auctoritatem condendi juris vel per Concilia, vel per suum Caput, Pontificem Romanum, expedivit. Concilia sunt conventus Ecclesiæ universæ, quæ per suos Episcopos, sub ejus Capite Summo Pontifice repræsentatur, eaque propterea Concilia generalia nuncupantur; quorum celebrandorum ratio hæc est. Convocandi ad Concilium sunt ex universo terrarum orbe omnes Episcopi: ejusque indicendi potestas est penes solum Romanum Pontificem, qui per se, vel per suos Legatos præesse debet. In Concilio Episcopi judicium proferunt, cumque iis ex consuetudine etiam Cardinales, Abbates, quasi Episcopalem Jurisdictionem habentes, & Generales Ordinum. Quodque decreverit, id ratum, certumque manet. (1) Præter Generalia, sunt etiam Nationalia, & Diœcesana Concilia. Nationalia sunt, quæ celebrantur ab Archiepiscopis, & Episcopis alicujus Nationis, aut Regni sub Patriarcha, vel Primate. Provincialia sunt, quæ celebrantur ab Episcopis ejusdem Pro-

(1) Can. Sancta dist. 16.

Provinciæ convocatis a suo Metropolitano, seu Archiepiscopo, eoque impedito, ab Episcopo antiquiore: (2) convenireque jussu ejus debent omnes Episcopi, Abbates; & quotquot accedere consueverunt. Sunt autem cum Episcopis vocandi etiam, qui Jurisdictionem habent Episcopalem, (3) & si nequeant Episcopi accedere; justam excusationem afferre debent. (4) Capitula vero Cathedralium convocanda esse, non cogenda scribit Abbas. (5) Eaque Concilia tertio quoque anno celebranda essent ex Conc. Trident. (6) Diœcesana sunt, quæ celebrantur ab Episcopo convocatis Diœcesis suæ Clericis, vel Abbatibus: (7) Ad quos cœtus convenire oportet exemtos omnes, qui alioquin, exemtione cessante, convenire deberent, quique Capitulis Generalibus non subjiciuntur; item sine ulla exceptione quotquot curam gerunt animarum: debentque celebrari singulis annis. (8) Et si Episcopus negligat, duorum mensium suspensione a munere suo punitur. (9) Porro Conciliis Diœcesanis obligantur tantum homines illius Diœcesis; Provincialibus omnes illius Provinciæ; Nationalibus omnes illius Nationis; at Generalibus universus orbis terrarum; Summorum etiam Pontificum Constitutionibus homines obligantur universi. Dividuntur autem eæ Constitutiones in Decreta, Decretales Epi-

(2) C. quoniam C. si Episcopus C. si quis Episcoporum dist. 18. C. decernimus ead. dist.
(3) Can. convenientibus 1. q. 7. C. Adrianus dist. 53.
(4) Gloss. Can. placuit d. 1°.
(5) C. ult. de his, quæ fiunt a majori parte Cap.
(6) Sess. 23. C. 2. de reform.
(7) C. quando dist. 38. Cap. placuit 12. qu. 2. C. Abbates 18. qu. 2.
(8) Conc. Trid. sess. 24. C. 2. de reformat.
(9) C. ult. juncta Glossa v. Excommunicationis dist. 18.

Epiſtolas, & Reſcripta. Decreta ſunt, quæ in Romano Concilio, conſeſſuque Italicorum Epiſcoporum Pontifex promulgabat. Decretales Epiſtolæ ſunt reſponſa Pontificum in privatis controverſiis; aut ad conſultationes Epiſcoporum: quæ generaliter etiam reſcripta nuncupantur. Specialiter vero reſcripta ſunt, in quibus Pontifex aliquid rogatus aut concedit; aut mandat; aut decernit. Magnum etiam auctoritatis gradum in Jure Canonico retinent ſcripta SS. Patrum; eorumque ſententiæ: quæ cedunt Pontificiis Conſtitutionibus; quia hæ veniunt a Poteſtate majore, ac ſuprema; quamvis in Patribus conſtiterit ſcientia major. Neque locus clauditur in Jure Canonico Principum Conſtitutionibus, & reſponſis Juriſconſultorum: quorum aliquot inter Canones miſta invenimus. Quam auctoritatem profanæ leges non a profana, ſed a ſacra Pontificum poteſtate ducunt. Recte enim Bonifacius (10) illud Juſtiniani uſurpavit (11) *omnia noſtra facimus, quibus noſtram auctoritatem impertimus.*

Diviſio autem Juris Civilis aptatur etiam Juri Canonico, quod pariter in perſonis, rebus, & actionibus, nempe judiciis verſatur.

Hinc primum Librum perſonis, ſecundum rebus, tertium judiciis, & actionibus dicavimus.

De

(10) C. 22. de præb. in 6.

(11) L. 1. §. ſed neq; de vet. jure enucleando.

De Jure Personarum.

TITULUS IV.

JUre Canonico personæ dividuntur in laicos, sive populares a Græco λαὸς, idest *populus*, & in clericos, sive adscitos ad divini ministerii sortem a Græco κλῆρος, idest *sors*. Clericorum sunt plures ordines, quorum summus est Episcopatus, unde proseminati sunt ordines cæteri, quorum alii majores dicuntur, & sacri; alii minores, de quibus inferius.

De Episcopis, & Summo Pontifice.

TITULUS V.

EPiscopus, sive Inspector observandis, & corrigendis moribus fuit institutus. (1) Episcopi munus est in concione verbum divinum explicare, quamvis recentioribus temporibus id mandare aliis consueverint, sibique reservaverint, quod ab ordine suo nefas est avellere: qualis est duorum Sacramentorum administratio, nempe ordinis, & confirmationis baptizatorum. Omnis autem Episcoporum potestas dividitur in ea quæ sunt ordinis, & in ea, quæ sunt jurisdictionis, & in ea, quæ sunt Legis Diœcesanæ. Ab ordine manat Regum, Altarium, & Ecclesiæ consecratio, ejusq; post pollu-

(1) C. Cleros vers. Episcopatus dist. 21.

pollutionem expiatio; (2) Chrismatis, & Olei Catechumenorum, & infirmorum confectio, Ordinum collatio, Virginum sacrarum lectio. A Jurisdictione venit facultas corrigendi, beneficia conferendi, execrandi, sive excommunicandi, judicandi, puniendi, examinandi. Ad Legem Diœcesanam pertinet jus exigendi Synodaticum, sive Cathedraticum; hoc est tributum in honorem Cathedræ Episcopalis præstandum, item jus exigendi procurationem, census, quartam funeralium, quartam decimationum: (3) quibus præstandis Monasteria non obligantur, ideoque a Lege Diœcesana exemta dicuntur. Et quoniam inter Civitates semper excelluerunt Metropoles, ideo Metropolitanus Episcopus minorum Civitatum Episcopis etiam antiquitus præferebatur. His autem eminentiores erant Episcopi illi, qui præerant Capitibus Provinciarum, in quarum divisione Imperii Romani rationem Ecclesia complectebatur. Unde, quia sub Romano Imperio Roma, Alexandria, Antiochia capita erant Regionum aliarum, ideo præter Romanum, qui a Christo impositus est omnibus, Alexandrinus Ægyptiacis, Antiochenus Asianis Episcopis præerant: ideoque hi tres ab initio Archiepiscopi vocabantur, tanquam Capita Episcoporum cæterorum. Postea vero Archiepiscopi nomen devenit ad Metropolitanos; Romanus vero, Alexandrinus, & Antiochenus nomen Patriarcharum susceperunt, quasi Patrum Principes. Quem Patriarcharum numerum auxit postea Hierosolymitanus, & ob honorem Imperatoriæ Sedis etiam Con-

(2) C. unic. de Consecrat. Eccl. in 6.

(3) C. conquerente 16. de off. jud. ord. C. dilectus 17. ubi Abbas eod. can. p. 10. quæst. 5.

Constantinopolitanus: quorum primum locum obtinet Romanus, secundum Constantinopolitanus, tertium Alexandrinus, quartum Antiochenus, postremum Hierosolymitanus, (4) qui proprie Patriarchæ dicuntur. Alii autem his minores aliquando improprie Patriarchæ nuncupantur; aliquando Primates; quales sunt in Italia Gradensis, qui Sedem suam Venetias transtulit, Aquilejensis, & Pisanus; in Gallia vero Viennensis, & Bituricensis, & Lugdunensis; in Germania Magdeburgensis; in Hispania Toletanus; in Anglia Eboracensis, in Pannonia Strigoniensis; quibus accessit auctoritate Pauli III. Patriarcha Indiarum. (5) Hæc habent præcipua quinque Patriarchæ. 1. Ut post Romanum Pontificem sedeant ordine dignitatis. 2. Ut Metropolitanis Pallium concedant; cum ipsi accipiant a Summo Pontifice. 3. Ut eis Crux præeat per omnem suum Patriarchatum, cum non occurrit Summus Pontifex, aut ejus a latere Legatus. 4. Ut a suis Metropolitanis ad eos appelletur. (6) Quamvis igitur ordine omnes Episcopi exæquentur, gradu tamen dignitatis inter se, ac jurisdictione distinguuntur. Quilibet enim Episcopus ordinariam in Diœcesi sua jurisdictionem habet, a quo, si Suffraganeus sit, ad Metropolitanum appellatur, ab Archiepiscopo vero Metropolitano ad Patriarcham, a Patriarcha ad Summum Pontificem. Cum autem Summus Pontifex plura cum cæteris Episcopis habeat communia; multa tamen sibi nominatim excepit, quorum hæc sunt quotidiana, & fre-

(4) Dist. 22. & l. antiqua de privileg.

(5) Gonzalez ad Reg. 8. Cancell. Gloss. 41. n. 14. in fine.

(6) C. antiqua de privil. & dist. 22. ubi Glossa per tot.

frequentiora. Primo ne ullius judicium Pontifex ſubeat, cum omnes alii Pontificis judicio ſubjiciantur. Deinde controverſiæ Religionis ad ſolius Pontificis judicium, cum majoribus Eccleſiæ cauſis revocantur. Præterea ſolius Pontificis eſt convocare generalia Concilia. Item Epiſcopos, & Epiſcopales Sedes creare, ac transferre; eoſdemque Epiſcopos dejicere, aut dejectos reſtituere; ceſſiones ab eis accipere, illoſque a juriſdictione Superioris eximere, ſolique Sedi Apoſtolicæ ſubjicere. Pontificis ſolius eſt plures Epiſcopatus in unum conjungere; aut unum diſtrahere in plures, ſolvere legibus Eccleſiaſticis; hoc eſt diſpenſare, remittere Canonum auſteritatem; Presbyterorum filios, cæteroſque illegitimos dignitatum reddere capaces. (7) Pontifices jam diu creant Cardinales, qui Pontificium Senatum conſtituunt: dicti a Cardinibus; quales vocabantur majores Eccleſiæ, quibus præerant, ubi ſub eorum cura locata erat adminiſtratio Sacramentorum. Eædemque Eccleſiæ, ſive Cardines appellabantur Tituli: erantque partim Presbyterorum, unde Cardinales presbyteri, partim Diaconorum, qui opes adminiſtrabant, & negotia civilia gerebant, unde Cardinales Diaconi. Præterea ex Cardinalibus ſeptem creabantur Epiſcopi, quibus tradebantur Epiſcopatus viciniores, qui tanquam Chorepiſcopi erant Romani Pontificis, cui præcipuam opem in totius Eccleſiæ adminiſtratione præbebant: erantque olim ſeptem hi Epiſcopatus Cardinalium titulares, quia Epiſcopatus S. Rufinæ, nempe Sylvæ Candidæ

(7) C. 1. de translat. Epiſc. C. quod translat. 4. de off. legat. ubi Gloſ. C. ſicut venire 8. de exceſſibus prælat.

didæ nondum cumulatus, five ut ajunt, unitus fuerat Epifcopatui Portuenfi: ideoque nunc fex recenfentur finitimi Epifcopatus, nempe Hoftienfis, Portuenfis, Albanenfis, Prænestinus, Sabinenfis, Tufculanus; crevit autem Cardinalium dignitas maxime poftquam Nicolaus II. præcipuas eis partes in Romani Pontificis electione tradidit; (8) adeo ut tandem reliquum Clerum exclufe-rint: ac deinceps antejerint Epifcopis, quibus initio non præferebantur: cum Cardinalatus non fit Ordo Ecclefiafticus, fed Ordini adjecta dignitas, & officium, quod merito fupra cæteros emicuit, poftquam majora urbis negotia gerenda, & una cum Pontifice univerfalem Ecclefiam adminiftrandam, illius mandatu, fufceperint. Ornarunt vero plurimum Cardinales Innocentius IV. & Paulus II. quorum ille rubrum Galerum eis tradidit, ifte veftem coccineam, five purpuream lacernam, (9) ut veteris Senatus majeftatem exhiberent. Jus ferendi in Pontificia Creatione fuffragii Cardinales non habent, nifi Diaconatus ordinem acceperint, aut a Summo Pontifice nominatim facultatem eam impetrarint. Eorum a Sixto V. (10) præfinitus eft numerus, ne feptuaginta excedant: ex quibus quinquaginta oportet effe presbyteros, Diaconos quatuordecim, Epifcopos fex ex vicinioribus, quos innuimus, Epifcopatibus.

Cardinales, cum in legationes abeunt, dicuntur *Legati a latere*, quafi dimiffi a Pontificis latere, cui femper adhærere cenfentur, quorum in provinciam adventu filet aliorum Legatorum poteftas;

(8) Can. in nom. Dom. dift. 23. can. 1. dift. 79.

(9) Polydor. virg. de inventor. rer. lib. 4. C. 9.

(10) In Conft. incip. *poftquam* & per aliam incip. *Religiofa*.

ſtas; (11) ac tum facultatem habent abſolvendi excommunicatos propter violationem Clericorum, (12) & utuntur Apoſtolicis inſignibus; (13) Præterea poteſt Cardinalis Legatus vacantia beneficia conferre; (14) etiam ſi jus ſit patrono Clerico præſentare. (15) Abſtinendum ei tamen eſt a Prælaturis Cathedralium, & Collegiatarum Eccleſiarum; item & a dignitatibus Eccleſiarum Cathedralium majoribus, quæ per electionem conferuntur; atque a translatione, unione, & diviſione Epiſcopatuum. (16) Sunt etiam Legati miſſi non ex Cardinalium Collegio, & Nuntii nuncupantur, qui explicant in Provinciis, & Regnis Pontificiam Juriſdictionem. (17) Alii ſunt Legati nati, quorum dignitati Sedes Apoſtolica perpetuo munus legationis attexuit, quales ſunt in Anglia Cantuarienſis, Eboracenſis; in Gallia Bituricenſis, (18) aliique. Sed quomodo ad Eccleſiaſticas Dignitates perveniatur, inquiramus.

De Electione.

TITULUS VI.

Electio eſt perſonæ idoneæ ad Eccleſiæ vacantis, aut perſonarum regimen canonice facta vocatio. (1) In qua definitione comprehenduntur Epiſcopi, & regularium Rectores. Eligendi ratio

(11) C. voluptas de off. Legat.
(12) C. excommunicandos 9. eod.
(13) C. antiqua 23. de privil.
(14) C. 2. de præb.
(15) C. 1. de off. Legat. in 6. & C. dilectus extra eod.
(16) C. penul. de off. Legat. in 6 & C. 3. & 4. eod.
(17) C. 1. de off. Legat.
(18) Vid. Azor. 2. Inſt. Moral. lib. 5. C. 25.
(1) Gloſſ. C. 5. de poſt. Prælat. in 6. verbo vero.

ratio pro temporibus variavit. Apostoli enim, quorum infinita erat in Ecclesia tum exoriente potestas, ipsi Episcopos Ecclesiis praeficiebant. Post eos in Cœlum sublatos Electio venit ad Clerum, qui eligebat coram omni populo non suffragium, sed testimonium de electi persona laturo. Cumque turba populi electionem impediret, pro populo acciti fuerunt proceres, & optimates. Deinde, quia Clerus crevit, & Clericorum turba secum dissentiens impedimentum objiciebat electioni, redacta ea fuit ad selectiores Cleri, nempe ad Collegium Canonicorum unum in Ecclesia corpus cum Episcopo constituentium: (2) dummodo ad Subdiaconatus saltem ordinem pervenerint, (3) aut, si Canonici non sint, facultatem eligendi aut ex consuetudine, aut ex privilegio, aut ex pacto acceperint. (4) Sed electionum, excepta Germania, quae adhuc jus commune tuetur, vix alibi superest usus: cum generaliter vel Princeps, in quem transierunt jura populi, a Summo Pontifice certas personas petat; vel sponte sua Pontifex Ecclesiis Rectores tradat; (5) praecipue per regulam secundam, quam vocant Cancellariae; qua collationes Cathedralium sibi excepit. Antequam autem Clericorum ritum ingrediamur; afferemus aliquid de Vicario Capitulari, qui creandus est interea, dum electio celebretur. Etenim Episcopo sublato, Ecclesiae omnis administratio ad Capitulum devolvitur, in quod exceptis iis, quae sunt

(2) C. 1. Can. dudum 22. extra de elect. C. quia propter eodem dist. 63. C. 35.

(3) Sess. 22. C. 4. de reformat. Conc. Trid.

(4) C. cumana 50. de elect. juncta Glos. verbo *consuet.*

(5) C. 3. & 13. de praeb. & dignit. extravag. ad regimen de praeb. & dign.

ſunt ordinis, exceptaque collatione eorum beneficiorum, quæ ad ſolum Epiſcopum cum conſenſu Canonicorum ſpectabat, (6) tranſit omnis Epiſcopi ordinaria poteſtas, ſive ſpiritualis, ſive temporalis, una cum collatione beneficiorum, quam Epiſcopus cum Canonicis habebat communem. (7) Quæ vero ſunt ordinis, ne detrimentum contingat animarum ex dilatione, a vicinioribus Epiſcopis a Capitulo convocatis exercentur. (8) Fructus item Eccleſiæ vacantis Capitulum colligere debet, ac futuro Epiſcopo reſervare. Propterea Conc. Trid. cavit, ut iis curandis Oeconomus a Capitulo conſtituatur. Et quia juriſdictionis exercitium difficilem exitum haberet, ſi divideretur in plures, juſſit etiam, ut a Capitulo Vicarius, qui vice omnium adminiſtret, eligatur intra octo dies ab Epiſcopi morte: (9) quo elapſo tempore, ſi non elegerint Canonici, facultas ea devolvitur ad Metropolitanum; & Metropolitana Eccleſia vacante, ad antiquiorem e Suffraganeis. Si vero vacans Eccleſia exemta ſit a juriſdictione Metropolitani, facultas ea tranſit ad Epiſcopum exemtæ proximiorem. Quamvis autem Vicarius Capitularis nequeat ordines conferre, quia tamen habet juriſdictionem, concedere poteſt veniam ſubditis, ut ab aliquo Epiſcopo ordinentur per literas, quas vocant dimiſſoriales: dum ne concedantur intra annum ab Epiſcopi morte; niſi quis ordines petat, ut aliquod beneficium Eccleſiaſticum aſſequatur. (10) Sed jam ad rationem eligendi pergamus.

(6) Cap. 1. ne Sede vacante in 6.
(7) C. 1. ne Sede vacante in 6.
(8) Gloſſ. C. hiſque de major. & obed. & C. cum olim eodem.
(9) Seſſ. 24. C. 16. de reform.
(10) Seſſ. 7. C. 10. de reform.

mus. Electioni non est locus, nisi Ecclesia vacante; (11) adeo ut irritum sit quidquid consultum, actumve fuerit Episcopo vivente. (12) Præcedere autem debet citatio omnium, qui jus eligendi habeant, dummodo sint in Provincia: (13) nisi qui eo impedimento detineantur, sive ætatis, sive viarum, & similium; ut palam sit, citationem inutilem fore. (14) Citati autem, si adesse nolint, possunt eorum beneficio renunciare. (15) Et quoniam hac in re plus obest unius contemtus, quam plurium oppositio; ideo si aliquis contemnatur ex eligentibus, vel non opportune citetur, vitiatur electio, etiamsi justo suffragiorum numero polleat. (16) Nisi neglectus, qui fuit, eam electionem adveniens ratam habuerit. (17) At si absens citatus accedere impediatur, potest adprobante Capitulo impedimentum jurejurando probare, suffragiumque suum per instrumentum procurationis mandare uni de Capitulo, vel, si Capitulum consenserit, extraneo: (18) licet item non modum unum, sed & plures procuratores ad eligendum constituere in solidum; non quidem, ut simul admittantur, sed ut qui in suffragio ferendo præveneril, præferatur; (19) aut, si nemo præveniat, is vincat, qui a majori parte Capituli admittetur; vel, si Capitulares convenire nequeant, is, qui prior in instrumento procuratio-

nis

(11) C. bonæ mem. 30. de elect. C. nullus 7. dist. 79.

(12) C. factus in princip. C. Novatianus, C. scire, C. denique 7. q. 5.

(13) C. coram 35. de elect.

(14) C. quia propter de elect. C. ex eo 32. C. sicut 28. eod. in 6.

(15) C. cum nobis 19. de elect.

(16) C. quod sicut de elect.

(17) Dict. cap. quod sicut, & C. si cui eligendi 23. de elect. in 6.

(18) C. quia propter §. illud autem de elect.

(19) C. si quis justo 46. de electiom. in 6.

ris nominatus invenitur. Cum vero quis nomine alterius eligit, & suo; non potest ancipiti conscientia dividere suffragia in diversos, sed conferre debet in eundem tam suffragium suum, quam alterius; nisi ad certam personam eligendam fuerit constitutus. Per litteras porro fas non est ferre suffragium; ne quis jus hoc exerceat ante scrutinium: cum in ipso tantum scrutinio ferre suffragium permittatur. (20) Regulariter celebranda est Electio in Ecclesia Cathedrali; (21) tres intra menses a die vacationis; si quidem vacet suprema ejus Ecclesiæ dignitas; intra sex vero, si vacent dignitates minores in Ecclesiis Cathedralibus, aut Regularibus: minus enim damni ex ea mora timetur. (22) Quibus temporibus lapsis; eligendi facultas devolvitur simul cum iisdem temporum spatiis ad proximum Superiorem, ab eoque ad alium, (23) donec ad Summum Pontificem perveniatur: ad quem Electio devolvitur statim, si Ecclesia exemta sit ab Archiepiscopi jurisdictione, & Sedi Apostolicæ proxime subjecta; (24) quod obtinet in Præfecturis regularium exemtis, quæ per Electionem tribuuntur. (25) Deficiente vero majore Canonicorum parte, sive per absentiam, sive per negligentiam, sive per renunciationem, totum eligendi jus transit in minorem partem, quæ integrum

(20) C. si quis justo 46. de elect. in 6. C. quia propter de elect.

(21) C. quod sicut 28. in princ. vers. cum juxta de elect. & C. qua fronte de elect.

(22) C. ne pro defectu de elect. & C. 2. ubi Abbas de Conc. præb.

(23) C. quia diversitatem de concession. præb. d. C. ne pro defectu, ubi Abbas & C. 2. de elect. in 6.

(24) C. licet de suppl. neglig. Prælat.

(25) Clem. 1. de suppl. neglig. Prælat. C. cum singula de prebend. in 6.

tegrum Capitulum repræsentat. (26) Electionum triplex est forma, per inspirationem, cum omnes uno spiritu, veluti numine ducti ad unum eligendum conveniunt; per scrutinium, & per compromissum. Per scrutinium peragitur Electio, quando Capitulum ex eligentium numero tres capit, qui secreto, & sigillatim colligant suffragia singulorum pura, & certa, omnique conditione, & ambiguitate vacantia: (27) quæ publicantur statim, eaque publicatione mutandæ sententiæ facultas adimitur. Conferuntur postea suffragia, & numerantur, ut ejus electio prævaleat, in quem major, & sanior pars Capituli consenserit: ut non modo numerus, sed & sapientia, & zelus electo faveat: nisi duplo superetur pars melior a majore; tum enim vincet pars major. Quæ tamen, si scienter elegerit indignum, tum dolus eorum electo nocebit; isque præferetur, quem pars melior, & minor dederit. (28) Per compromissum fit Electio, cum Capitulum omne jus suum transfert in alium, sive ex suo corpore, sive extraneum, vel in plures, ut illius, aut eorum sit arbitrium eligere, (29) qui arbitri ad eligendum sumti, mandati formam observare coguntur, si quidem Electionem factam velint subsistere. (30) Impeditur Electio per appellationem, quæ non præcedere potest Electionem, si non eo intendatur, ne Electio

(26) Abbas Cap. congregato 53. num. 3. & 4. de elect. & C. gratiam num. 5. 8. & 9. de suppl. neglig. Præl.

(27) C. quia propter C. cum terra de elect. & C. 2. eodem in 6.

(28) C. Ecclesia vestra 57. eod. C. si quando de elect. in 6. C. congregato, ubi Glossa de elect.

(29) C. causam 8. C. cum in causis 30. C. cum in jure 33. C. cum in veteri 52. C. quia propter, ubi Abbas de electione.

(30) C. cum dilectus, ubi Abbas eod.

ctio fiat omnino; verum ad eum tantum finem interponatur, ne fiat contra Canonum præscriptum. Ut autem appellationes ab Electionibus recte procedant, exponendæ sunt objectiones in instrumento publico; eæque jurejurando confirmandæ tactis Evangeliis. (31) Quæ forma requiritur in appellationibus extrajudicialibus, non in judicialibus, ubi difficilius fraudes obrepunt. (32) Cæterum, ne, sublatis electionibus, quidquam utilitatis earum desideretur, Sac. C. Trid. novam viam aperuit, qua per examen ad perfectam cognitionem perveniatur illius, quem Summus Pontifex creaturus est Episcopum. (33) Cujus examinis plenior forma traditur ab Urbano VIII. in Constitutione, quam invenies apud Nicolaum hoc tit. Peracto autem hoc examine, probationes collectæ, actusque omnes traduntur uni ex Cardinalibus, ut ea in Consistorio ad Summum Pontificem referat; quæ præconizatio dicitur: posteaque in altero judicium de promovendo fertur, quæ dicitur præpositio, quam sequitur decretum, quod a Summo Pontifice, consultis Cardinalibus, interponitur. Ac forma quidem C. *quia propter* complectitur tam Electiones Episcoporum, quam Præsulum Regularium; de quibus specialia quædam sanciuntur a Conc. Trid. (34) nam vetuit publicari eligentium nomina, jussitque, ut major tantum numerus prævaleret: nam, suppressis nominibus, ignoratisque meritis eligentium, tantum numerus cum numero, non merita cum meritis conferri queunt. Eodemque Cap. S. C. Trid. in ele-

(31) C. ut circa de electione in 6.

(32) C. Constitutio eod. in 6.

(33) Sessio. 24. C. 1. de reformat.

(34) C. 6. sess. 25. de Regular.

electione, regularium sublatæ censentur Electiones per inspirationem, & per compromissum, ut Sacra Congregatio declaravit. (35) Cavit item Sacra Congregatio, ne Abbatissæ, aut Priorissæ, aliæque Monialium Præfectæ creentur, nisi quadragenariæ, & quæ octennium saltem Religiosæ Professionis exegerint; vetuitque, ne Episcopus, aut qui ejus mandatu præest electionibus Monialium, Claustra earum ingrediatur, sed jussit, ut e fenestella suffragia colligat, & præsit Electionibus. Sacra item (36) Congregatio Cardinalium cavit, ne in electionibus Præfectarum Monialium Provincialis Ordinis, aut alius quivis regularis virilis sexus suffragium suum misceat. In Italia non licet Abbatissas eligere, nisi ad triennium; neque eam, quæ electa jam fuit, iterum eligere permittitur, nisi triennium aliud ab officio vacaverit. (37) Vicarius item Capitularis secretis suffragiis, perinde ac Prælati Regularium, est eligendus. Specialia vero, ut ejus potestatis summitatem decet, recepta sunt circa Romani Pontificis electionem, quæ præcipuo libello continentur, ubi Canones, & Constitutiones omnes, sive veteres, sive recentiores huc spectantes concluduntur, ut supervacuum, longumque sit ea referre.

Qui

(35) Apud Nicolaum titul. de elect. n. 6.

(36) Die 7. Martii 1677.

(37) Nicol. tit. de elect. n. 21.

Qui eligere, eligive possint.

TITULUS VII.

CAusæ omnes, quibus eligendi potestas aufertur, vel ad naturam referuntur, vel ad legem. Natura prohibentur impuberes ob inopiam consilii. (1) Lege vero excluduntur, qui excommunicatione majori tenentur, & qui non a Canone, sed ab hominis potestate suspenduntur, sive ad tempus prohibentur fungi munere suo; item, qui dicuntur irregulares, hoc est ordinis exercitium amiserint, & consequenter jus suffragii annexum ordini. (2) Sunt vero aliquot, qui eligendi facultate non perpetuo, sed ad tempus destituuntur; quales sunt, qui inter eligentes suffragia laicorum admiserunt, quæ dicitur *Electio per abusum sæcularis potestatis*, ex qua electio irritatur, (3) Item, qui formam contentam in Cap. *quia propter* contemserunt, qui prohibitos per Canones elegerunt, veluti minorem, illegitimum, infamem, (4) qui omnes suffragio quidem ea vice, per triennium vero Ecclesiastici sui muneris exercitio carent; (5) & si pars eorum elegerint dignum, ad eos omnis eligendi facultas transit, si vero indignum elegerint omnes, tum electio devolvitur ad Superiorem Præsulem ex ordine potestatis, (6) At si elegerint inhabilem, qui

(1) ... ex eo 3. de elect. in 6.
(2) C. is, cui de sent. excom. Felin. ad cap. Apost. nu. 16. v. dum autem dicitur de excep. C. illa quotidiana 39. ubi DD. C. fin. de procur. C. ult. de Cler. excom min.
(3) C. quisquis 43. de elect.
(4) C. cum in cunctis de elect.
(5) Dict. C. §. ult.
(6) Gloss. C. perpetuo 7. de elect. in 6.

qui erat postulandus, & integrandus a Summo Pontifice, antequam eligeretur; tum itidem, si pars eorum illa electione abstinuissent, omnis ad eos, qui abstinuerunt, eligendi facultas migrat; si elegerint omnes, facultas devolvitur ad Superiorem; a quo electum postulare debebant. (7) Ut vero quis creetur Episcopus, exiguntur justa ætas, nempe XXX. annorum (8) absolutorum, justique; & legitimi natales, (9) & sana religio, & morum virtus, & idonea scientia; (10) ut Doctor, vel Licentiatus saltem in Theologia, vel Jure Canonico publicæ alicujus Academiæ testimonio perhibeatur. (11) Unde rejiciuntur criminosi, hæretici, schismatici, excommunicati; & qui scienter elegit indignum, eligi per triennium ipse vetatur. (12) Rejicitur, qui saltem sex ante menses, quam eligatur, sacros Ordines non susceperit, (13) & qui aliam Ecclesiam, aut alicujus beneficii curati titulum retinet, nisi dimittere velit. (14) Ad Parochialem autem Ecclesiam, sive in titulum, sive in commendam administrandam nemo idoneus reputatur, nisi XXV. attigerit annum, & sacros Ordines intra annum suscipiat. (15)

De

(7) C. bona 23. de elect.
(8) Constitut. Gregorii XV. 15. Maji 1591.
(9) C. cum in cunct. de elect.
(10) C. cum nobis 19. eod.
(11) Conc. Trid. sess. 22. C. 2. de reform.
(12) C. cum in cunctis C. cum Vinctonensis C. per inquisitionem de elect.
(13) Conc. Trid. sess. 22. C. 2.
(14) Conc. Trid. sess. 7. C. 2.
(15) C. cum in cunctis §. inferiora de elect. C. licet Can. eodem in 6. & C. nemo ibidem.

De Postulatione.

TITULUS VIII.

POstulatio est ejus, qui non aliquo corporis, aut animi vitio, sed ex aliquo Canonico impedimento eligi nequit, concors a Capitulo apud majorem potestatem facta petitio. Eaque duplex est, simplex; & solemnis. Simplex est, cum eligendus est aliquis, quem eligere non licet sine consensu ejus, cui subest: ut si eligere velint Monachum, qui opus habet Abbatis sui venia, quæ electio confirmatione indiget; cum ea non indigeat postulatio solemnis. Postulatione enim a S. Pontifice admissa, is, qui postulatur, pro electo, & confirmato habetur. (1) Unde postulatio solemnis est, per quam apud Superiorem potestatem petitur remissio alicujus canonici impedimenti, quo persona postulata irretitur. Nam præter eos, qui neque eligi, neque postulari queunt, sunt, qui, etsi eligi non possunt, possunt tamen postulari, ut eligantur, qualis est Episcopus, qui ad alium Episcopatum poscitur, aut qui justam ætatem non habet, nempe minor XXX: nam qui minor sit XXVII. ne postulari quidem Episcopus potest: sicuti neque ullus ex ordinibus mendicantium. (2) Fiet & postulatio per scrutinium, constareque debet omnibus, aut majori parte suffragiorum: & si pars postulaverit aliquem, pars vero elegerit, tum postulatio electioni

(1) Abbas C. 2. in rubr. & Co- lum. ult. n. 34. de postulat.

(2) Cap. dispendiis extravagan. comm. de postulat.

ni præfertur, si numerus postulantium duplo excedat numerum eligentium: (3) quæritur jus postulato, ex eo die, quo eam admisit superior potestas; sine cujus consensu eam jam Superiori oblatam non licet revocare. (4) Non minus vero postulatio examinanda est, quam electio, eandemque exigit formam; (5) is autem Superior adiri debet a postulantibus, qui jus habet confirmandæ electionis (6).

De Confirmatione Electionis.

TITULUS IX.

QUamvis olim pro electionis confirmatione adeundus erat proximus Superior, puta pro confirmatione Episcopi, Archiepiscopus; nunc tamen, sepositis mediis potestatibus, aditur tantum Summus Pontifex. Igitur electio facta offerri statim debet electo, cui mensis ad deliberandum datur: intra quem, si non consenserit, amittit jus omne sibi ex electione quæsitum, & ad aliam electionem aperitur via. (1) Electus vero, si adsentiatur, ex Nicolai III. constitutione, vel ipse, vel ejus mandatu alius (2) ad Sedem Apostolicam iter intra mensem arripere debet, sumto tempore ad itineris longinquitatem necessario. Confirmationem autem præcedet ante Superiorem examen, tum circa formam electionis, tum circa perso-

(3) Cap. scriptum de elect.
(4) C. bonæ, ubi Host. & Abbas de postulat.
(5) Abbas in Cap. quia propter col. 3. de elect.
(6) Abbas C. 11. n. 10. hoc tit.

(1) C. cupientes 16. in princip. & §. cæterum de elect. in 6. C. quam sit, ubi Gloss. v. conditio.
(2) C. nihil §. cæterum de elect.

personæ merita exigenda ad præscriptum Concil. Trid. (3) & Constitutionis Gregorii XIV. incip. *Onus Apostolicæ*. Regulariter ante impetratam confirmationem jus non est electo se immiscere negotiis ullis ejus Ecclesiæ, ni quæsito jure velit excidere. (4) Accepta vero confirmatione, oblatoque testimonio litterarum, quibus ea continetur, electo, priusquam consecretur, licet exercere tantum ea, quæ sunt jurisdictionis. (5)

De Consecratione.

TITULUS X.

IN electum ea, quæ sunt ordinis Consecratione transferuntur. Peragenda est autem Consecratio, ex Conc. Nicæno, ab omnibus, aut tribus saltem Provinciæ Episcopis jussu Archiepiscopi, aut rectius ab ipsomet una cum omnibus, aut duobus saltem suffraganeis; ac, si ordinandus sit Archiepiscopus, adesse debent suffraganei omnes, aut saltem tres eum ordinaturi; at, si nonnisi unus in Provincia inveniatur Episcopus, duo saltem e finitimis arcessentur. (1) Exemti vero, quique soli Apostolicæ Sedi subjiciuntur, vel ab ipso Pontifice, vel a tribus Episcopis jussu Summi Pontificis consecrantur. Post Consecrationem autem omnia, quæ habebat Episcopus, beneficia vacant.

(3) C. 1. sess. 24. de reformat
(4) C. avaritia de elect. in 6.
(5) C. accedentibus de excess. prælat. ubi Abbas num. 4. C. injunctæ extravag. com. de elect.

(1) Can. Apostolica can. mos antiq. dist. 65. can. Episcopi distinct. 64. per totam can. Octus dist. 65. Cap. Archiepiscop. 6. & seq. de ordin.

vacant. (2) Tempus autem, intra quod ex Sac. Conc. Trid. præscripto (3) electus Episcopus est consecrandus, sunt tres menses, quibus elapsis, si consecrati non inveniantur; perceptos fructus amittent, delatas ipsas Ecclesias ipso jure amissuri, si tres alios ultra menses Consecrationem protraxerint. Celebrandáque est Consecratio in ipsa, cui præesse debet, Ecclesia, vel in Provincia, ubi ei commodum fuerit, si actus hic exercendus sit extra Romanam Curiam: solemnis Consecrationis dies est Dominicus, hora tertia, quia scimus Spiritum Sanctum é Cœlo delapsum: (4) præmittique debet antecedenti die jejunium, tam a consecraturo, quam a consecrando observandum, qui item consecrandus initio ejus actus religionis, & morum examen subire debet; (5) posteaque adhibetur ea Consecrationis forma, quæ præscribitur in Concilio Carthaginensi IV. (6) hoc nempe ritu. Duo Episcopi Evangeliorum Codicem super humeros, & cervicem ejus, qui consecratur, impositum tenent, & unus, qui primas inter duos Episcopos sibi adjunctos agit partes, fundit super eo benedictionem; aliis caput illius manu tangentibus, ac solemnibus precibus adhibitis, ejusdemque capite, ac manibus Sacro Chrismate delibutis. Quibus omnibus peractis juramentum fidelitatis Gregorii VII. verbis conceptum Pontifici Romano præstatur. (7) Abbatibus autem Consecrationis loco benedictio tribuitur. (8) Abba-

(2) C. cum in cunctis §. cum vero de elect.
(3) Sess. 23. C. 2. de reform.
(4) C. ordinationes Episc. ubi Gloss. dist. 75.
(5) C. qui Episc. 2. dist. 23.
(6) Can. Episc. ead. dist.
(7) C. ego de jurejur.
(8) Clem. 2. statuimus de statu monach. C. 1. de suppl. negl Præl.

Abbatissæ; si intra annum a Consecratione suæ benedictionem petere negligant, excident omni jure, quod adquisiverant.

De receptione, & auctoritate Pallii.

TITULUS XI.

PAllium; quod in tanta suæ originis obscuritate aliqui putant, fuisse torquem, & ornamentum Imperatorium, nunc inter insignia sacra relatum; (1) est humerorum amiculum ex agni lana candida; demissum e collo ad pectus, & humeros, per quatuor fasciolas utrinque pendentes, cujus extremis nigræ cruces intexuntur: significans pastoralis officii pro ovium salute sollicitudinem; (2) & amplitudinem potestatis: cum sit proprium insigne Metropolitanorum, sumtum ex Altari, ubi conditur B. Petri corpus; adeout ex eodem B. Petri corpore sumtum vulgo dicatur. (3) Idque ita describitur a Sleydano. (4) In die Agnetis Virginis, qui est Januarii XXI. in templo D. Agnetis Romæ, cum in Missa imploratur Agnus Dei, super Altare ponuntur agni duo candidi; postea traduntur Basilicæ D. Petri Subdiaconis; hi mittunt illos in pascua, suoque tempore tondent, ex eaque lana permista reliquæ lanæ, cum in filum deducta fuerit, parantur Pallia. Latitudine sunt ad tres digitos, ab humeris pro-

(1) Polydor. virg. de invent. rer. lib. 4. C. 12.
(2) Pelt.fiot. l. 1. Epist. 136.
(3) Canon. significasti de electione.
(4) Lib. 3. commen. anno 1541.

propendent in pectus, atque renes: ad extremum sunt laminæ plumbeæ tenues ejusdem latitudinis; ad hunc modum contextæ deferuntur ad corpora D. Petri, & Pauli, ac certis ibi precibus expeditis relinquuntur per noctem unam: altero die Subdiaconi recipiunt, & honesto loco diligenter asservant. — Episcopis Pallium non convenit, nisi ex privilegio admodum paucis: nempe Hostiensi, Papiensi, Lucensi, Quinque ecclesiensi, Bambergiensi. (5) Pallio autem Archiepiscopale munus adhæret, ut ne nomen quidem quis Archiepiscopi mereatur, antequam Pallium receperit, (6) sine quo prohibetur Concilium Provinciale convocare, Chrisma conficere, consecrare Episcopos, aliaque gerere, quæ cum Missæ sacrificio sunt obeunda; (7) etsi possit Episcopis aliis sibi subjectis permittere, ut suffraganeum consecrent. (8) Petendum Pallium est intra tres menses a Consecratione, & quidem enixis precibus, neque illius concessio est aliqua criminis objectione retardanda; nisi accusatores se pœnis, si fefellerint, offerentes, crimen intra duos menses promiserint probaturos: (9) dandoque Pallio, fidei, & obedientiæ juramentum erga Summum Pontificem ab Archiepiscopo exigitur. (10) Porro solus Summus Pontifex, utpote cujus jurisdictio in omnem orbem terrarum effunditur, Pallio ubique utitur, & semper; cæteri nonnisi suæ intra jurisdictionis fines, statis, certisque diebus, in solemni.

(5) Vid. Vallens. hoc tit. §. 1. num. 6.
(6) C. nisi de auctor. & usu Pallii.
(7) Host. in summ. h. tit. C. quod sicut 18, §. præterea C. significasti 3. de elect. dist. 100. per tot.
(8) C. suffraganeis de elect.
(9) Extravag. comm. malitiis de auct.
(10) Can. optatum dist. 100.

nuli missarum celebratione; nempe in Christi die natali, die festo S. Stephani; S. Joannis; Circumcisionis Domini; Epiphaniæ, Palmarum, in Cœna Domini, Sabbatho Sancto, tribus diebus Resurrectionis; Pentecostes; in festo Sancti Joannis Baptistæ, & omnium Apostolorum, in tribus diebus festis B. Mariæ, in Commemoratione omnium Sanctorum, in dedicatione Ecclesiarum, in præcipuis festis diebus Ecclesiæ Archiepiscopalis, in ordinatione Clericorum, in Consecrationibus Episcoporum; & in die anniversaria, quam celebrat Archiepiscopus propriæ Consecrationis. (11) Cæterum ipsam Archiepiscopi personam, eandemque Ecclesiam Pallium non egreditur; adeout neque alteri sit commodandum, & cum eo simul sit humandum; & si mutet Ecclesiam, pro nova Ecclesia novum fit, tam ei, quam successori suo impetrandum.

De vita, & honestate Prælatorum.

TITULUS XII.

PRæter communes virtutes; quibus abundare oportet Episcopum, sunt & præcipua quædam, quæ munus suum comitantur. Etenim non solum ipse criminibus vacare debet Episcopus, sed quamlibet aliorum offensionem, sive, ut ajunt, scandalum, & suspicionem declinare: ne per eum alii

(11) C. ult. de fer. C. pronunciandum de Consecr. dist. 3. Gloss. C. ad honorem ver. ad honorem de auctorit. & usu pal ii C. 2. eod.

alii deteriores reddantur, per quem deceret fieri meliores. Unde effugere debet & criminosos, ne suo commercio vitam eorum adprobare censeatur: & ne sibi reverentiam ipse minuat, frequentiam quoque aliorum, ac nimiam familiaritatem vitabit. Temperabit vero mansuetudine potestatem, prudentiamque, ac dexteritatem ad concordiam, & conciliationem dissidentium animorum adhibebit, pacem litibus anteponens. (1) Opes ad pauperum levamen, & ad excipiendos hospites, non ad inanes fumtus conferet. Tempus, quod ei superest, vel orando, vel concionando traducet. Severitatem charitate mulcebit. Indumenta culta, & munda sumat; quæ luxu simul careant, & sordibus, ut invidiam pariter, & contemtum caveat. Eoque gestu se, atque habitu oris proferat; ut condita in animo virtus exterioribus signis ad aliorum imitationem explicetur. (2)

De officio Archidiaconi.

TITULUS XIII.

Archidiaconus est Episcopi Vicarius a jure constitutus, oculus etiam Episcopi appellatus, (1) propter latam administrationem, & in rebus gerendis potestatem: quam oportuit postea, utpore suspectam, & ipsimet Episcopo periculosam, extenuare, divisa potestate in Vicarium, quem appellant Generalem, qui ab ipsomet Episcopo mandatam habet jurisdictionem. Priscis enim

(1) C. licet plerunque dist. 45.
(2) Dist. 40. per tot. clem. 2. de vita, & honest. Præl.

(1) Can. 1. Can. ad hoc de off. Archid.

enim temporibus, exceptis Sacramentalibus muneribus, omnia sub Archidiaconi potestate manebant, qui ob auctoritatem rerum gerendarum, & jurisdictionem Archipresbyrero antecellit, quamvis hic ordine præstet; cum ille non ascendat supra ordinem Diaconorum. Nunc autem, creatis Vicariis, Archidiaconi munus depressum est, ac varie mutatum pro consuetudine locorum: ut de jure communi, ubi non obstet præcipua consuetudo, partes illius sint hæ, quas referemus, dum simul, quid ad hoc munus exigatur, explicabimus. Ac primo ex S. C. T. requiritur, ut promovendus ad Archidiaconatum ætatem habeat XXV. annorum, (2) sitque dimissus, vel, ut vulgo ajunt, licentiatus e studiis vel Theologiæ; vel Juris Canonici. (3) Dum autem res divina solemniter peragitur, Archidiaconi est munera sacra in Ecclesia Diaconis, & Acolytis tribuere, & Episcopo celebrante Evangelium prælegere, aut alteri Diacono mandare prælegendum. Ejus item est Episcopo absente, ac probanre, tertio quoque anno lustrare, sive visitare Diœcesim, & Parochiam annis singulis, ut minores errores corrigat; majora vero crimina rejiciat ad Episcopum. (4) Ad Archidiaconi quoque curam pertinet examinare vocatos ad Ordines sacros, vel ad curam Ecclesiarum Diœceseos, quos ille sistit, & offert Episcopo: (5) & item & custodire opes Ecclesiæ, atque immittere in possessionem eos, quibus bene-

(2) C. cum in cunctis §. inferiora de elect.
(3) C. T. sess. 23. C. 12.
(4) C. 1. ubi Gloss. de off. Archid. vers. de tertio C. mandamus. C. ad hæc eod.
(5) C. ut nostram eod.

beneficia conferuntur. (6) Prohibetur tamen excommunicare, (7) litteras dimissorias ad ordines suscipiendos dare, (8) Monasteria visitare. Etsi vero propter dignitatem ordinis, ut diximus, in re divina peragenda præcedat Archipresbyter Archidiacono; si tamen hic, quamvis Diaconum profiteatur, sit etiam Sacerdos, tum, quia ordine par est Archipresbytero, & jurisdictione major, etiam in celebratione Sacrorum præfertur. (9)

De officio Archipresbyteri.

TITULUS XIV.

ARchipresbyter est Caput Sacerdotum, qui vocantur Presbyteri, sive seniores; is, Episcopo absente, locum subit illius in re divina facienda, sive celebranda Missa, aliisque divinis officiis; dictus Archipresbyter urbanus, si munus hoc exerceat in Cathedrali, sive in Civitate; ruralis vero in minoribus Oppidis appellatur, sive Decanus, quod decem præsit rura implentibus Clericis. (1) Archipresbyteri munus est peragere sacrum, & administrare Sacramenta, vel alii peragenda, & administranda mandare, dum ne rem sacram mandet in fraudem primæ dignitatis; (2) docere item rectam vivendi normam Sacerdotes,

(6) C. 5. h. tit. C. licet de pœnis C. dudum de elect.
(7) C. significasti h. tit.
(8) C. ult. h. tit.
(9) Vid. apud Nicol. h. tit. decretum S. Rituum Congregationis, & Rotæ in una Viterbien. de celebrat. miss. 11. Decembr. 1609.
(1) Cap. 1. de offic. Archipresb. C. penult. eod. C. ad hæc 7. de off. Archidiacon.
(2) S. Congr. apud Barbos. de can. & dignit. C. 5. num. 46. & seq.

dotes, & pœnitentem infirmum consulto Episcopo conciliare: (3) prout late fuit explicatum a Sacra Rota in decisione, quam affert Barbosa; (4) habetque in subjectos suos admonendi, non coercendi potestatem, nisi Episcopo jubente.

Tam autem Archidiaconus Diaconatum, quam Archipresbyter Sacerdotium intra impetrati muneris annum impetrare debent. (5).

De officio Vicarii.

TITULUS XV.

INvaluit sæculo præsertim XII. consuetudo creandorum Vicariorum, qui & officiales appellantur, & Vicarii generales. Neque ex laicis, (1) neque ex ordine mendicantium licet sumere Vicarium, (2) neque ex Clericis conjugatis, (3) neque ex minoribus XXV. annis, (4) neque ex consanguineis Episcopi, ut Sacra Congregatio respondit in una Tarentina 6. Aprilis 1655. In constitutum autem Vicarium transit omnis jurisdictio, sive spiritualis, sive temporalis, quæ jure ordinario competit, excepta collatione beneficiorum, quæ vi generalis commissionis non transfertur, & facultate recipiendarum resignationum; item facultate cogendæ Diœcesanæ Synodi, Diœcesis visitandæ, dimissorias dandi, res Ecclesiasti-

cas

(3) C. ut singulæ Can. ministerium: C. officium de off. Archip.

(4) De Canon. & dign. C. 6. num. 32.

(5) Clem. 1. de ætat. & qual. C. 1. dist. 60.

(1) C. in novam 16. q. 7.

(2) Clem. etsi 2. v. ad priorarum de rescript. Rebuf. in praxi tit. de Vicariis Episcop. n. 30.

(3) C. 2. de Cleric. conjug.

(4) C. cum in cunctis 7. §. inferiora de elect. Vall. hoc tit. §. 3. neque.

tas alienandi, feudales caussas cognoscendi, recipiendi juramentum Episcopalium Vassallorum, indulgentias concedendi, & ea, quæ sunt Episcopalis ordinis, exercendi. Excipiuntur etiam a generali mandato, quo Vicarius constituitur, omnia, quæ competunt Episcopo jure speciali, item, ex multorum sententia, cognitio caussarum matrimonialium, (5) & caussarum criminalium ultra inquisitionem, & levem coercitionem. (6) A Vicario autem generali ad Episcopum non appellatur, quia cum eo constituit unum tribunal; cumque mandatam habeat jurisdictionem, fungitur vice mandantis, ideoque videretur ab Episcopo ad eundem Episcopum appellari. Extinguitur Vicarii jurisdictio, si Episcopi jurisdictio extinguatur, sive morte, sive captivitate, sive pœna, & denique voluntate Episcopi, si eum amoverit, aut ipsius Vicarii, si munus deposuerit. Est & aliud genus Vicariorum cum aliqua jurisdictione, qui appellantur Foranei, quique ab Episcopo constituuntur in minoribus Oppidis; cum Generalis ubique adesse non possit. Hi propter locorum distantiam separatum ab Episcopo tribunal habent, ideoque ab iis ad Episcopum appellatur. Sunt & Vicarii, qui in divinis, nempe in Sacramentorum administratione loco Parochi, vel occupati, vel absentis, dicuntur constituti ad tempus, vel in perpetuum, prout necessitas postulat, cum congrua fructuum portione, approbante Episcopo, ex ipsius Parochiæ redditibus detrahenda,

(7)

(5) C. accedentibus 12. de excess. Præl. Conc. Trid. de reform. sess. 24. C. 20.

(6) C. penult. de officio Vicarii ibid.

(7) Sunt item Vicarii, qui Apostolici nuncupantur, ab Urbe missi, ut administrent vice Episcopi, vel absentis, vel rei alicujus gravis criminis, vel aliam necessariam ob causam.

De Coadjutore.

TITULUS XVI.

Episcopis aut ægrotantibus, aut furentibus, aut alia justa ratione administrandæ Ecclesiæ facultate carentibus dabatur olim perpetuo, nunc autem, ne commoveatur desiderium alienæ mortis, datur ex Conc. Trid. ad tempus Coadjutor, qui perinde, atque ipse Episcopus titularis in Ecclesia resideat, attributa ei certa fructuum portione, si utrique sufficiant; sin minus, pro Coadjutore remanebunt ii fructus, qui supersunt ex necessaria substentatione coadjuti, ac si Coadjutori satis non sit, quod deest, ex Parochianorum substantiis, aut alicunde supplebitur.

Quod si evidens Ecclesiæ utilitas perpetuum Coadjutorem postulet, causa cognita a Summo Pontifice concedetur.

De

(7) Concil. Trid. C. 7. sess. 7. de reformation. sess. 25. & 16 & sess. 23. C. 1. cum concordan.

De Chorepiscoporum usu sublato.

TITULUS XVII.

CHorepiscopi, sive Episcopi locorum erant; qui in eadem Diœcesi gerebant in minoribus Oppidis munus Episcopi in majori Civitate manentis; cum potestate quidem Presbyterali majore, minore vero Episcopali: nam tantum minores ordines conferebant; non vero sacros; & a gravioribus negotiis abstinere debebant. Sed cum intra suæ potestatis fines non se continerent, & Episcopalem auctoritatem perturbarent, evenit, ut is ordo primum ex Oriente, postea ex Occidente tolleretur, ac tandem sub Carolo Magno, & Leone III. ab Ecclesia prorsus exularet.

De Translatione.

TITULUS XVIII.

SPirituale Conjugium, quod inter Episcopum, & Ecclesiam contrahitur, solvitur per translationem ejusdem ad aliam Ecclesiam, cum qua novum conjugium initur. Transfertur autem Episcopus a Summo Pontifice ad aliam Ecclesiam justis ex caussis: nempe si præsens Ecclesia eversa sit ab hostibus, ita ut nihil Episcopo administrandum supersit, vel, si Episcopus ita meritis præcellat, ut sit ad majoris Ecclesiæ regimen utilior. (1) Adeo autem pendet a Summi Pontificis

(1) C. suas 35. 7. quæst. 1.

cis potestate translatio, ut, si sine illius auctoritate quis mutet Ecclesiam, non novam modo, sed & veterem, quam regebat, amittat; (2) & si consenserit Pontifex, ut Episcopus transferatur ad Ecclesiam majorem, non possit transferri ad minorem : (3) vacatque prior Ecclesia statim, atque, adprobante Pontifice, quis Episcopus translationi consenserit. (4) Et hæc de majorum; nunc de minorum beneficiorum permutatione tractemus. Minora beneficia Episcopi, cujus in loco sita sunt, auctoritate permutantur, adeo ut, si sub diversis Diœcesibus sint, cujusque Diœceseos Episcopi consensus exigatur. (5) Est autem permutatio mutua beneficiorum dimissio, sive resignatio, ut alter alterius dimittentis beneficium consequatur. Unde, si alius resignare nolit, alter, qui ante resignavit, ne sua simplicitate capiatur, posset ad resignatum beneficium redire : (6) ac, si neglecto Episcopi consensu, aliqui permutent, beneficia per sententiam judicis amittant. (7) Antequam autem permutationem Episcopus permittat, cognoscere debet caussas, propter quas petitur, & exigere consensum eorum, qui jus habent vel conferendi, vel eligendi, vel præsentandi ad beneficia, de quibus agitur : itemque cavere, ut in Ecclesiis permutatio publicetur, illudque omne servetur, quod a Gregorio XIII. præscribitur. (8) Dum autem spirituale cum temporali non commutetur, omnia beneficia licebit

inter

(2) C. 3. & C. 2. de transl. Episc.
(3) C. licet eod.
(4) Piring. h. tit. §. 3.
(5) Andreas Gammar de rer. permutat. sive in Can. eodem in 6. n. 33. & seq.
(6) C. cum universorum de rer. permut.
(7) C. cum olim 7. de rerum permut.
(8) In Constit. incip. *humano judicio*.

inter se permutare, etiamsi Curatum cum simplici permutetur. (9) Excipiuntur beneficia unita, hoc est, quæ cumulata inveniuntur aliis Ecclesiis in tempus futuræ vacationis, ne fraus fiat Ecclesiis, in quarum incrementum ea unio cedit. Item excipiuntur beneficia summo Pontifici reservata, quorum permutatio sine Summi Pontificis consensu non permittitur; & tandem beneficia litigiosa, propter vetitam rei litigiosæ in alium translationem, pendente judicio. (10)

De Renunciatione.

TITULUS XIX.

Renunciatio, sive resignatio beneficiorum est proprii juris voluntaria dimissio certis ex causis ex auctoritate superioris. Quod a priscorum sæculorum severitate alienum, frequentari cœpit sub Alexandro III. justis allatis causis. (1) Duplex est autem resignatio, tacita, quæ a jure ipso inducitur, cum quis Clericus aut nuptias contrahit; aut beneficium suscipit, priori repugnans, sive incompatibile, ut vocant, cum altero, quod habebat: nam utroque casu beneficium vacat: quia neque nuptiæ simul cum beneficio, neque duo beneficia incompatibilia in eandem personam cadere possunt. (2) Expressa est, quæ fit verbis dimittendi animum declarantibus; quæ item vel pura est, sive conditione vacans,

(9) Can. cum venerabilis, ubi DD. de except.
(10) Piring. in decretal. de rer. perm. §. 40.

(1) C. 10. de renunciat.
(2) C. de multa 28. de præb. Can. diversis de Clericis conjug.

vacans, ubi nihil renuncianti ex eo beneficio reservatur, quæ fieri potest coram legitimo superiore, etiamsi non sit Papa; vel conditionalis, quæ Pontificis auctoritatem requirit; (3) ut si quis velit retinere aliquid ex beneficio dimisso, vel, si dimittit, alicui a se demonstrato conferatur, aut si dimittendo exceperit, ut mortuo eo, in quem beneficium destinat, liceat renuncianti ad beneficium redire. (4) Licet autem a se abdicare omnia beneficia, etiam Pontificatum Maximum, ut Cœlestinus proprio exemplo, & successor ejus Bonifacius VIII. sua constitutione sancivit. (5) Non licet autem dimittere beneficia majora, nempe majores dignitates, & Abbatias exemtas, sine permissu Pontificis, qui sequentibus ex causis assentitur: nempe ex conscientia criminis a dimittente admissi, propter quod, etiam peracta pœnitentia, est ei munere carendum. Deinde ex imbecillitate corporis, qua pastoralia officia impediantur: præterea ex pervicacia plebis sibi subjectæ, quæ ad parendum cogi nequeat; & ex gravi offensione, sive scandalo, quod vitari sine Ecclesiæ dimissione non possit; necnon ex summa Præsulis imperitia, & tandem ex irregularitate ab injustis natalibus procedente, (6) quæ omnia breviter his comprehenduntur versibus.

Debilis, insanus, male conscius, irregularis,
Quem mala plebs odit, dans scandala, cedere possit.

Minora

(3) Const. 58. S. Pii V.
(4) C. quam pio, 1. qu. 2. C. cum pridem C. ultim. de pactis. Garzia de benefic. p. 11. C. 3. § 2. n. 152.
(5) C. 1. de renunc. in 6.
(6) C. nisi cum pridem 10. de renunc.

Minora vero beneficia curata recte dimittentur coram Episcopo, dum ne dimittantur intra triennium a capta illorum possessione, ac dummodo accedat aliqua ex caussis, quæ in S. Pii V. constitutione præscribuntur, (7) quæ similes sunt fere superioribus. Nulla porro resignatio valebit, si resignans, sive validus, sive infirmus, ante diem vigesimum a facta resignatione decesserit; quod ex Regula XVIII. Cancellariæ proficiscitur. Neque, si de beneficio jurispatronatus agatur, sine patroni consensu resignatio subsistit. (8) Præterea inutilis est resignatio beneficiorum litigiosorum ex caussa superius adducta, & beneciorum unitorum, antequam unio effectum consequatur. (9) Item beneficiorum in commendam datorum, donec tradantur in titulum, & pensionem Ecclesiasticam, ne illarum vacatio differatur. (10) Inutilis est etiam resignatio in alterius fraudem intenta. Denique nulla beneficiorum Episcopatu minorum resignatio subsister, nisi ex præscripto Constitutionis Gregorianæ publicetur. (11) Resignamus etiam per procuratorem, sive unum, sive plures; sive clericum, sive laicum, dummodo facultas resignandi, cum certi beneficii demonstratione mandato scriptis tradito contineatur. (12) Ubi autem renunciandi facultas fuerit impetrata, non est amplius pœnitentiæ locus, (13) quamvis ad renunciatum beneficium liceat ex

(7) In Bulla, quæ incipit *quanta*.

(8) Piring. tit. de renunc. sect. 6. §. 1.

(9) Concil. Trid. sess. 23. C. 18. de reform.

(10) Piring. hoc titul. sect. 2. C. 2.

(11) Constitut. Gregor. XIII. incip. *humano vix jud.*

(12) Clem. unica de renunc.

(13) C. quidem de renunc.

ex nova caussa, novaque impetratione redire, (14) sicuti Episcopo fas est repetere Ecclesiam, quam hostium metu, vel ob valetudinem monachismo suscepto reliquit, si caussæ istæ cessaverint. (15)

De Depositione, seu Degradatione.

TITULUS XX.

Exemplo exauctorationis militaris, quæ, detracto cingulo, quod erat insigne militiæ, peragebatur; etiam Ecclesia, quæ pia, & cœlestis militia est, clericorum, sive militum suorum exauctorationem induxit, quam depositionem, sive degradationem appellamus, in qua clerico detrahuntur insignia clericalia singulorum, quos suscepit, ordinum a Summo ad novissimum, conceptis verbis, quæ sententias continent oppositas formulis illis, quibus singuli ordines conferuntur, turbata etiam clericali corona per capillorum abrasionem: ut ademtum ei appareat exercitium omne, quod accepit, manente tamen ordinis charactere, ac potestate: (1) quamvis sæculari judici, coram quo hic actus exercetur, puniendus tradatur, ad sæcularem statum redactus, adjectis precibus, ut quam mitissime tractetur. (2) Olim Episcoporum depositio per XII. Episcopos, Sacerdotum per sex, Diaconorum itidem

(14) C. cum inter 2. eod.
(15) C. post transl. eod.
(1) C. quod quid m 5. qu. 1. C. licet 31. quæst. 7.
(2) C. 2. de pœnis in 6. C. novimus de verb. signif.

dem per tres Episcopos peragebatur. (3) Verum propter convocandorum Episcoporum difficultatem Conc. Trid. (4) Episcoporum degradatione in priore observatione relicta, de Sacerdotibus constituit, ut sufficiat eis degradandis Episcopus, cui Sacerdos, vel Clericus ille subest, accitis, quod commode fieri possit, Abbatibus, Mitræ, ac Baculi jus habentibus. Sed non ex omni crimine funesta hæc solemnitas est adhibenda; sed ex enormibus tantum, ex quibus Clericus sæculari bracchio puniendus traditur; nempe, hæreseos, (5) falsationis litterarum Apostolicarum, (6) ob calumniam, & conspirationem in suum Episcopum, (7) falsationis monetæ, (8) ob celebrationem Missæ, & auditas confessiones sine ordine sacerdotali; (9) ob aversam venerem; (10) ob surreptam sacram, in qua Eucharistia conditur, pyxidem. (11) Est & depositio, quæ appellatur verbalis per sententiam judicis in minoribus delictis, per quam neque sæculari Clericus traditur, nec privilegia ordinis amittit. (12)

De

(3) Can. felix 15.
(4) C. 4. sess. 13. de reform.
(5) Can. ad abolendam, ubi Gloss. de hæret.
(6) C. ad falsarior. de crim. falsi.
(7) C. si quis Sacerdotum 55. quæst. 1.
(8) Urban. VIII. Const. 1.
(9) Clem. VIII. Const. 81.
(10) Pius V. Const. 72.
(11) Innocent. XI. apud Raynald. cit. a. Greg. num. 9. Fagnan. in C. cum non ab hom. de jud. n. 68.
(12) C. cum non ab hom. de jud.

De Sacerdotibus in inferiori ordine constitutis.

TITULUS XXI.

PRoximus Episcopali ordini Presbyteralis est, sive ordo minorum Sacerdotum, quos tum Christus instituit; cum LXX. discipulos creavit; in quorum locum Presbyteri successerunt; minores Episcopis in Apostolorum locum succedentibus. Presbyterorum potestas partim ex ordine trahit; partim ex jurisdictione. Trahit ex ordine Divini Corporis confecrationem, prædicationem Divini Verbi; & infirmorum unctionem. Trahit ex jurisdictione potestatem ligandi, solvendique animas; quod autem jurisdictionis Presbyteri habent; nempe facultatem dimittendi peccata, & retinendi; potest Episcopus arbitrio suo vel inhibere, vel contrahere, sive restringere, vel laxare: præterquam in mortis articulo, quo casu Presbyteri in morientem liberam habent dimittendorum peccatorum potestatem. (1)

Invenitur & Presbyterarum nomen, quæ uxores erant Clericorum ante Presbyteratum ductæ, post Presbyteratum sororum loco habebantur: (2) quo etiam nomine gaudebant vetustiores viduæ sacris addictæ ministeriis. (3)

De

(1) Concil. Trid. C. 15. sess. de refor. Cucchus instit. major. lib. 17. tit. 16. n. 45.

(2) C. 18. d. 32.

(3) Concil. Carthaginen. 4. Can. 12.

De iis, qui sunt in Sacris constituti.

TITULUS XXII.

PResbyteris minores gradu sunt Diaconi. Diaconus est idem, ac latine minister: quia olim non modo rei sacræ, sed & civilibus Ecclesiæ negotiis vacabant, instituti ab Apostolis, ut in eos deponerent rerum temporalium curam: ideo priscis temporibus in singulis Urbibus creabantur septem, quia totidem Apostoli Hierosolymis creaverant; (1) nostris autem temporibus ministeriis tantum sacris adscribuntur, Sacerdoti sacrificanti, vel alia Sacramenta administranti operam præbentes, & in Missæ sacrificio Evangelium recitantes, (2) urgenteque necessitate baptizandi, Eucharistiæque administrandæ curam suscipientes. (3) His veluti subsidiarii accesserunt Subdiaconi, quorum est munus Diacono ad Altaria subservire, sacra lintea, vasa, panem, & vinum ad usum Sacrificii necessaria præparare, Episcopo, & Sacerdoti manus in Sacrificio abluentibus aquam effundere, in Missa Epistolam recitare, strepitum, dum Sacra celebrantur, ab Ecclesia prohibere. (4) Cum autem super sacrorum ordinum ætate antiquitas variaverit, Conc. Trident. decreto (5) definitum est, ut nullus in poste-

(1) C. Diaconi 11. & 12. d. 93. Can. Dominus noster 25. 9. meminisse ead. d.

(2) C. 1. vers. ad Diaconum d. 25.

(3) C. præsente d. 93.

(4) Catechism. de Sacrament. ord. n. 37.

(5) De reformat. Session. 23. C. 12.

posterum ordinaretur Subdiaconus ante annum XXII. nec Diaconus ante annum XXIII. neque Presbyter ante annum XXV. ætatis. Constituit præterea Sac. Conc. Trid. circa sacros ordines, ut ordinandi per mensem ante ordinationem Episcopum adeant; cujus jussu Parochus, propositis eorum in Ecclesia publice nominibus, natalem, vitam, & mores eorum exploret; (6) & ex sacrorum Canonum veteri præscripto idem Concilium jussit, ut ante ordinationem Episcopus coram peritis Sacerdotibus de doctrina, moribus, ætate, ac genere ipsorum examen instituat.

Fuerunt olim usque a primis Ecclesiæ temporibus & Diaconissæ, vel Diaconæ, quæ operam in piis muneribus præstabant fœminis, Ecclesiæque ministrabant iis in rebus, ubi per pudorem sexus licebat.

De iis, qui sunt in minoribus Ordinibus constituti.

TITULUS XXIII.

INfimus Clericorum ordo eorum est, qui tonsura initiantur. Clerici enim, utpote observantiores Ecclesiasticæ severitatis, antiquos mores retinuerunt, & tondendi capitis usum, qui veterum Romanorum erat, omnibus temporibus in Latina Ecclesia custodierunt. Coronæ autem figuram tonsione capillorum in capite designatam gerunt,

(6) Sess. 23. C. 5. de reform.

geruut, vel ut imaginem ferant spineæ Coronæ, quæ Christo fuit imposita, vel ut notam exhibeant regiæ dignitatis, quæ vere non ab humano, sed a divino regno defertur. Tonsura ex Sacri Conc. Trid. decreto (1) initiari quis nequit, nisi suscepto Sacramento Confirmationis, & consequenter septem annos natus, ut tamen & litteras sciat: (2) cum ejus officium sit psallere in Choro, vicariamque operam præstare Clericorum aliorum absentium. (3) Ingressus autem quis ordinem Clericorum per primam tonsuram acquirit omnia Clericorum privilegia, & facultatem simul petendorum aliorum ordinum, & primo eorum, qui appellantur minores, ut a sacris, nempe majoribus distinguantur. Minores enim ita ministerio sacro vacant, ut a contactu Sacramentorum abstineant. Sunt autem minores ordines quatuor, quorum primus est Ostiariorum, (4) qui, Ecclesiæ clavibus acceptis, claudendis, aperiendisque foribus, arcendisque infidelibus, & excommunicatis præficiuntur. Secundus est Lectorum, quibus sacri Libri populo ex suggestu recitandi traduntur. (5) Tertius est Exorcistarum, qui facultatem accipiunt ejiciendorum Dæmonum certis, & solemnibus imprecationibus. (6) Quartus est Acolytorum, sive sectatorum, quorum est comitari, & assectari Episcopum, funalia, sive cereos præferre, suggesta Diaconis pro Eucharistiæ administratione præparare. Ordinibus

(1) Sess. 23. C. 4.
(2) C. ult. de temp. ord. in 6.
(3) C. 1. d. 25. can. psalmista d. 23. & C. 1. d. 21.
(4) D. 25. C. 1. §. ad Ostiarium.
(5) §. ad Lectorem ead. d.
(6) §. ad Exorcistam.

nibus vero majoribus quidem interdictum est in Ecclesia Latina conjugium, non minoribus, quamvis uxorem ducentes minores Clerici amittant Ecclesiastica beneficia. (7)

Communia tam minorum, quam majorum Ordinum.

TITULUS XXIV.

ORdinum ubique conferendorum potestas solius est Summi Pontificis: Episcoporum enim aliorum facultas propria Diœcesi terminatur: alterius vero Diœceseos Clericum sine venia Episcopi Diœceseos illius ordinare prohibentur, nisi quem triennio inter familiares habuerint, eique ordinato statim beneficium conferant. (1) Concessa autem venia, quæ litteris, quas appellant dimissoriales, committitur, morte concedentis non expirat, nisi a successore revocetur. (2) Porro proprius alicujus hominis Episcopus quis dicitur aut ratione originis, si natales vel ipse, vel pater habuerit in ea Diœcesi, ubi domicilium non fortuito, sed permanendi animo locaverat: aut ratione domicilii, si vel ipse ordinandus a patre seorsum habitans, vel ipse pater cum filio secum habitante firmum domicilium eo transtulerint: aut ratione beneficii, si ea in Diœcesi, ubi ordines petit, beneficium ordinando sit paratum, quod vitæ subsidio sufficiat, observatis iis,

(7) C. quod a te 3. de Cler. conjug.

(1) Conc. Trid. sess. 23. C. 9. de refor. [illegible]

(2) Vallent. in decretal. de temp. ordinat. §. 4.

iis, quæ noviſſime ſtatuit conſtitutio Innocentii XII. in qua fuſe, ac diſtincte de ratione ſuſcipiendorum ordinum, & concedendarum dimiſſorialium cavetur. Neque licet aliena in Diœceſi Epiſcopo ulli exercere Pontificales actus, niſi in homines ſibi ſubjectos, & permiſſu alterius Epiſcopi, ad cujus jus ea Diœceſis pertineat. (3) Qui Summi Pontificis juſſu aliquem ordinem acceperunt, quamvis ordinarii ſui poteſtati ſubjaceant; (4) ſine tamen ipſius Pontificis venia per ullum Epiſcopum ad ulteriores ordines perduci prohibentur. (5) Græcus a Latino Epiſcopo, & Latinus a Græco non recte ordinabitur, ne ritus inhoneſte permiſceantur. (6) Quod ſi Græcus Epiſcopo Latino ſit ſubjectus, poterit ab Epiſcopo Græco poſt acceptam ab Epiſcopo ſuo Latino veniam ordinari. (7) Explorati autem juris eſt, non modo eum, qui Epiſcopatum depoſuit, ſed & Epiſcopum excommunicatum, & etiam hæreticum retinere ſemper characterem ordinis, animo inſculptum: adeo ut animis aliorum, ordinando, imprimat characteres ordinum, quos tribuit, quamvis non communicet exercitium eorum. (8) Etenim & ipſi hæretici, quamvis non conferant gratiam, qua carent, & exercitium, tamen vera conferunt Sacramenta. (9) Qui vero ſine ordine officiis fungatur ſacris, ſpem ordinum amittit in poſterum: (10) & quoniam

non

(3) Conc. Trid. ſeſſ. 14. C. 2.
(4) C. perpetuas de majorit. & obed.
(5) C. cum in diſtribuendis de temp. ord.
(6) C. cum ſecundum de temp. ordin.
(7) C. quod translationem eodem.
(8) C. quidam 97. 1. quæſt.
(9) Magiſt. ſentent. lib. 4. diſt. 25. ubi D. Thomas.
(10) C. penult. de Cleric. non ord. miniſtr.

non constat ædificium sine fundamento; ideo, si non baptizatus ordines acceperit, baptizandus est, & postea iterum ordinandus. (11) Regulares subditis suis litteras dimissoriales tantum ad Diœcesanos ejus Monasterii, cujus in familia est is, qui ordines petit, dare possunt. Et, si Ordinarius illius Diœceseos vel absit, vel ordinationes non habeat, dare possunt litteras ad quoscumque, ut sacra Congregatio censuit. (12) Ne autem Clericus ordinem suum dedecoret, victum inhoneste quæsitans; nemo (exceptis regularibus, qui ad titulum religiosæ paupertatis ordinantur) nemo, inquam, alius, nisi ad titulum beneficii, aut, eo deficiente, ac necessitate cogente, ad titulum ordinabitur certi, ac sufficientis patrimonii, quod immobilibus constet. Idque neque alienari postea, neque ullis oneribus subjici potest; (13) utque Clericalis ordo turpitudine omni careat, nemo recipitur, antequam vita, & mores examinentur, quos Parochus explorabit a consciis, postquam nomina ordinandorum publicaverit. Quod examen qui subterfugerit, ordinis exercitio carebit, (14) si ordinandis se clam, ut Episcopum falleret, inseruerit. Promoti per saltum, sive qui ad ordinem majorem, neglectis mediis, ascenderunt, si dolo careant, ordinis suscepti exercitio tandiu privabuntur, quandiu elabatur tempus necessarium ad ordinem, quem omiserunt: & si non ministraverint, poterit super

(11) C. ult. de presbyter. non baptiz. 1. q. 1. C. cum Paul.
(12) Apud Nicol. de tempor. ordin. sub n. 7.
(13) C. T. C. 2. sess. 21. de ref.
(14) C. ult. d. 24. & sequent. de eo, qui furtive ordin. suscepit.

per eo Episcopus dispensare. (15) Priscis Canonibus ad ordinationes sunt constituta tempora quatuor, quæ jejunando de more transigimus: quod jejunium ordinationis causa fuit constitutum, & institutum. Sunt autem hæc: nempe jejunium mensis IV. hoc est Junii, qui quartus est mensis a Martio, unde veteres etiam Christiani annum inchoabant, & mensis VII. hoc est Septembris; & X. hoc est Decembris, & Quadragesimæ initio, extra quæ tempora majores ordines conferre non licet, nisi ei, qui a Summo Pontifice veniam acceperit, impetrato brevi, quod appellant extra tempora, exceptis duobus Sabbatis, nempe Sabbato Sancto, & Sabbato ante Dominicam Passionis; qui etiam sunt ordinationum solemnes dies; adeo ut sex Sabbatis ordinationes solemniter habeantur: (16) nisi multitudo ordinandorum postulet, ut in sequentem diem Dominicum ordinatio producatur. (17) Dignus autem ordinationibus locus est Ecclesia Cathedralis, vel alia ex majoribus, si quis Episcopi permissu ea in Diœcesi ordines conferat. (18) Minoribus autem ordinibus quilibet festus dies, & Diœceseos locus est aptus: (19) & primæ tonsuræ idoneus est etiam dies non festus, & locus extra Diœcesim, cum sit actus voluntariæ jurisdictionis. (20) Sed & certis temporum intervallis, non vero simul conferendi sunt ordines majores, adeo ut annum inter unum, & alium intercedere opor-

(15) Conc. Trid. sess. 23 C. 14. de reform.
(16) C. quod a patribus dist. 1. cum Gloss. verb. Sabbati, & C. de eo: de tempor. ordin. Conc. Tridens. sess. 23. C. 8. de reformat.
(17) Cit. C. quod a patribus.
(18) Sess. 23. C. de reform.
(19) Sess. 6. C. 5. de refor.
(20) Rebuf. in prax. tit. de Cler. & quiet. quom. n. 12.

oporteat, (21) nisi ex justa causa Episcopus dispensaverit. Minores vero, si Episcopo videatur, vel uno die conferre licuerit. (22) Quod autem ad scientiam Clericorum attinet, minorum quidem ordinum idonea scientia est intelligentia Linguæ Latinæ; ordinum vero sacrorum idonea scientia est, quæ ad munus cujusque ordinis recte peragendum, & ad explicanda Sacramenta requiritur, quæque saluti conferat animarum. (23)

Qui promoveri non possint.

TITULUS XXV.

Cognitis, qui promoveri non possint, cæteros promoveri posse intelligemus. Excluduntur igitur ab ordinibus.

I. Qui baptismum adhuc non acceperunt, cum januam Ecclesiæ non sint ingressi. (1)

II. Mulieres; ordinum enim sunt incapaces. (2)

III. *Servi*; etenim, quia ordinem suscipientes, adipiscerentur libertatem, ideo sine consensu dominorum inter Clericos non recipiuntur. (3)

IV. Sindici Universitatum, & tutores pupillorum, & quotquot obligantur ad redditionem rationum sive publicarum, sive privatarum, si de suo dolo a privatis conveniantur. (4)

V. Quot-

(21) Conc. Trid. sess. 23. C. 13. & 14. de reform.

(22) C. de eo: de temp. ordin. sess. 23. C. 11. de reform.

(23) C. 13. & 14. sess. 23. de ref.

(1) Cap. 1. & 4. de Presbyt. non baptiz.

(2) Cap. 1. in fin. de soll. ab Cleric. C. in Socrates dist. 23.

(3) C. 1. 3. & 54. C. 2. de servis non ordin.

(4) C. unico de oblig. ad ratiocin. C. lege d. 55.

V. Quotquot vel publicam infamiam ob crimen, (5) vel publicum ludibrium ob vitæ turpitudinem incurrerunt; item simoniacus, & homicida, etiamsi crimina eorum publice non innotuerint: (6) excepto homicida involuntario, qui nulla sua culpa, nec dum rei illicitæ operam daret, sed casu hominem occiderit. (7)

VI. Excluduntur nati ex injustis nuptiis, sive illegitimi: nisi religionem monasticam ingredientes, natalium sordes professione pietatis abluerint. (8) Sed quamvis illi inter Monachos Clerici ordinentur, tamen eis est a Præfecturis suæ religionis abstinendum. (9) Porro ut a beneficiis quælibet hæreditariæ successionis imago submoveatur, deleaturque omnis memoria conjugii, filii Clericorum, & Presbyterorum illegitimi, ex dispensatione ordinati, neque beneficium, nec super eo pensionem obtinere, neque obire ministerium ullum possunt in Ecclesia, ubi pater eorum dignitatem, aut beneficium Ecclesiasticum perpetuum obtinuerit. (10) Immo nec filius Presbyteri legitimus, nempe susceptus ex legitimo conjugio ante ordinationem, sine venia Sedis Apostolicæ, in sui patris beneficio succedere potest proxime, vel, ut ajunt, immediate, sine aliqua perso-

(5) C. ult. de cohab. Cleric. C. cum infames 6. q. 1.

(6) C. ult. de temp. ordinat. C. inquisitionis 21. de accusat.

(7) C. suscepimus 10. cum seq. eodem clemen. unica eod. scilicet de homicid. Conc. Trident. sess. 14. C. 7. de reform. C. si quis viduam d. 50. & ibi Glossa C. ult. de homicid. in 6.

(8) C. 2. & Can. ad hæc cum concord. de fil. presbyt. C. nisi d. 56.

(9) C. 1. & ultim. de fil. presbyter.

(10) C. 2. 3. 4. 15. 16. de fil. presbyt. Concil. Trid. sess. 25. C. 15. de reform.

persona media, in quam post ejus patrem collatum fuerit. (11)

VII. Arceantur ab ordinibus bigami, sive qui post mortem unius aliam uxorem duxerint, propter suspicionem, quam præbuerunt, incontinentiæ. Est autem bigamia triplex; vera, interpretativa, & similitudinaria. Vera est, quam proxime significavimus: nempe duplex conjugium; interpretativa, in qua non re, sed vi ac potestate duplex conjugium consideratur; veluti si quis ducat uxorem alio marito viduatam, (12) aut ab alio fornicarie corruptam, (13) vel virginem, quæ post nuptias alteri prius, quam conjugi suo, se immiscuerit. (14) Similitudinaria est, cum quis sacro decoratus ordine, aut continentiæ voto devinctus, uxorem ducit etiam virginem, cumque ea rem habet: quamvis enim irritas nuptias contrahat, ut tamen affectus contrahendi puniatur, pro bigamo habetur. (15) Quæ postrema bigamiæ species Episcopi dispensatione deletur, ne ordinibus suscipiendis obstet, (16) cum Superiores nonnisi Pontificis dispensatione tollantur. Bigamia vero non solum aditum præcludit ad ordines, sed minores Clericos ad laicalem conditionem redigit, ut nec per mortem ipsam ad Clericatum redeant. (17) Clerici vero majores, qui

(11) C. ad extirpandas de fil. presbyteror. C. dilectus eodem.

(12) C. si quis viduam 50.

(13) C. maritum d. 33.

(14) C. si cujus, & can. si laici 34. dist.

(15) C. quotquot 27. C. a nobis de big. non ordin.

(16) C. 1. & 4. ubi Gloss. v. indulgen. de Cleric. conjug.

(17) C. 2. 3. de bigam. non ordin. C. unic. eod. in 6.

qui nempe sacros ordines susceperunt, clericalia privilegia minime amittunt. (18)

VIII. Arcentur ab ordinibus eunuchi, qui sua sponte sibi virilia secuerint; etiamsi continentiæ servandæ causa.

IX. Arcentur epileptici, & corpore vitiati, & surdi, & muti, & insigni deformitate notati, & membro aliquo destituti; partim, ne ordines ludibrio aliorum objiciant; partim, quia corporis vitio non sunt idonei ad ordinis exercitium: puta, si digito careant, ad frangendum panem necessario. (19)

X. Arcentur in ægritudine baptizati, cum necessitate magis, imminente morte, quam fervore pietatis ad baptismum adducti videantur, nisi cum valuerint, suis operibus studium pietatis ostenderint. (20)

XI. Indocti, & illitterati, ut alibi ostendimus.

XII. Infantes; & quotquot vel natura, vel morbo mente sunt imbecilliores. (21)

XIII. Hæretici, & ab hæreticis baptizati, cum ætate adoleverint; & Apostatæ, & Neophyti, & iterum baptizati; (22) & qui publicam pœnitentiam egerunt: nam nota gravis criminis, populi venerationem eis adimeret: (23) quos, si Episcopus scienter ordinaverit; ordinandi potestate privatur. Et denique ii, qui uxorem habent, de quibus supra.

De

(28) C. nuper. & C. ult. de Bigam. non ordin.

(19) C. communiter dist. 33. C. ult. d. 51. C. placuit cum seq. 1. q. 4.

(10) C. 1. & seq. d. 57.

(21) C. 2. & 2. & can. Clericus d. 33.

(22) C. ultim. d. 5. C. qui in qualibet 1. quæst. 7. C. ventum 18. in fin. 1. qu. 1. C. qui bis 117. de consecrat. dist. 4.

(23) C. ex pœnitentibus. C. illud quoque. C. placuit, C. in capite d. 56.

De Præbendis, & aliis Beneficiis.

TITULUS XXVI.

QUia ordinibus beneficia ministeriis clericalibus conjuncta cohærent: ideo, quamvis ad res beneficia pertineant, tamen personis, quibus cohærent ordines, hanc tractationem conjungendam putavimus. Sicuti verò militibus benemerentibus Imperatores prædia colenda, & ad victum suum retinenda concedebant; quæ beneficia vocabantur; ita postquam immobilia possidere cœpit Ecclesia, ea beneficii nomine contulit in ministeria certa, ut qui ea exerceret, haberet, unde victum caperet. Ideo priscis Ecclesiæ temporibus quodlibet beneficium habebat adjunctum ministerium, & officium, quod postea sæculo, ut creditur, XI. commutari cœpit in recitationem divinarum precum, quod propterea officium appellatur: unde quæ prædia proventus tantum suppeditant sine obligatione operarum, aut ministerii, simplicium beneficiorum nomen acceperunt. Præbendæ nomen, quamvis omnes redditus Ecclesiasticos contineat, angustiori tamen significatione continet beneficium, quod est jus percipiendi proventus Ecclesiæ, ratione muneris Ecclesiastici. (1) Propterea nemo ad munus Ecclesiasticum, si sufficienti patrimonio careat, est evehendus absque Præbenda, ni velit Episcopus ei, quem ita ordinavit, damnari ad sumtus necessarios, donec illi aliunde obvenerit. (2) Beneficia porro

(1) C. si quis dator. C. ex multis §. constitutus 1. q. 2.

(2) C. 2. & C. Episcopus de præb.

porro vel majora sunt, ut Pontificatus Maximus, Patriachatus, Archiepiscopatus, Episcopatus, Abbatia, vel minora his, quorum alia simplicia, de quibus supra, alia curata, quæ curam animarum, vel jurisdictionem, vel utramque habent annexam, (3) vel dignitatem, vel personatum, vel officium: quæ alicubi promiscue accipiuntur, alicubi distinguuntur, unde spectanda est loci consuetudo. (4) Cum distinguuntur, nomine dignitatis venit Præpositura, Archidiaconatus, Abbatiæ, sæcularis, & regularis: nomine personatus venit præeminentia in ordine vel sedendi in Choro, vel in processionibus, vel in suffragiis, ut sunt Cantoria, & similia. Nomine officii veniunt, quæ administrationem aliquam rerum Ecclesiasticarum sine jurisdictione habent adjunctam, ut Sacrista, Custos. Rursus beneficia sunt vel sæcularia, quæ nonnisi Clericis sæcularibus conferuntur, qualia præsumuntur omnia, nisi contrarium probetur; (5) vel regularia, quæ Monachis tantum tribuuntur, & regularibus. Item alia sunt manualia, quæ solo nutu, & arbitrio dantur, & adimuntur, quæ improprie beneficia appellantur; alia non manualia, quia semel data, nonnisi causis a jure probatis auferuntur. (6) Beneficia majora Summus tantum Pontifex erigit, novasque dignitates excitat in Ecclesiis collegiatis, regulariaque in sæcularia

(3) Clem. 2. §. verum de sepult. Conc. Trid. sess. 23. C. 1. de reformat. C. 1. de off. Archidiac. & C. 1. de off. Archipresb.

(4) Lypacus titul. de Cleric. non resident.

(5) Navarr. Const. 3. de præb.

(6) Can. præcepta d. 55. can. senis dist. 56. Gloss. clem. quia regulares de suppl. negl. prælat.

cularia beneficia convertit. (7) Episcopus vero minorum beneficiorum creandorum facultatem habet. In erigendis autem beneficiis primo opus est loco ejus qualitati congruo. Secundo vigere debet causa legitima, puta ob novam infidelium ad fidem conversionem, quibus utile fuerit, commodam Ecclesiam parari, vel quia Ecclesia jam erecta summa cum difficultate aditur propter brumam, aut æstum; vel quia devotio accolarum, non quæstu, aut sordibus excitata, novum poscit ædificium. (8) Tertio est requirendus, & adhibendus consensus eorum, quorum interest, erigatur, an non. (9) Quarto requiritur congrua dos, unde minister, sive beneficiatus commode alatur. (10) Quinto Ecclesia, cui beneficium attribuatur. (11) Sub ejus autem Episcopi auctoritate beneficia manent, in cujus Diœcesi locantur; nisi aut eximantur, aut Summo Pontifici subjiciantur. (12) Ex beneficiis pinguioribus detrahuntur sæpe in alicujus remunerationem, aut alia justa ex causa pensiones, quæ sunt perceptiones fructuum alieni beneficii, legitima auctoritate, justaque de causa inductæ. Pensio autem, quæ super beneficio imponitur, tertiam, aut ad summum dimidiam fructuum partem excedere non debet: cavendumque, ne supra necessaria alimenta beneficiatus oneretur. (13) Super bene-

(7) C. sicut venire 8. de excess. prælat. C. quod transl. 4. de off. legat. C. quæ semel 19. q. 3

(8) C. 3. de Eccl. ædif. C. si quis Basil. 10. de consecrat. 1.

(9) C. ad audientiam 3. de Eccl. ædificand.

(10) C. cum sicut 8. de consecr. Ecclesf.

(11) C. nemo 9. de consecrat. d. 1. & toto tit de Eccles. ædificand.

(12) C. omnes Basilicæ 15. q. 7.

(13) C. de monachis C. vacante C. cum causam de præb. C. 1. de censibus, Rebuff. in praxi benef. tit. de reservat. n. 19.

beneficio autem conferendo pensionem imponere potest etiam Episcopus: (14) quamvis illius transferendæ, atque ultra pensionati vitam perpetuandæ facultas sit solius Romani Pontificis. (15) Neque confertur pensio, nisi prima saltem tonsura initiatis, & pensionem comitatur ex Constitutione Pii V. (16) obligatio recitandi quotidie Officium Sanctissimæ Virginis. Vetitum est autem onerare pensionibus Ecclesias, quæ supra 1000. aut Parochias, quæ supra 100. Ducatorum summam annuam non reddunt. (17)

De Collationibus.

TITULUS XXVII.

Beneficia vel libera sunt, eaque conferri dicuntur, cum alicui traduntur; vel sunt Jurispatronatus, quæ scilicet conferri nequeunt, nisi patronus nominet personam, cui collatum velit; at in iis dicitur quis institui, cum ei post nominationem confertur: unde collationis, & institutionis nomina ignota Veteribus, apud quos satis erat ordinationis nomen, quia nulla olim erat ordinatio sine ministerio, nec ministerium sine beneficio. Collator est omnium beneficiorum suæ Diœceseos Episcopus. (1) Collator vero beneficiorum omnium in quacumque Diœcesi est Summus Pontifex, qui paulo post suam creationem regulas

(14) C. si nisi de præb.
(15) Gloss. & DD. in C. nisi de præb. Paris. col. 82.
(16) 135. incipien. *ex proximo*.
(17) Concil. Trident. sess. 24. C. 13. de reformat.
(1) C. omnes Basilicæ cum seq. 16. q. 7. C. decretum cum 3. & seq. 10. q. 1. C. cum ex injuncto de hæret.

regulas solemnes suscitat, quas vocant Cancellariæ, quibus certis rationibus, ac modis sibi reservat collationem beneficiorum in alienis Diœcesibus: unde beneficia, quæ dicuntur reservata, sunt dissimilia ab his, quæ affecta vocantur. Nam affecta sunt ea, quibus conferendis se miscuit, seu manus apposuit Papa; qui Papæ actus, si ex aliquo canonico impedimento non sustineatur, tamen ob reverentiam Pontifici debitam, ab ipso Papa pro ea vice tantum est iterandus: cum reservatorum collatio ad ipsum perpetuo pertineat. Reservationum autem quædam continentur in corpore Juris, & eæ opus non habent, ut a novo Pontifice suscitentur; quod necessarium est iis, quæ tantum in Cancellariæ regulis, non vero in corpore quoque Juris comprehenduntur. In corpore autem Juris primo reservata sunt a Clemente IV. beneficia vacantia per mortem in Curia, (2) quam Bonifacius VIII. ampliavit ad locos Curiæ finitimos, sive duorum dierum in itinere distantes, si ad Curiam accedentes, aut Legatum Apostolicum comitantes decesserint. (3) Eandemque extendit, ac declaravit Joannes XXII. *Extrav. comm. ex debito, de Elect.* Secunda reservatio contenta in corpore Juris, est beneficiorum vacantium per prohibitam eorum multitudinem, sive pluralitatem; quorum collationem Sedi Apostolicæ reservavit Joannes XXII. (4) Tertia reservatio item in corpore Juris contenta est Constitutio

(2) C. licet Ecclesiasticum de praeb. & dign. in 6.
(3) C. præsente eod. tit. de præb. & dign. in 6.
(4) Extrav. commemor. execrabilis, de præb. §. quæ omnia.

ſtitutio Benedicti XI. (5) qua non modo ſuperiora confirmavit, ſed & reſervavit omnia beneficia vacantia per aſſecutionem Epiſcopalis dignitatis. Demum prodierunt, ut diximus, Regulæ Cancellariæ, quibus tum veteres, tum novæ pluritnæ reſervationes comprehenduntur: unde

In I. reſervationes repetuntur Benedicti XI. & Joannis XXII. quas memoravimus; nempe *C. ad regimen*, *& C. execrabilis*; itemque reſervantur beneficia contra decreta Concilii Tridentini collata.

In II. reſervantur Cathedrales omnes, & Monaſteria majoris redditus, quam 200. Florenorum auri, & omnia beneficia, quæ vacant Sede Epiſcopali vacante.

In III. reſervantur primariæ omnes dignitates poſt Pontificales, & beneficia Cardinalium, & eorum, qui tum ipſi Papæ, vel Cardinalibus familiares famuli fuerunt.

In IV. omnia beneficia Collectorum, & Subcollectorum fructuum R. Cameræ Apoſtolicæ.

In V. omnia beneficia Curialium in itinere decedentium, dum Curia transfertur.

In VI. omnia beneficia Cubicularioruin, & Curſorum.

In VII. omnia beneficia Eccleſiarum Sancti Johannis Lateranenſis, Sancti Petri, & Sanctæ Mariæ majoris in Urbe; itemque beneficia, quæ in titulis Cardinalium vacaverint, ipſis abſentibus.

In VIII. quæ longe plura beneficia, quam aliæ, hauſit, reſervantur omnia ea, quæ vacaverint

(5) Extrav. comm. ad regimen de præb. & dignit.

verint in VIII. mensibus, nempe Januarii, Februarii, Aprilis; Maji, Julii, Augusti, Octobris, Novembris: In gratiam vero, ac remunerationem eorum Antistitum, qui in Ecclesiis suis resident, eo quidem tempore, quo resident; sex mensium eis collationem liberam dimisit, ita ut alternis mensibus cum Summo Pontifice collationem dividant; nisi ea beneficia vacent, quorum collatio ex aliis capitibus ad Summum Pontificem pertineat. Hos autem Episcopis menses reliquit, nempe Februarium, Aprilem, Junium, Augustum, Octobrem, & Decembrem: reliquos vero sibi Pontifex retinuit. Qua alternativa fruitur Episcopus, ubi eam acceptaverit, non vero collator inferior, puta Abbas. (6) Reservata item sunt beneficia Conclavistarum: (7) his accedunt reservationes Pii V. qui reservavit Sedi Apostolicæ beneficia vacantia propter crimen hæresis; (8) & beneficia recepta contracta fiducia, vulgo vocant in confidentiam; (9) & beneficia vacantia ex resignatione, in qua observatum non fuerit præceptum Gregorii XIII. in Bulla, quam supra indicavimus, incipiente, *humano vix judicio*. Vacantium autem beneficiorum fructus Cameræ Apostolicæ attribuit Joannes XXII. (10) Præterea in conferendis beneficiis Sedes Apostolica exigit redditus unius anni, si beneficia sint consistorialia, sive majora, ut Archiepiscopatus, Episcopatus, & similia; si vero sint minora, cujus

(6) Rota apud Coccin. decision. 51.

(7) Rota decis. 303. p. 17. recent.

(8) Const. cum Apostolatus.

(9) Vid. Bullam apud Piasecium prax. Episcop. p. 2. C. 5.

(10) C. cum nonnullæ extrav. comm. de præb.

jus redditus excedant summam XXIV. Ducatorum aureorum, quos vocant de Camera, exigit dimidium fructuum unius anni a novo beneficiato; (11) quæ præstimonia annatæ, & mediæ annatæ vocantur. Porro Cardinales, qui Episcopatum susceperunt, habent ex S. Pontificis venia, quod indultum vocant, facultatem conferendi beneficia etiam in mensibus, qui Papæ vacant, quousque sibi reservarit, dummodo ea facultate non utantur ad beneficia reservata, vel affecta duplici reservationis, aut affectionis (12) vinculo. Tempus collationibus præfinitum sunt sex menses, qui currunt a die scientiæ vacationis: (13) quibus elapsis, si collatio pertinebat ad Capitulum, devolvitur ad Episcopum, si pertinebat ad Episcopum, devolvitur ad Capitulum, & utrisque negligentibus, ad Metropolitanum, a Metropolitano ad Patriarcham, a Patriarcha ad Papam. (14) In Episcopatibus, & Abbatiis tempus ad conferendum præfinitum est trium mensium; (15) quamvis, si collatio in virum idoneum ceciderit, etiam post tempus toleratur. (16) Parochiæ, atque omnes Ecclesiæ, quibus annexa est Animarum cura, conferri non possunt, nisi post examen peractum coram tribus ab Episcopo electis, eæque conferendæ sunt alicui ex illis, qui eo in examine comprobati fuerint; sive de libera Episcopi collatione agatur, sive ad alterius institutionem pertineat: immo

etiamsi

(11) Const. Pii V. 38.
(12) Clem. 8, Constit. *quamvis* Nicol. de præb, sub n. 8.
(13) Cap, quia 5, de concess. præb.
(14) Cap nulla 2. cum Gloss. de concess. præbend.
(15) C. ne pro defectu de elect.
(16) Cap litteras de suppl. neglig. præl.

etiamsi collatio fuerit ad Sedem Apostolicam devoluta. (17) Ne autem supra necessitatem quis beneficiis Ecclesiasticis aliorum inopia cumuletur, vetitum est plura possidere beneficia, (18) adeo ut cogatur quis beneficium petens, enunciare, si quod habeat aliud, ut veniam illius novi obtinendi referat a Summo Pontifice; hoc est, ut impetret dispensationem super pluralitate beneficiorum. (19) Quæ tum solum toleratur, cum ex uno beneficio necessaria non suppetunt. (20) Cæterum sine Pontificis venia si alterum beneficium impetretur, vacat primum: & quidem ipso jure, si sit de incompatibilibus primi generis; vel per sententiam, si sit ex incompatibilibus secundi generis. Beneficia enim vel compatibilia sunt, vel incompatibilia: compatibilia sunt omnia beneficia simplicia, quæ residentiam non requirunt; ideoque cum pluribus sui generis, & cum curatis beneficiis cohærent. Incompatibilia vero sunt, quæ simul retineri nequeunt propter residentiam, vel exercitium singulis annexum; quibus simul sufficere non valet unus, ut sunt duo Episcopatus, duæ Parochiæ; vel Episcopatus, & Parochia. Dividuntur autem in incompatibilia primi generis, & incompatibilia secundi generis. Incompatibilia primi generis, quæ per adeptionem alterius vacant ipso jure, sunt duo beneficia curata, duæ dignitates, duo personatus, duo officia, jurisdictionem, & administrationem

(17) Conc. Trid. C. 18. sess. 24. de reform.

(18) Cap. quia nonnulli, ubi Abbas de Cler. non resid.

(19) Cap. ad aures de rescription.

(20) Concil. Trident. sess. 24. C. 17

tionem annexam habentia. (21) Item Cathedrale beneficium cum Parochiali: (22) duo uniformia, par officium habentia sub eodem tecto, sive sub eadem Ecclesia, veluti duo Canonicatus, duæ ejusdem Ecclesiæ Capellaniæ, quæ parem, atque eodem tempore functionem suam habeant, ut unus utriusque vacare non possit. Incompatibilia secundi generis sunt, quæ non vacant ipso jure, quamvis retineri nequeant simul; cum eligere quis debeat alterutrum, alioquin altero per Superiorem privabitur. Tales sunt duo Canonicatus in diversis Ecclesiis, & alia beneficia residentiam annexam habentia, sed sine Animarum cura, vel dignitate, personatu, vel officio; neque sunt uniformia sub eodem tecto. Beneficia conferri possunt Catholicis omnibus, exceptis sequentibus. Excipiuntur igitur

I. Carentes ordine, sive prima tonsura. (23)

II. Nati ex injustis nuptiis: quibus tamen posset Episcopus ordinum, & simplicium beneficiorum assequendorum veniam dare.

III. Filii hæreticorum, eisque faventium ad secundum in linea paterna gradum, in materna tantum ad primum, si parentes in hæresi decessetint. (24)

IV. Conjugati.

V. Bigami.

VI. Excommunicati. (25)

VII.

(21) Cap. de multa extravag. execrabilis Joannis XXII. de præb.

(22) Concil. Trident. sess. 24. C. 17.

(23) Cap. ex litteris de transact.

(24) Cap. quicumque 2. & Cap. statutum 15. de hæres. in 6.

(25) Caput postulatio 7. in princip. de Cleric. excommunic.

VII. Suſpenſi ab officio.

VIII. Interdicti.

IX. Irregulares.

X. Cæci, qui Horas Canonicas recitare nequeunt. (26)

XI. Simoniaci.

XII. Qui legitimam ætatem non habent, nempe minores annorum 14. ſi agatur de ſimplicibus; ſi vero de beneficiis, quæ annexum habeant ordinem ſacrum, qui ejus ordinis, vel dignitatis non ſunt capaces, incapaces quoque ſunt adjuncti beneficii. (27)

De Inſtitutionibus, & Jurepatronatus.

TITULUS XXVIII.

Juſpatronatus eſt jus, ſive facultas nominandi, ſive offerendi, ac præſentandi Clericum promovendum ad beneficium Eccleſiaſticum vacans, cum onere ſimul, & honore conjunctum. (1) Eſt autem duplex, Eccleſiaſticum, & Laicale. Juſpatronatus Eccleſiaſticum eſt, quod Eccleſiæ, vel Clerico, non ratione patrimonii competit, ſed ratione dignitatis. (2) Laicale vero eſt, quod ex bonis laicorum fundatum eſt, quodque Clerico non ratione Eccleſiæ competit, ſed ratio-

(26) Cap. dilectus de conſuet. piaſc. p. 2. C. 5. art. 3. numer. 16.

(27) Cap. cum 7. §. inferiora de elect. C. 14. & 24. eodem in 6. Concil. Tridentini. ſeſſion. 7. Cap. 3.

(1) Hoſtienſ. in ſumm hoc titul.

(2) Cap. unico de jurepatronatus in 6.

ratione patrimonii. His adjicitur & mistum; quod partim competit ratione patrimonii, partim ratione Ecclesiæ: forte quia ex duobus patronis alter jus suum transtulerit in Ecclesiam. Est item Juspatronatus hæreditarium, quod simul cum hæreditate, sive legitima, sive testamentaria transit; & agnatitium, sive familiare, quod transit ad eos, qui sunt ex familia, vel agnatione; item & mistum ex utroque, quod etiam vocatur ex pacto, & providentia, quod in eos transit, qui sunt hæredes simul, & successores legitimi, ut, qui illud sibi afferat, oporteat, se & hæredem, & descendentem a testatore probare. Jura patroni sunt, I. præsentare instituendum. (3) II. dignior locus ei debetur inter laicos in Ecclesia, & cum Clerus procedit solemniter in Processionibus. III. debentur ei alimenta, si fuerit inops. (4) In Prælaturis autem, quæ per electionem conferuntur, patronus jus præsentandi non habet, sed, si velit, poterit electioni adesse, atque ei consentire. (5) IV. Ecclesiæ illius bona possidere potest, ea tantum causa, ut caveat, ne dissipentur. (6) Adquiritur Juspatronatus, I. per fundationem, si prædium quis præbeat ad Ecclesiam extruendam. (7) II. per constructionem, cum quis suis sumptibus Ecclesiam ædificavit, (8) vel dirutam restituit. III. per dotationem; si congruam dotem, sive in pecunia, sive alio modo ad illius conservationem, & mini-

(3) Cap. decernimus 16. quæst. 17.
(4) Cap. nobis de jurepatron.
(5) Dict. Cap. nobis.
(6) Cap. filiis 16. q. 7.
(7) Cap. Abbatem 4. 18. qu. 2. Cap. quoniam 3. de jurepatron. ubi Glossa.
(8) C. Monasterium cum concordant. 16. q. 7.

ministrorum sumtus attribuerit. Quæ tamen adquisitiones, ut subsistant, opus habent Episcopi consensu, qui etiam post factum utiliter accedet. (9) IV. adquiritur ex privilegio Summi Pontificis. (10) V. ex multiplicatis præsentationibus tam longi temporis, quod memoriam hominis excedat. (11) Adquirere autem possunt Juspatronatus omnes Catholici, cujuscumque sint sexus, vel ætatis. Tempus ad præsentandum præstitutum laicis quidem patronis est quatuor mensium, cum potestate variandi, offerendique alium; patronis vero Ecclesiasticis, qui jure variandi carent, præfiniuntur menses sex a die cognitæ vacationis. (12) Cum autem duo sunt Patroni, alter Ecclesiasticus, alter laicus, Jus Ecclesiasticum laicale trahit, patronusque laicus sex etiam mensium tempus ad præsentandum habebit, ut privilegio socii fruatur, cum alias privilegium esset inutile. (13) Patronus, quamvis non possit præsentare semetipsum propter turpe ambitionis exemplum, tamen ex Glossæ sententia proprium potest præsentare filium. (14) Transfertur Juspatronatus in alios quatuor modis; nempe per successionem, per donationem, per permutationem, per venditionem. Per successionem transfertur simul cum hæreditate, sive testamentaria, sive ab intestato ad hæredes in solidum; etiamsi hæreditas inæqualiter dividatur, quia Juspatronatus est indi-

(9) Cap. nobis de jurepatronatus.
(10) Cap. 2. de præb. in 6.
(11) Conc. Trid. sess. 25. C. 9. de reform.
(12) Cap. eam te 32. C. cum propter 27. de jurepatron. Cap. unico §. verum eod. in 6.
(13) Gloss. ult. in C. unico §. verum de jurep. in 6.
(14) C. per nostras 26. Gloss. Cap. consuluit de jurepatronat.

indivisibile. Item in eo succeditur in stirpes, non in capita; unde pluribus patronis decedentibus, quorum alter duos hæredes reliquisset, alter unum, illi duo hæredes pro unius suffragio computantur; quia unicum tantum defunctum ambo repræsentant. (15) Per donationem autem aut legatum transfertur quidem consensu Episcopi in laicum, aut privatum Clericum, sine consensu vero in Ecclesiam; aut Monasterium, aut in Ecclesiasticam dignitatem. (16) Permutatione transfertur, dummodo pro Jurepatronatus res alia spiritualis tradatur. (17) Demum transfertur venditione, non per se tamen, ne simonia contrahatur; (18) sed simul cum universitate bonorum, veluti hæreditate, aut corpore, cui sit annexum, puta fundo aliquo. (19)

Amittitur Juspatronatus

I. Si Patronus Ecclesiæ Rectorem, aut Clericum violenter aggrediatur, aut lædat. (20)

II. Si in hæresim inciderit.

III. Si jura Ecclesiæ sibi usurpaverit.

IV. Si illud jus vendiderit separatim.

V. Si illud cesserit, aut remiserit.

VI. Si Ecclesia corruerit.

De

(15) Clem. plures de jurepatronat.

(16) Cap. unico de jurepatronatus n 6.

(17) Cap. ad quæstiones de rerum permut. Cap. nemini 16. q. 7.

(18) Cap. quia Clerici 6. de jurepatronatus Conc. Trid. sess. 25. C. 9.

(19) Cap. ex litteris eod.

(20) Cap. in quibusdam de pœnis.

De Clericis non residentibus.

TITULUS XXIX.

Antequam distinctio inveniretur inter simplicia beneficia, & curata, sive duplicia, Clerici omnes ministerio quisque suo, veluti milites in castris, adeo adscribebantur, ut illinc abire nefarium haberetur; eaque assiduitas in munere cujusque suo residentia nuncupatur. Cui nunc obligantur Antistites, & Parochi, & quotquot Ministerium aliquod Ecclesiasticum gerunt: quod si deserant, vel latitent, etiam beneficio exuentur, si legitime citati ad beneficium, & ministerium suum sex intra menses non revertantur. (1) Quod ex Sac. Conc. Trid. decreto (2) ita observatur, ut majores Præsules, & Episcopi, qui sine justis causis sex menses ab Ecclesiis suis abfuerint, quarta parte fructuum unius anni, fabricæ sacræ, aut pauperibus adplicandorum, ipso jure careant, & alia quarta simili ratione post sex aliorum mensium moram; ac si pertinacius abfuerint, Suffraganeus quidem a Metropolitano, Metropolitanus a Suffraganeo antiquiori, Ecclesiæ aditu interdicto, intra tres menses denunciabitur Summo Pontifici, cujus arbitrio punietur; qua de re severius cavit idem Concilium alio decreto, (3) quo declaravit, Antistites, etiamsi Cardinalatus dignitate præfulgeant, adeo incum-

(1) Cap. ex part. 8. Cap. qualiter 9. & Cap. ultimo de Cleric. non resident. & Caput 1. C. ex tuæ devotionis eo. em.

(2) Sess. 6. Cap. 1. de reformation.

(3) Sess. 23. Cap. 1. de refor.

incumbere debere suis Ecclesiis, ut inde abscedere eis non liceat, nisi justis ex causis, nempe ob christianam charitatem, urgentem necessitatem, debitam obedientiam, & evidentem Ecclesiæ, vel reipublicæ utilitatem, easque causas a Superioribus, & a Summo Pontifice esse adprobandas. Sine causis vero ita probatis non ultra duos, aut ad summum tres menses abesse licet singulis annis; cavendumque, ne absentia incidat in Festos Dies Ecclesiæ solemniores: si secus fecerint, carebunt fructibus absentiæ tempore, iique in fabricam, aut pauperum levamen convertentur. De minoribus autem Clericis ratione beneficii sui ad residendum obstrictis, & ab Ordinario cogendis, eadem Sacra Synodus (4) decrevit, ne talis obligatio eis remittatur, nisi ex justis causis Episcopo probandis, qui absentium loco, alios regimini deputet.

Causæ autem, ex quibus obligatio residentiæ remittitur, hæ sunt.

I. Causa studiorum in celebri aliqua Universitate; (5) quæ causa non congruit Parochis: nam post Concilium Tridentinum sine idonea doctrina nulli possunt ad curam Animarum adspirare.

II. Causa sunt negotia ejus Ecclesiæ, quam quis colit. (6)

III. Servitium Summi Pontificis. (7)

IV. Servitium proprii Episcopi.

V. Pe-

(4) Cap. 2. sess. 6.

(5) Cap. cum ex eo, ubi Gl. V. septentrio de elect. in 6.

(6) Cap. ex parte tua fuit propositum de Cleric. non residAent.

(7) Cap. cum dilectus fil. 14. eodem.

V. Periculum aliquod lethale, sive morbi, sive violentiæ. (8)

Quamvis autem justa absentia non auferat absentibus fructus, aufert tamen distributiones quotidianas, sive portiones exiliores distinctas a præbendis, sive fructibus majoribus. Quæ distributiones subministrantur in dies iis, qui Ecclesias colunt, Divinis Officiis perfungendis, & Solemnibus recitandis.

Quæ distributiones, si aut nullæ sint in Cathedralibus, & Collegiatis, aut sint nimis tenues, possunt ex decreto Sacri Concilii Tridentini (9) Episcopi ex tertia parte præbendarum, & quorumcumque proventuum easdem distributiones præsentibus, exclusis absentibus, dividendas constituere.

Ne tamen denegentur Clerico ægrotanti, (10) & ei, quem evidens necessitas, vel Ecclesiæ utilitas excuset, aut senium, propter quod solet Sacra Congregatio Cardinalium veniam residentiæ concedere, non ablatis distributionibus quotidianis. (11)

De Regularibus, & Monachis.

TITULUS XXX.

HActenus de Clericis, nunc de Monachis, sive solitariam vitam ducentibus, aut ducere debentibus, ut origo nominis, & instituti eorum ostendit. Etenim priscis temporibus, partim ut pericula declinarent, quæ impendebant ab

(8) C. ad audientiam eod.
(9) Sess. 21. Cap. 3. & sess. 22. C. 3. de reform.
(10) Cap. p. de Cler. ægrot.
(11) Vid. decreta apud Nicol. hoc tit. n. 45.

ab hostibus christiani nominis Ecclesiam vexantibus; partim ut curas profanas effugerent, quibus animum a sacris operibus, & divinis studiis abducitur, non pauci se in deserta loca, & in solitudines condebant, recedentes a multitudine, unde & Græco verbo Anachoretæ; cujus instituti Principes Paulus, & Antonius Ægyptii Eremitæ, hoc est desertorum locorum incolæ, qui cupidos ejus instituti, sectatoresque suos certis vivendi legibus adstrinxerunt. Ad quas tammulti confluebant pietate insignes, ut Divus Basilius opera eorum, & ministerio in rebus sacris uteretur, multaque illis Monasteria extrueret; traditis regulis, quæ ad Occidentem etiam pervenerunt, exceptaque fuerunt a non paucis, sed vagis, & incompositis, quos coegit, & ad rectiorem vivendi normam adduxit Divus Benedictus; adeo ut Monachorum familiæ in Oriente quidem Divum Basilium; in Occidente vero D. Benedictum auctorem potissimum agnoscant; indeque dicti fuerint Cœnobitæ, tamquam communiter viventes, qui in minores plurimas sub diversis nominibus familias, tanquam in ramos discesserunt.

Et quoniam anno centesimo supra millesimum fœde laxabatur Clericorum disciplina, redacti fuerunt plures Clerici ad Augustini regulam severiorem, iisque locus tributus in Lateranensi Basilica, unde appellati Canonici Lateranenses, qui secundus est ab ordine Monachorum.

Ex hoc Ordine processit Divus Dominicus, qui Ordinem instituit Prædicatorum ad abigendas Hæreses Albigensium, eo tempore gliscentes, & mores publicis in concionibus corrigendos anno MCCXVI.

Eodem

Eodem tempore Divus Franciscus de Assisio mendicitatis professionem ad Christi, & Apostolorum imitationem invexit; & utrumque Ordinem, tam Dominici scilicet, quam Francisci, Honorius III. Pontifex confirmavit anno MCCXXIII.

His accessit Ordo Carmelitarum, quos ad Æliæ imitationem in Monte Carmelo instituit, & ad vitæ severitatem assuefecit Albertus Patriarcha; qui inde in Europam concedentes, regulæ suæ confirmationem impetrarunt.

Eadem ætate Alexander IV. Pontifex plures Eremitas vagos, & errones compulit ad Divi Augustini regulam, quos Eremitas Augustinianos appellavit.

Atque his quatuor Mendicantium familiis tertius post Canonicos Lateranenses Regularium Ordo constituitur.

Ad quos, veluti capita minora, fere omnia, quæ post processerunt, Monachorum divortia revocantur, præter Clericos, quos vocant regulares, & Ordines Militares, Sacræ scilicet Militiæ adversus Infideles dicatos.

Status Monachorum fundatur in votis, quibus solemniter se obstringunt, cum primum edunt Monachismi professionem: cui voto, utpote solemni, dispensare non potest, nisi Summus Pontifex: cum votum simplex regulariter ex causa remittere possit etiam Episcopus. (1) Vovendo autem promittunt obedientiam, paupertatem, & castitatem: idque, dum solemniter professionem edunt, qui est aditus interior ad Monachismum; ad

(1) Cap. p. de voto, & voti redemt.

ad quam professionem etiam opus est justa ætas, quam Concilium Tridentinum statuit annorum XVI. expletorum, eamque professionem præcedere debet annus probationis, sive Novitiatus, cum gestatione habitus, & vita intra Monasterii claustra. (2) Est autem professio vel expressa, quæ coram Abbate, vel alio legitimo Superiore Monasterii palam emittitur: vel tacita, quæ inducitur ex actibus, cum scilicet quis post annum XVI. expletum, & post annum probationis (3) gestaverit habitum, novitiis, & professis communem, aut cum quis post professionem, sive ratione ætatis nondum justæ, sive ratione illati metus invalidam, per quinquennium tacuerit, neque contra eam professionem reclamaverit; nam ratam eam habuisse censetur; neque illam rescindere amplius potest, nisi ex justa causa contra illius quinquennii lapsum fuerit a Summo Pontifice restitutus. At si habitum dimisisset, non antea reclamans audietur, quam si ad Monasterium, & ad suum habitum redierit. (4) Mulieris tamen professio, nisi post exploratam illius ab Episcopo voluntatem rata non habetur. (5) Renunciationes porro, & obligationes intra probationis annum, nisi duobus mensibus ante professionem fiant, non subsistunt, & si fiant intra duos illos menses, nec professio sequatur, irritabuntur. (6)

Professus porro, si non renunciaverit, bona sua

(2) Conc. Trid. C. 15. sess. 25. de regular.
(3) Vallen. in decret. h. t.
(4) Concil. Trident. Cap. 9. sess. 25. de regular.
(5) Conc. Trid. sess. 21. C. 17. de regular.
(6) Conc. Trid. sess. 21. C. 16.

ſua transfert ad Monaſterium, ſi capax ſit, in commune; ſin minus, ad proximiores.

Ac ſane hodiè poſt Concilium Tridentinum non modo Monachi, ſed & Mendicantes omnes bona poſſidere poſſunt in commune; exceptis Capucinis, & Minoribus Obſervantibus. (7)

Privatim vero nullus Monachus habere dominium poteſt bonorum, ne quidem cum venia Summi Pontificis: nam idem eſſet facultatem habere eam, atque ſolvi voto, & è Religione abire. Repugnat enim habere dominium rerum cum profeſſione paupertatis: unde quidquid ad Monachum pervenerit, erit in commune conferendum. (8) Cum autem Religionem ſemel profeſſus, mutare nequeat ſtatum, neque tranſire ad aliam Religionem, niſi arctiorem; propterea neque ex Monaſterio licet exire ſine Superioris venia, etiamſi ad majorem ſui Ordinis Præſulatum petatur; nam, ſi ſine litteris eam veniam continentibus in via reperiatur, ſui Ordinis deſertor habetur, & fugitivus appellatur; ideoque punitur: (9) quibus deteriores ſunt Apoſtatæ, qui prorſus retinendæ Religionis animum abjecerunt. De quibus omnibus pleniſſime cavit Innocentius XII. inter ſuas Conſtitutiones. Monialibus vero ne tantiſper quidem e Monaſterii clauſtris exire licet, niſi ex venia Epiſcopi, cauſſa cognita: puta ſi Abbatiſſa præſtatione juramenti agnoſcere debeat directum dominium, a quo Monaſterium ſuum poſſideat feudum; (10)

(7) Conc. Trid. ſeſſ. 25. de regular. C. 3.

(8) Concil. Tridènt. ſeſſion. 25. de regular. Cap. 2.

(9) Conc. Trident. ſeſſ. 25. de regular. C. 4.

(10) vel si vis major, quæ a natura immineat, vel ab hominibus, puta, incendium, bellum, & similia, quæ necessitate sua superant legum potestatem; (11) neque fas est ulli ad Moniales introire sine Episcopi venia, quam concedet ex justis, & necessariis causis, puta servitii communis, vel valetudinis, vel salutis Animarum; quarum ratione, præter communem, & ordinarium Confessarium, obtinere debent Moniales bis, aut ter in anno extraordinarium, cui præcordia sua liberius patefaciant. (12) Quoniam autem sexus imbecillitas, & insidiarum pericula præsentem custodiam poscunt; ideo Monialium regimen totum permissum est Episcopis, vel ut Ordinariis, vel ut Sedis Apostolicæ Delegatis, si Monasteria sint exemta, & Sedi Apostolicæ immediate subjecta, nisi vel a Capitulis deputatis regantur, vel ab aliis Regularibus. (13)

(10) Cap. unico §. verum de regular. in 6.

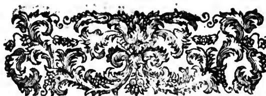
(11) Cap. periculoso de statu regular. in 6.

(12) Conc. Trid. sess. 25. C. 10. de regular.

(13) Conc. Trid. sess. 25. C. 9. de regular.

Finis Libri Primi.

IN-

INSTITUTIONUM JURIS PONTIFICII

LIBER SECUNDUS.

De rerum divisione, atque administratione.

TITULUS I.

ES Ecclesiasticæ, sive Sacræ aut spirituales sunt, aut temporales, quarum illæ ad salutem Animarum pertinent, hæ ad Ecclesiæ, ac Ministrorum usum. Spiritualium aliæ corporeæ sunt, quæ sensibus contrectantur, eæque dividuntur in Sacramenta, in Res Sacras, Sanctas, & Religiosas, de quibus proxime disseremus. Aliæ sunt incorporeæ, quæ sensibus non subjiciuntur, sed adprehenduntur animo, ut virtutes. De Spiritualibus autem rebus corporeis tractare instituentes, primo de Sacramentis disputabimus, ordine suo ad reliquas processuri.

De Sacramentis.

TITULUS II.

SAcramentum est rei sacræ signum a Deo institutum ad significandam gratiam præsentem, nempe sanctitatem, & justitiam nostram ab ipso Sacramento tributam; passionem Christi, & vitam æternam: vel est invisibilis gratiæ visibile signum ad nostram justificationem institutum. Constat autem quodlibet Sacramentum ex materia, & forma, quæ veteres Patres exprimebant per elementum, & verbum: quorum prius materiæ, posterius vero formæ rationem habuit. (1) Sacramentorum administrandorum potestas condita est in Ecclesia, quæ illam per suos ministros exercet: qui cum instrumentorum tantum usum præbeant in opere, cujus efficacia, & vis tota fluit a Christo; ideo mores, vel pietas Ministri nihil prorsus conferunt ad efficaciam Sacramentorum: nihil enim refert, bonis ne, an malis hominibus Christus suum opus exercendum committat: instrumenta enim ab ipso moventur, cujus totum est opus: (2) dummodo Minister potestatem habeat, & voluntatem; quam voluntatem habere dicitur, si generaliter facere intendat, quod Christus instituit, vel quod fecerunt Apostoli; vel quod facit Ecclesia Romana: quæ omnia tendunt eo, ut quis facere velit, quod Christus jussit. Unde si quis infidelis, qui neque Chri-

(1) Catechism. part. 2. de Sacram. C. 14.

(2) Concil. Tridentin. sess. 7. Cap. 2.

Christo credit, neque Ecclesiæ, cum aliquem baptizat, facere velit, quod in Ecclesia fieri perspexit, is Baptismum utiliter confert. Ex tribus autem voluntatibus, sive intentionibus, quæ Scholasticis dicuntur habitualis, virtualis, & actualis; habitualis quidem est inutilis, actualis non necessaria; unde ad validitatem Sacramenti exigitur saltem virtualis, sive, quæ ita Sacramentum antecedat, ut ex illius vi actus Sacramenti sequatur. (3) Conferunt vero Sacramenta gratiam suapte vi, sive quatenus Sacramenta sunt, non quatenus elementa, atque conferunt, ut verbis Theologorum utar, ex opere operato. Damnata est enim Lutheri, & Calvini sententia, qui efficaciam Sacramentorum non a Sacramentis ipsis, sed a suscipientium fide deducunt. Porro duo sunt Sacramentorum effectus, quorum prior est communis cunctis, nempe gratia, qua justi reddimur, & character, qui animæ imprimitur a tribus tantum Sacramentis, Baptismo scil. Confirmatione, & Ordine, quæ notam insculpunt animis, qua distinguamur: unde per Baptismi, & Confirmationis characterem segregamur ab Infidelibus, per characterem Ordinis secernimur a laicis. Et quia semel impressus character numquam deletur, ideo tria hæc Sacramenta nefas est iterare. Sunt autem Ecclesiæ Catholicæ Sacramenta septem: Baptismus, qui aditum aperit advenientibus; Confirmatio, quæ robur addit dimicaturis; Eucharistia, quæ alimentum est animæ saluberrimum; Pœnitentia, quæ reducit aberrantes;

(3) Conc. Trid. sess. 7. C. 11. sect. 4. dist. 6. q. 6.

tes; Extrema Unctio, quæ reficit semianimes; Ordo, quo Ministri Sacrorum instituuntur; & Matrimonium, quo numerus Fidelium augetur; eaque omnia Ecclesiæ quidem in universum sunt necessaria, ratione vero singulorum quædam necessaria dicuntur, quædam voluntaria. Necessaria sunt quinque, Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema Unctio. Voluntaria duo, Ordo sacer, & Matrimonium.

De Baptismo, & ejus effectu.

TITULUS III.

BAptismi vocabulum venit e Græco verbo βαπτίζειν, quod est mergere, abluere. Baptismi enim aqua diluitur originalis culpa, & mergitur originale peccatum, atque sepelitur, eodemque de fonte novus homo reviviscit, & emergit ad gratiam. Est autem Baptismus triplex. Primus est proprie, ac vere Baptismus constans ex aqua, & verbo, diciturque Baptismus fluminis: duo reliqui per similitudinem Baptismi nomen acceperunt, suntque sanguinis, & flaminis. (1) Baptismus sanguinis est, cum quis pro Christo ad necem traditur; etenim martyrio Baptismi fructus consequitur. (2) Baptismus flaminis est, cum quis moriens, vehementi Baptismi desiderio corripitur: qui ambo continere debent veri Baptismi votum, (3) ut, si salvus sit, eo initietur.

(1) Cap. Baptismi vicem 4. de Consecr. dist. 4.
(2) C. Catechum. 37. de Consecrat. dist. 4.
(3) Cap. debitum de Baptism. Cap. 2. de Presbyter. non baptiz.

tur: Conficitur Baptiſmus ablutione aquæ, una cum verborum a Chriſto præſcriptorum pronunciatione: non enim aqua ipſa, qua utimur, eſt Sacramentum, ſed ipſe uſus aquæ, adjunctis verbis: (4) Igitur Baptiſmi materia eſt aqua naturalis, qua nihil communius ad hujus Sacramenti neceſſitatem; nihilque aptius ad ſignificandam interiorem emundationem: Ideo quælibet aqua elementaris, quæ miſtione, aut artificio in aliam naturam non migraverit, apta erit Baptiſmo, veluti aqua pluvia, fluvialis, marina, ciſternina: & ex multorum opinione etiam jurulenta, ſi jus non ſit ita compactum, ut aquæ fluviditatem non abſumpſerit. (5) Unde grando, & nix, niſi ſolvantur, non ſunt Baptiſmi materia, quia non poſſunt abluendo mundationem ſignificare, neque lutum, niſi aqua ex eo fuerit expreſſa: denique ab uſu Baptiſmi excluditur aqua factitia; & ſtillatitia ex floribus, aliiſque ſpeciebus, & omnes liquores aqua commiſti, qui cum urgente neceſſitate ad Baptiſmum adhiberi poſſunt, ſi ex miſtione corpus aquæ in aliam ſpeciem non tranſierit, aut admiſta ſpecies aquæ potentia vincatur, qualis eſt aqua venarum metallicarum, quam appellant mineralem; aut lixivium: quibus Baptiſmus conferri poteſt, quia naturam retinent elementaris aquæ. (6) Forma Baptiſmi ea eſt, quam præſcripſit Chriſtus, (7) ubi

(4) Catechiſ. part. 2. de Baptiſmo C. 6.

(5) Silveſter in Summa V. Baptiſmus C. 2. n. 5.

(6) D. Thomas qu. 66. art. 4. Silveſter V. Baptiſ. qu. 2. Ricc. ad Lancell. hoc tit. in princip. Cucch. inſtitut. major. lib. 5. titul. 2. numer. 15.

(7) Matth. ultim. & Marc. ultim.

ubi misit Apostolos in universum Orbem terrarum jubens, ut baptizarent omnes gentes *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Unde collecta est hæc formula: ***Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti***. Quamvis vero quis reticeat pronomen *ego*, tamen utiliter baptizat, quia in verbo *baptizo* tacite subest: imo, etsi supprimatur Ministri nomen, etiam verum Baptisma confertur: veluti si quis ita more Græcorum pronunciet: ***Baptizetur Servus Christi in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti***. (8) Immo, etsi Grammatices ignarus non dolo, sed imperitia syllabas corrumpat, ut dicat: ***Ego te baptizo in nomine Patrua, Filia, Spiritua Sancta***, dum veram notionem personarum concipiat, etiam recte baptizabit. (9) Nec desunt, qui probent hunc etiam Baptismum, collatum scilicet *in nomine Genitoris, & Geniti, & Procedentis*: quamvis usum illius interdicendum censeant. (10) Licet etiam conferre Baptismum omni lingua: dum idem, quod latine, significetur. Conjungenda est hujus formulæ pronunciatio cum ablutione, sine qua nullus est Baptismus: quamvis nihil referat, an ablutio fiat per unicam, an per trinam mersionem, aut per effusionem, aut per adspersionem aquæ in plures baptizandos, (11) dummodo ad

caput

(8) Catechis. part. 2. de Baptis. C. 14.

(9) C. retulerunt 86. de Consecration. distinct. 4. facit l. qui habeat §. 4. de manumis. testam.

(10) Gloss. C. multi de Consecrat. distinct. 4. Riccard. hoc titul. in Lancellot. in princ. Vasquez disput. 144. n. 3. tit. 2.

(11) Catechism. p. 2. de Baptism. C. 17.

caput hominis aqua perveniat: (12) unde, si non sit exclusus fœtus ab utero, aut exitus expectandus est, aut caput, si prodierit, abluendum: an enim suffecerit adspersisse membrum aliud principale, præter caput, quæstionis est. (13) Ne autem hominibus umquam deesset remedium hoc, ad recipiendam salutem æternam adeo necessarium, Dei benignitas voluit, ut, urgente necessitate, a qualibet manu licite conferatur. Itaque in repentina, & subita re, nempe morte imminente, legitimus Baptismi minister est homo quilibet, & parentes ipsi, qui genuerunt, (14) excepto ipso baptizando, (15) sive baptizans Sacerdos sit, (16) sive Clericus, sive Laicus, sive fœmina, sive Hæreticus, sive Judæus, aut Paganus, dummodo facere credat, quod facit Ecclesia, vel quod Christus instituit, & debita materia, formaque utatur. (17) Semota vero necessitate, jure ordinario minister Baptismi legitimus, & primarius est Episcopus, & simplex Sacerdos, & ex eorum consensu Diaconus. Gradus tamen sunt constituti, quibus ad quemque ordinem, cum opus est, baptizandi facultas deveniat: nempe, ut, si desit dignior, descendat ad minus dignum Ministrum. Præter Ministrum operam suam in hujusmodi administrationem Sacramenti præbent Patrini, qui fidem infantium loquela carentium in se suscipiunt, seque sponsores, ac fidejussores pro iis offerunt. Quamobrem

eorum

(12) Ibid. C. 18.
(13) Vallens. hoc titul. §. 1. Silvester in summa de Baptism. Cap. 4. §. primo vero.
(14) C. ad limina 17. 30. q. 1.
(15) C. debitum 4. de Baptis.
(16) Cap. Romanus 23. de Consecrat. dist. 4.
(17) Cap. secundum 8. dist. 19. C. si inter 25. cum seq. de Consecr. dist. 4.

eorum est erudire pueros Evangelica doctrina; eorumque mores instituere, ut ad idoneam ætatem pervenientes, obligatam a suis Patrinis fidem persolvant. Hinc idonei tantum sunt ad hoc munus assumendi, nec recipiendi Hæretici, aut Pagani, aut Judæi, nec qui ordini suo unice vacare, aliisque curis abstinere debent: unde excluduntur regulares. (18) Patrinorum præfinitus est numerus: non enim licet præter unum admittere, aut ad summum duos, marem, & fœminam; ne disciplinæ ordo magistrorum numero perturbetur; neve plures implicentur affinitate spirituali, ex hac causa oriente, quæ tam valida est, ut nuptias contrahendas impediat, & contractas dirimat, (19) de qua in Sacramento Matrimonii disseremus. Porro Baptismi capaces sunt omnes volentes, aut non repugnantes; quales infantes sunt; qui, etsi assentiri nequeant, profitentur tamen per Patrinos, sive fidejussores, & sponsores: (20) & baptizantur in fide totius Ecclesiæ Catholicæ, in quem sensum Maldonatus (21) explicat vulgatum illud, infantes baptizari in fide parentum. Si autem invitis parentibus baptizentur, verum Baptismum recipiunt: quamvis per vim ab infidelibus filii non sint abstrahendi, sed christiana persuasione, atque charitate leniter inducendi, quæ Catholicorum est sententia. (22) Adulti autem etiam in somnum, aut in furorem versi baptizari possunt, dummodo

(18) Catechism. part. 2. de Baptism. Cap 28. C. non licet 103. de Consecration. dist. 4.

(19) Catechism. ibid. C. 6. C. ult. de cogn. spirit.

(20) Cap. parvuli 74. & seq. de Consecrat. dist. 4.

(21) De Baptismo q. 6. par. 2. pag. 120.

(22) Maldonat. ibidem part. 2. pag. 121.

do ante somnum, & furorem Baptismi desiderium ostenderint: (23) & muti etiam, & surdi, & ægroti; dum pro iis alii profiteantur. (24) Item oportet, ut adulti Baptismo expresse consentiant, quæ dicitur dispositio ad Baptismum, paratique esse debent ad recipiendum, quod Christus instituit, etsi non habeant rectam fidem: alioquin ab Hæreticis baptizati essent rebaptizandi, quod vetuit Ecclesia. (25) Ut autem Baptismus his vere collatus possit esse saluber, in doctrina, & vera fide debent institui: unde orta est cathechizandi ratio, quæ schola est, & institutio baptizandorum, quorum tres erant gradus; Auditorum nempe, sive Tyronum, qui nondum ad Baptismum erant idonei; secundus gradus erat Competitorum, hoc est simul cum aliis Baptismum petentium, quo digni habebantur, qui Christianam doctrinam callebant. Tertius erat eorum, qui cum catechizarentur, lapsi erant in publicum aliquod crimen, qui in pœnitentium numerum rejecti tres annos expectare Baptismum cogebantur.

In privatis domibus non licet, nisi magna ex necessitate, aut ob summam personæ dignitatem aliquem baptizari. (29) Baptismi effectus præcipui sunt, primò delere peccatum ab origine contractum in infantibus, & in adultis etiam alia peccata, si ex animo eos pœnituerit: quamvis ad virtutis exercitationem fomes, & concupiscentia supersit. Secundus effectus est remittere pœnas

(23) Cap. majores 3. de Baptis. §. item quæritur.

(24) Cap. parvuli 74. & seq. dist. 4. de Consecrat.

(25) August. lib. 3. contra Donatis. C. 14.

(26) Clement. unica de Baptism.

pœnas omnes spirituales, viamque rectam ad Cœlum aperire: quamvis pœnas judicialis fori non tollat. (27) Tertius est imprimere characterem animæ, ut propterea iterari non debeat nequidem Baptismus Hæreticorum; dum ne formam Hæretici corruperint: ac si de veritate Baptismi dubitetur, concedendus est sub conditione; *si non es baptizatus, ego te baptizo, &c.* (28)

De Sacramento Confirmationis.

TITULUS IV.

ACceptam post Baptismum fidem Sacramento munimus Confirmationis, quo robustiores evadimus ad prælium contra peccatorum stimulos ineundum. Sacramenti hujus materia est inunctio Sacri Chrismatis in fronte. Conficitur Chrisma ex Oleo, & Balsamo per Consecrationem ab Episcopo singulis annis in Cœna Domini. (1) Forma Confirmationis his absolvitur verbis: *Signo te signo Crucis, confirmo te Chrismate salutis, in nomine Patris, &c.* Minister hujus ordinarius est Episcopus, extraordinarius vero ex delegatione Summi Pontificis simplex Sacerdos, nec alius inferioris ordinis. (2) Et quia olim simul cum Baptismo suscipiebatur, ideo etiam superest, ut & susceptores adhibeantur. Nunc enim

(27) Catechism. part. 2. de Baptism. C. 6.
(28) Cap. 2. de Baptism.
(1) Cap. quoniam de sent. ex-commun. in 6. C. si quis de alio 122. de Consec. dist. 4.
(2) Covarruv. lib. 1. Cap. 10. variar.

enim ad rationis uſque uſum, nempe ad ſeptennium differtur. Confirmationis effectus præcipui ſunt Gratia, qua & mundamur, & ad pugnam armamur; & characteris impreſſio, ex quo conſequitur, ut non ſit iterandum, quamvis ab Hæreticis acceptum.

De Pœnitentiis, & Remiſſionibus.

TITULUS V.

Lapſi poſt Baptiſmum pœnitentia reſurgunt. Eſt enim Pœnitentia Sacramentum, quo relapſis peccata remittuntur, eaque duplex eſt; interior, qua dolorem præteritorum criminum, & perfectioris vitæ propoſitum concipimus; & exterior, in qua conſiſtit Sacramenti ratio, qua per res ſenſibiles exprimuntur ea, quæ interius in animo peraguntur: (1) qualis eſt abſolvendi actus reſpondens actui interiori, quo a peccato liberamur. Cæterum communiter ex Concil. Trid. & Florentino, materia, parteſque Sacramenti ſunt Contritio, Confeſſio, Satisfactio; etſi etiam peccata Pœnitentiæ materia remota dicantur, cum ab hoc Sacramento, tanquam ab igne ligna conſumantur. (2) Forma verbis illis continetur: *Ego te abſolvo*, quæ perſpicua eſſe debent, & expreſſa, oreque pronunciata: unde nequit abſens quis, & per Epiſtolam abſolvi. (3) Partes ejus inte-

(1) Catechiſm. de pœnitent. C. 6. & 13.
(2) Catechiſm. ibid. C. 18.
(3) Vid. declarat. Clem. 8. in Bulla 87. 55. Dominus noſter.

integrales, sive, quæ totam Pœnitentiam conficiunt, sunt tres: Contritio, Confessio, Satisfactio. Contritio est animi dolor, ac detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero; adeo ut Contritio, ut satis sit ad Dei gratiam nobis impetrandam, debeat esse talis, quæ gravissimum quemcumque dolorem superet, rerum caducarum causa conceptum. (4) Sicut enim noster erga Deum amor rerum creatarum amorem omnem longissimo intervallo antecedere debet, ita & Contritionis dolor, qui ex amisso Dei amore nascitur, omnibus longe doloribus debet anteire, nec refert, quod is dolor minus afficiat sensum, quam dolor rerum creatarum, dummodo tum præ cæteris doloribus corripiat voluntatem: adeo ut quamvis sensus alicujus acrius filii morte percellatur, quam consideratione peccati, si tamen ei detur optio, filii mortem, quam peccatum malit. Qui dolor appellari potest latine dolor æstimationis, quia non sensu corporis, sed animi æstimatione metitur damnum. Quamvis raro accidat, ut dolorem veritatis dolor sensus non comitetur: itaut nulla sit via tutior ad expendendam Contritionis veritatem, quam summa sensibilis doloris intentio. Hæc autem dicitur Contritio perfecta, quæ si votum Confessionis, & Satisfactionis includat, remissionem peccatorum parit, etsi facultas confitendi, & satisfaciendi aliquo casu intercipiatur. Cæterum, si Contritio ad eum gradum non perveniat, qui sit ad impetrandam veniam satis, adjuncto tamen Sacramento sufficiet ad peccatorum remis-

(4) Concil. Trident.

remiſſionem : (5) etenim Confeſſione redditur perfecta, quæ Contritio imperfecta peculiari nomine vocatur attritio, atque deteſtatio peccati, & dolor æternarum pœnarum metu conceptus. Hanc autem S. C. Trid. declaravit : *eſſe donum Dei, & impulſum Spiritus Sancti, non adhuc quidem inhabitantis, ſed tantum moventis; quo pœnitens adjutus, viam ſibi ad juſtitiam parat.* Et quamvis ſine Sacramento Pœnitentiæ per ſe ad juſtificationem perducere peccatorem nequeat; tamen etiam ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam diſponit. (6) Confeſſio eſt propriorum peccatorum ad remiſſionem per Eccleſiæ poteſtatem impetrandam apud Sacerdotem expoſitio. (7) Hujus Sacramenti certum tempus præſcripſit Eccleſia, cenſuitque, ſemel ſaltem in anno rite Confeſſionem emittendam a ſingulis, ut Paſchatis tempore quiſque Sacram Euchariſtiam ejuſdem Eccleſiæ juſſu participemus. (8) Quod Communionis præceptum, quia obligat tempore Paſchatis, ideo & ad id tempus dirigitur Confeſſio, ſine qua nemo crimino ſus mundatur, ut ſit ad Euchariſtiam percipiendam idoneus. (9) Juſta Confeſſionis ætas eſt, cum quis eſt doli capax, quos annos vocant diſcretionis. (10) Præter tempus autem Paſchatis, hi definiuntur neceſſariæ Confeſſionis caſus. Primo, mor-

(5) Catechiſm. C. 47. de pœnitent.
(6) Concil. Trid. ſeſſ. 4. C. 4. de pœnit.
(7) Concil. Triden. ſeſſ. 14. de pœnit. C. 5. & 6.
(8) Cap. omnis utriuſque ſexus de pœnit. & remiſſ.
(9) Covar. in C. alma mater n. 6. & 7. Conc. Trid. ſeſſ. 14. C. 5. de pœnit.
(10) Cap. omnis utriuſque ſexus hoc titul. Concil. Trident. ſeſſ. 14. C. 5. & can. 8. Catechiſm. de pœnitent. C. 58.

mortis articulus. Secundo, mortis periculum; Tertio, proxima susceptio alicujus ex Sacramentis, ad quæ nonnisi pure, atque caste accedere debemus. Quarto, ut vitemus peccandi periculum, quod Confessione procul nos arcere posse censeamus. Quinto, cum ipsa conscientia ad Confessionem stimulamur. Sexto, si metuimus, ne peccatorum obliviscamur. Septimo, si defectura nobis sit Confessariorum copia. (11) Porro Medici mature debent ægrotos ad Confessionem impellere. (12) Ad utilitatem Confessionis tria præcipue, ac necessario requiruntur. Primo, ut sit flebilis, & luctuosa; secundo, ut sit candida, sine fuco, & mendacio; tertio, ut sit integra, & e memoria quidquid non defluxerit, expromat, postquam eam diligenter quis excusserit; prolatis non modo criminibus, sed & modis, sive quas vocant circumstantias, quando mutant speciem. (13) Confessio Sacerdoti concredita est, ab eo alto silentio premenda, & occultanda, obsignandaque sigillo Confessionis, ut vulgo loquimur; quod sigillum Sacerdos, qui fregerit, aut violaverit, peccatumve revelaverit, in arctum, & perpetuum carcerem detruditur, postquam dejectus fuerit ab ordine. (14) Minister Sacramenti hujus est Sacerdos, qui cum ordine simul habeat & jurisdictionem. Cum enim Pœnitentia sit actus judicialis, non sufficit simplex

(11) Catechism. de pœnitent. C. 59.

(12) Cap. cum infirmitas 13. de pœnitent. & remiss. Pius V. Const. supra Gregem 11. Martii 1566.

(13) C. consideret. de pœnit. dist. 5. C. 5. sess. 14. Conc. Trid. de pœnit.

(14) Cap. omnis utriusque sexus de pœnitent. & remiss.

plex ordo, nisi ad ordinem accedat jurisdictio sine qua judicium est irritum. Universam vero jurisdictionem habet quilibet Sacerdos in quemcumque hominem, quando eum viderit in mortis articulo constitutum, quo tempore ab omni Sacerdote, & ab omni culpa, & excommunicatione quis potest absolvi. (15) Quod benignissime institutum est; ne quando deficiente absolutionis ope fideles in æternum perirent. Cæterum extra mortis articulum nemo potest absolvere; nisi proprium subditum, & subditus absolvi non potest, nisi a proprio Sacerdote. Proprius autem Sacerdos omnium est Summus Pontifex; Episcopus vero est proprius Sacerdos totius suæ Diœcesos, & Parochus totius suæ Parochiæ: hique habere dicuntur jurisdictionem ordinariam; quæ iis defertur ex ipso munere, quod susceperunt; præter quos alii extraordinariam jurisdictionem habent jure delegato, quales sunt regulares, quibus Pontificiis Constitutionibus facultas concessa invenitur; quamvis post Concil. Trid. nequeat regularis ullus, qui non sit Parochus, eam facultatem exercere, atque Confessiones audire, nisi ab Episcopo, cui se examinandum debet offerre, fuerit adprobatus. (16) Non tamen quilibet ordinariam, aut delegatam potestatem habens, de culpis omnibus potest absolvere: sunt enim peccata, quæ sibi excepit, ac reservavit absolvenda vel Summus Pontifex, vel Episcopus, quibus remittendis generalis jurisdictionis concessio minime sufficit. Ac sane Summo Pontifici reser-

(15) Catechism. de pœnit. Cap. 72. Concil. Trid. Sess. 14. C. 7. de pœnit.

(16) Conc. Trid. sess. 23. de reform. C. 15.

reservati sunt casus expressi in Jure Canonico; & in Bullario, veluti primo violenta manus injectio in Clericum; (17) secundo, violatio clausuræ Monialium; tertio, manus conferentes in singulari certamine, sive duello, eoque provocantes, & respondentes; (18) quarto, simonia realis, vel fiduciaria, quam vocant confidentialem. Plura vide apud Interpretes. Episcopo vero alii casus reservantur ex jure, alii ex consuetudine. Reservantur ex jure primo peccatum, ex quo quis Clericus incurrisset irregularitatem; secundo, incendium dolo conflatum; tertio, publica blasphemia, criminaque alia, quibus publica pœnitentia imponitur; quarto, excommunicatio major, cujus absolutionem Canonis conditor Episcopo reservaverit; alioquin reservata intelligitur Summo Pontifici. (19) Casus vero reservati a consuetudine sunt, quos quisque Episcopus pro arbitrio suo reservare sibi consueverit; ut distingui, & comprehendi regula nequeat. Nunc ad tertiam Pœnitentiæ partem, nempe ad satisfactionem procedamus. Satisfactio in universum est compensatio, aut redditio rei, vel juris ablati; quia igitur peccando detraximus Deo, quod debebamus, cum læsimus, cum ei res creatas prætulimus: propterea in satisfactionem injuriæ rependere Deo debemus mœrorem nostrum ex laboriosis affectibus concipiendum, quo culpas a nobis admissas simul ulciscamur, & Deum erga nos placatum, benignumque reddamus: quæ

Pœni-

(17) Cap. si quis suadente 17. q. 4.

(18) Concil. Trid. sess. 25. C. 19. de reformat. & Constit. Gregorii XIII. quæ incipit *ad tollendam*.

(19) Silvester in summa, verbo *casus*.

Pœnitentiæ pars satisfactio appellatur. Quamvis autem homo, qui est finitus, nullis operibus queat Infinitati Divinæ satisfacere; tamen Deus pro sua benignitate gratam, acceptamque habet, quam præstare possumus, etsi majorem debeamus. Satisfactionem autem vetus Ecclesia exigere solebat, antequam remissionem largiretur pœnitentibus, qui per plures gradus ad absolutionem perducebantur, si publice peccantes, publice quoque ad tollendam populi offensionem puniri oportebat. Erant igitur quinque pœnitentiæ ordines. Primus flentium ad fores Ecclesiæ, seque introeuntibus commendantium, ut sibi veniam impetrarent. Secundus eorum, qui admittebantur in Ecclesiam ad concionem audiendam, post eam autem statim ejiciebantur. Tertius eorum, qui admittebantur ad preces publicas, sed excludebantur a Sacrificio. Quartus eorum, qui Sacrificii precibus intererant, sed Communione Corporis Christi arcebantur. Quintus eorum, qui omni Pœnitentiæ parte perfuncti, tantum Communionem Corporis Christi expectabant. Nunc autem mutata temporum ratione remissius agitur, & rei ante peractam Pœnitentiam, dummodo eam candide promiserint, absolvuntur. Satisfactio autem omnis in his tribus potissimum generibus versatur; nempe oratione, eleemosyna, jejunio; ad orationem revocantur non solum preces ore pronunciatæ, sed etiam tacite recogitatæ, & quodlibet sacrum aut docendi, aut prædicandi, aut juste, sancteque judicandi studium. Ad eleemosynas trahuntur cuncta opera benefica, quæ a misericordia procedunt. Ad jejunium vero redigitur & cilicium, & peregrinatio, & fames, & flagella, & quælibet vexatio corporis,

Jejunia porro vel sponte suscipiuntur, vel indicuntur ab Ecclesia, qualia sunt vigiliæ, quatuor tempora, quadragesima. Nunc ad alteram tituli hujus partem accedamus, hoc est ad remissiones, nempe ad indulgentias, de quibus hæc Episcopus Meldensis in sua expositione fidei §. 8. — *Cum (Ecclesia) aspera peccatoribus, & laboriosa opera injungit, iique illa submisso animo subeunt, ea dicitur satisfactio: cum autem propter eximiam pœnitentiam, pietatem, aliaque bona opera, quæ ipsa præscripserit, e debita aliquid ipsis pœnæ remittit, ea dicitur indulgentia* — Et infra — *Quicumque ex hac vita in Christi gratia, & charitate decedunt, nondum tamen persolutis his pœnis, quas justis reservavit Deus, in altera vita luunt. Earum Thesaurus congestus est ex meritis Christi necessariam satisfactionem exsuperantibus, & ex perpessionibus, cruciatibusque Sanctorum, supra quam peccatorum expiatio flagitabat: quæ cum illis superfint, adhibentur ad nostras pœnas allevandas, sicuti & veteres pœnitentes remissionem pœnarum assequebantur per preces Martyrum, & Confessorum, qui toleratorum abs se dolorum meritis veniam pœnitentibus impetrabant: quæ pœnæ cum prorsus remittebantur, indulgentia plenaria, & remissio dicebatur.* Indulgentiarum valor expenditur primo ex affectu, & animo recipientis; debet enim peccato mortali vacare: (20) secundo ex voluntate dantis; tertio, ex potestate verborum; quarto, ex potestate concedentis; quinto, ex causa concedendi.

De

(20) Navarr. de indulg. not. 19.

De Euchariſtia.

TITULUS VI.

EUchariſtia Græce ſignificat gratiarum actionem, quam, quoniam in Miſſæ ſacrificio complectimur, propterea Sacramentum Corporis Chriſti, quod in Miſſa continetur, Euchariſtia nuncupatur. Per hoc Sacramentum Chriſtum Deum habemus præſentem: ſubſtantia enim panis, & vini non manet in Sacramento, ſed convertitur in Corpus Chriſti, & in Sanguinem converſione mirabili, quam tranſubſtantiationem appellamus, hoc eſt actionem, qua tota, & integra ſubſtantia unius rei transfunditur in totam, & integram ſubſtantiam alterius. Unde Sacramentum hoc ſignum eſt, & res ſignificata. Signum eſt ſpecies panis, & vini, res ſignificata eſt ipſe Chriſtus, qui eſt in qualibet ſpecie, ſive panis, ſive vini ſeparatim, & in qualibet parte Sacramenti. (1) Euchariſtiæ duplex eſt materia; panis, & vinum, quamvis ipſum Sacramentum ſit unum, cum ad rem unam ſignificandam fuerit inſtitutum, nempe cibum ſpiritualem Corporis, & Sanguinis Chriſti. (2) Oportet autem panem eſſe triticeum, nec refert, azymus ne ſit, quo utitur Eccleſia Latina, an fermentatus, quo, Latina tolerante, utitur Eccleſia Græca. Panis autem ex farre, oryza, fabis, milio, caſtaneis, & leguminibus, aliiſque id genus, non eſt vera hujus

(1) Concil. Tridentin. Seſſ. 13. C. 3.

(2) Catechiſm. de Sacrament. C. 10.

hujus materia Sacramenti: (3) quia communi loquendi usu panis nomine triticeum intelligimus, & quidem aqua elementari confectum, non rosacea, melle, lacte, oleo, per quæ panis transit in aliam speciem. (4) Vinum vero debet esse ex uvis, quo utimur ad potum, quoque usus est Christus; (5) unde rejicitur omphacium, sive succus immaturarum uvarum, & acetum, quod vini naturam acescendo deposuit; & vinum congelatum, nisi postquam fuerit solutum. Ex musto tamen conficitur Sacramentum. (6) Vino admiscendum est aliquantulum aquæ, tum quia id credibile est fecisse Christum de more in mensa; tum propter aquam, quæ de latere ipsius una cum sanguine fluxit. Forma Consecrationis Eucharisticæ alia est in pane, alia in vino, utræque ex Christi ore sumptæ, qui panem his verbis in Cœna consecravit: *Hoc est Corpus meum;* idemque præscripsit faciendum Ecclesiæ pro Consecrationis forma. Alia forma, nempe consecrandi Sanguinis est illa: *Hic est Calix Sanguinis mei:* quæ exponitur, hic est Sanguis meus, qui hoc Calice continetur. (7) Sacramenti hujus Minister est solus Presbyter, sive Sacerdos: Sacerdotibus enim Christus dixit, *hoc facite in meam commemorationem*. Cum autem omnes mortali peccato involuti ab hoc Sacramento arceantur; etiam Presbyter a conficiendo

(3) Can. in Sacrament. d. 2. de Consecrat. Catechism. p. 2. de Eucharist. C. 12.

(4) Silvester de Eucharist. §. 1. quæritur.

(5) Luc. 22. can. in Sacram. d. 2. de Conf. Catech. p. 2. de Sacram. Euch. C. 17.

(6) C. cum omne C. didicimus dist. 2. de Conf. Vallens. tit. de celebrat. Missæ §. 1.

(7) Catechism. C. 23. de Eucharist.

do eodem Sacramento, Missaque celebranda debet abstinere, nisi copia Confessarii desit, apud quem culpam emendet: tunc enim si necessitas urgeat, ei celebrare licebit, dummodo, quamprimum poterit, post celebrationem confiteatur: (8) nec tamen licet, nisi jejunis, & semel in die Missam celebrare, præterquam in Christi natali die, vel urgente necessitate; (9) teneturque Sacerdos Hostiam abs se consecratam sumere, sive communicare, ni velit ab Ecclesiæ liminibus arceri, & per annum a celebratione suspendi. (10) Tripliciter autem Eucharistia sumitur: sacramentaliter; spiritualiter; & sacramentaliter, & spiritualiter simul. Sacramentaliter sumunt omnes, etiam criminosi, qui dentibus tantum hoc Sacramentum premunt, non animo attingunt. Spiritualiter sumunt vere pœnitentes, & puri, quibus deest copia illius, cujus gratiam desiderio, & voto assequuntur: spiritualiter vero, & sacramentaliter sumunt, qui pio corde os ad illud admovent: nam & ipsam Christi carnem ore attingunt, & Sacramenti gratiam spiritu comprehendunt. (11) Ad Eucharistiam admittuntur omnes, qui ad annos discretionis pervenerunt, & semel in anno saltem obligamur tempore Paschalis Resurrectionis: quamvis antea ter saltem obligaremur, ut patet ex Concil. Eliberit. a quo uxorati jubentur tres, quatuor, aut octo saltem dies ab uxore ante Eucharistiam abstinere:

(8) Conc. Trid. sess. 13. C. 7.
(9) Cap. consuluisti de celeb. Missæ, ubi Gloss.
(10) Can. peracta 10. d. 2. de Consecrat. can. relatum 11. ead. d.
(11) Concil. Trid. sess. 13. de Euch. C. 8.

finere: quod priscæ severitati relinquitur. (12) Sacramentum hoc tria significat: primo Passionem Christi: cum Paulus scribat, nos mortem Domini annunciare, quotiescumque Panem hunc manducamus, & Sanguinem bibimus. Secundo cœlestem gratiam ex hoc spirituali alimento. Tertio cœlestem gloriam, & fructum æternæ felicitatis. (13)

De extrema Unctione.

TITULUS VII.

Extrema Unctio Sacramentum est, quod datur exeuntibus ab hac vita; estque Sacramentum, quo graviter ægrotans certis in partibus corporis ad peccatorum remissionem, & virium robur oleo solemniter inungitur; per quam Unctionem exteriorem corporis interior in anima cœlestis gratiæ Unctio significatur. (1) Hujus Sacramenti materia proxima est ipsa Unctio, remota vero, quam vocant, est oleum: non illud balsamo mistum, quod Chrisma appellatur, cujusque est in Confirmatione, atque in Unctione Regum, & Sacerdotum; sed oleum purum ab Episcopo etiam in die Cœnæ Dominicæ consecratum, quod & oleum dicitur Catechumenorum, cum eo liniantur & Catechumeni in pectore,

(12) C. omnis homo d. 2. de Cons.

(13) Catech. Cap. 1c. d. Eucharist.

(1) Catechism. Cap. 5. & 7. p. 2. de Sacrament. Unct. C. unic. in princ. de Sacra Unctione.

ctore, & in ſcapulis. (2) Forma Sacramenti hujus concepta non eſt verbis directis, utpote *ego te baptizo*, ſed obliquis, & precariis, nempe his; *Per iſtam Sanctam Unctionem, & ſuam piiſſimam miſericordiam indulgeat tibi Deus quidquid oculorum, ſive narium, ſive tactus vitio deliquiſti*. Liniuntur enim oleo ſenſus, per quos vitia contraximus, oculi nempe, aures, nares, os, & renes, tamquam luxuriæ ſedes, exceptis fœminis, quibus ob ſexus pudorem renes non unguntur. Miniſter Unctionis eſt Epiſcopus, & Sacerdos, qui juriſdictionem habeat, nempe Parochus, niſi urgeat neceſſitas, quo caſu quilibet Sacerdos recte adminiſtrat, etiam regularis. (3) Solis autem ægrotis hoc Sacramentum præbetur, non vero capite damnatis, niſi ex morbo brevi morituris, neque ex præſenti conſuetudine infantibus, & pueris, neque amentibus, qui antequam in furorem inciderent, deſiderium illius non oſtenderint, cum ægrotarent, (4) neque iis, qui Euchariſtiam nondum ſumpſerint. Sed in quo morbi gradu ſit hoc Sacramentum ſuſcipiendum, quæritur: & rectius meo judicio putant, qui negant, ad extremum expectandum, ac tempus cenſet idoneum, ſi grave aliquod periculum impendeat; quod valde conſonat uſui veteris Eccleſiæ, ubi ante Euchariſtiam, & poſt eam Euchariſtia ſeptem dies, totos, ægrotus ungebatur.

De

(2) Cap. unic. de Sacra Unctione.
(3) Clem. 1. in princ. ſind.
Cap. ultim. de privileg.
(4) Catechiſm. C. 19.

De Sacramento Ordinis.

TITULUS VIII.

CUm libri primi variis titulis plura de Ordinibus specialiter retulerimus; pauca nunc in universum dicenda supersunt. Ordo latine significat gradum quendam, sive statum personarum, aut dignitatem, unde Ordo Senatorius, Ordo Equestris, qui distinguebantur a reliquo populo, nempe a plebe. Qua ratione, qui e Christianis ad divina munera, & sacra ministeria suscipiuntur, Ordinem distinctum a cæteris constituunt, diciturque Ordo Clericorum, tamquam sortientium partem Dei, sive illius ministerii. Sed de materia, & forma hujus Sacramenti quærentes, animadvertere debemus, duplicem potestatem Presbytero in Ordinatione tribui, quæ duplici, distinctaque cæremonia exprimitur, conficiendi scilicet Eucharistiam, quæ tribuitur per traditionem Calicis, & Hostiæ, & ligandi, atque solvendi, quæ confertur per manus impositionem verbis illis adjectis, nempe *accipe Spiritum Sanctum*; quæ manuum impositio plurium sententia pro materia habetur, verba vero pro forma, sicuti & pro materia ducitur Calicis traditio, qua semper in Ecclesia Presbyteri conficiendæ Eucharistiæ potestatem acceperunt. Forma vero sunt verba, quæ huic traditioni Calicis adjiciuntur. De quibus tamen variæ, ac discrepantes Theologorum sententiæ referuntur. Legitimus hujus Sacramenti Minister est Episcopus, quem jurisdictione, atque potestate semper præcelluisse Presbyteris, perpetuo Ecclesiæ testimonio confirmatur: cum Ordinatio,

dinatio, & Confirmatio semper Episcoporum fuerit munus, exclusis Presbyteris, etsi non semper nominibus distinguerentur.

De Sacramento Matrimonii.

TITULUS IX.

MAtrimonium est viri, & mulieris maritalis conjunctio, individuam vitæ consuetudinem continens: ita dictum, quod eo consilio mulier nubere debeat, ut mater fiat: (1) per conjunctionem autem viri cum muliere Christi cum Ecclesia copulatio significatur. Materiam Sacramenti hujus varii variam statuerunt: alii enim eam in ipso consensu ponunt, hoc est in contractu civili, quem Christus in institutione Sacramenti minime mutavit, sed quod invenerat, retinuit; alii in ipsis contrahentium corporibus: formam autem in expressione verborum; alii verba ipsa conjugum pro materia ponunt, & pro forma consensum animorum. Quoniam autem Matrimonium a sponsione inchoatur, consensu constituitur, & copula consummatur; ideo de singulis, ac primo de Sponsione disseramus.

De Sponsalibus.

TITULUS X.

SPonsalia sunt mutua viri, & mulieris in matrimonium sponsio, sive futurarum nuptiarum

rum

(1) August. lib. 13. contra Faustum C. 26.

rum mentio, ac repromissio; quæ a spondendo Sponsalia dicuntur: vel proprie; vel minus proprie: proprie Sponsalia nuncupantur illa, quibus futuri Matrimonii promissio includitur, quæque sponsalia de futuro nuncupantur. (1) Minus propie dicuntur, quæ Matrimonium inducunt præsens, utriusque consensu jam absolutum, cui non deest, nisi conjunctio corporum; quod appellatur Matrimonium ratum, sive sponsalia de præsenti. Cum vero de sponsalibus loquimur simpliciter, sponsalia de futuro intelliguntur; ad quæ contrahenda requiritur futurorum conjugum consensus: ideo, nisi ætatem habeant rationis capacem, & idoneam ad id, quod agunt, intelligendum, sponsalia valida non contrahunt. Eam autem ætatem definitam invenimus septennium absolutum. (2) Consensus autem, dummodo sit certus, nihil refert, expressus ne sit, an tacitus, nempe re, traditis arrhis, an verbis, sive pronunciatis, sive scriptis, hoc est per epistolam; nec refert, nutu ne quis assentiatur, an silentio, puta parentibus pro filio respondentibus; non tandem refert, per se quis contrahat, an per procuratorem; per mandatum antecedens, an per ratihabitionem: omnibus enim modis certum consensum exprimentibus recte contracta sponsalia reputantur. (3) Contrahi sponsalia possunt pure, sub

(1) Cap. præterea Cap. 15, qui 30. & Cap. ult. de sponsal. Cap. qui desponsatam 12. 27. q. 2. C. 1. C. tuæ fraternitatis 25. & Cap. si inter virum 31. de sponsal.

(2) Cap. litteras 4. cum seq. Cap. ad dissolvendum 13. de despons. impub. l. in sponsal. 14. in fin. ff. de sponsal.

(3) L. sufficiat 4. cum seq. C. unico de desponsation. impub. in 6. C. qui tacet de reg. juris in 6. & C. ratihabit. ibid.

sub conditione, & in diem; pure, his verbis: *ego te accipiam in uxorem, ego te in maritum*; itaut nulla conditio exprimatur; nam si conditio aliqua tacita insit sponsalibus, dummodo non exprimatur, ea non suspendit. (4) Conditionalia sunt, quæ conferuntur in eventum aliquem incertum, a quo suspenduntur: ut, nisi ea conditio extiterit, irritentur, ut, *ego te in uxorem accipiam, si tantum dotis nomine dederis*: tum enim non sunt firma sponsalia, nisi post conditionem impletam: (5) nisi accesserit consensus de præsenti, aut carnalis copula, aut conditio sit turpis, vel impossibilis: quæ conditiones duæ rejiciuntur, firmis manentibus sponsalibus: quæ tamen sponsalia infirmantur, si conditio naturæ Matrimonii adversetur. (6) In diem contrahuntur, cum quis spondet, se accepturum aliquam in uxorem intra certum tempus. (7) Contracta sponsalia obligationem contrahendi Matrimonii pariunt, ut si alteruter a voluntate recesserit, auctoritate judicis, & metu pœnarum possit induci: non continuo tamen per censuras Ecclesiasticas, sed aliis pœnis, nempe carceris: (8) nisi periculum aliquod ex hujusmodi conjunctionibus invitis, & luctuosis timeatur: tum enim coercitionibus abstinendum. (9) Secundum quam expositionem tollitur celebris oppositio, quæ notatur inter Cap. *ex litteris*, & Cap. *requisivit* de

(4) C. quemadmodum 25. de jurejurando, ubi Glossa V. conditio.

(5) Cap. de illis 3. C. super eo 5. de condit. app. & ibi Abbas.

(6) Cap. ult. de cond. appos.

(7) Cap. sicut ex litteris de sponsal.

(8) Cap. requisivit de sponsalibus.

(9) Cap. de illis de desponsat. impub. C. ex litteris 10. de desponsal.

de sponsalibus. Olim sponsalia ista de futuro per subsequentem copulam, sine alia solemnitate, transibant in verum, justumque Matrimonium; hodie tamen sublatis per Concil. Trid. clandestinis Matrimoniis, (10) sponsalia ista de futuro, quibus accessit copula, non migrant in conjugium, quia rediguntur ad Matrimonia clandestina jam vetita. Variis tamen ex causis sponsalia de futuro dissolvuntur: nam præter mortem naturalem, dissolvuntur primo, communi dissensu utriusque, licet sponsalia sint jurejurando vallata: etenim quisque potest remittere jusjurandum sui gratia præstitum. (11) Impuberes vero dissentire possunt puberes facti, dummodo conjunctione corporum abstinuerint. (12) Si vero, dum sponsalia contrahebantur, alter erat pubes, alter vero impubes, & iste impubes postea pubes factus, discedere velit a contractu, sponsalia dissolventur, etiam eo dissentiente, qui tempore contrahendorum sponsalium pubes erat. (13) Secundo, dissolvuntur sponsalia tam de futuro, quam de præsenti, si alter conjugum, etiam altero invito, Religionem ingrediatur, dummodo copula non accesserit: nam poterit alter alias sibi nuptias quærere. (14) Tertio, dissolvuntur per susceptionem Sacri Ordinis. (15) Quarto, per longinquas peregrinationes, quæ alterius animum a conju-

(10) Sess. 24. C. 1. de reform. matrim.

(11) Cap. 2. de sponsal. l. actione 66. §. 3. ff pro socio, & C. p. de jurejurando.

(12) Cap. a nobis de sponsal. impub.

(13) Cap. de illis de desponsat. impub.

(14) Cap. 2. de convers. conjug.

(15) Cap. 1. & 2. ne Cleric. vel voventes.

conjugio evagantem declarant. (16) Quinto, per lapsum temporis ad celebrandas nuptias præfiniti; nam id tempus ideo adjectum censetur, ut eo exacto ad libertatem redeat quisque suam. Sexto, si conditio nuptiis adjecta evanuerit. (17) Septimo, si contrahantur sponsalia de præsenti: cum enim sit fortius vinculum, sponsalia de futuro dissolvuntur. (18) Octavo, per fornicationem alterius conjugum, vel præcedentem sponsalia, vel subsequentem, si quidem fornicatio præcedens sponso fuisset occulta; nam si sponso innotuisset, & adhuc contraxisset, eam remisisse censetur. Dissolvit autem sponsalia etiam fornicatio spiritualis, puta hæresis, vel apostasia; & quoniam nemo ex crimine suo libertatem agendi, quod summum est beneficium, debet adipisci, propterea is, qui ex futuris conjugibus non peccavit, ad pristinam libertatem redit; qui vero peccavit, alterius conjugis arbitrio manet obnoxius. (19) Nono, per insignem aliquam turpitudinem post sponsalia supervenientem alterutri conjugum. (20) Decimo, per supervenientem furorem, (21) Undecimo, per supervenientem affinitatem, aut per cognationem spiritualem. (22) Duodecimo, per votum castitatis ante sponsalia susceptum. (23) Absolutis sponsa-

(16) C. de illis 5. de spons.
(17) C. 3. de condit. appos.
(18) Cap. duobus 1. de spons. duorum Cap. si inter 31. de spons.
(19) C. quemadmodum 25. de jurejur. C. 2. de divortiis C. non solum C. jam nunc, & seq. 28. q. 1. Piring. tit. de spons. sect. 2. §. 3. & 62.
(20) Cap. ult. de conjug. lepros.
(21) Cap. dilectus 24. & C. 2. de spons.
(22) Cap. veniens de cognat. spirit. Cap. 2. de consang. & affin. Cap. si quis sponsam 17. q. 2.
(23) Cap. rursus, qui Cleric. vel vov.

ſponſalibus, ſive initiis nuptiarum, ad ipſas nuptias tranſeamus.

De Nuptiis.

TITULUS XI.

MAtrimonium in juſta ætate, & legitimo conſenſu fundatur. Juſta ætas, quamvis Jure Civili præfiniatur XII. annorum in fœminis, XIV. in maſculis utrimque completorum, (1) tamen Jus Canonicum, quo potentia potius coeundi, quam annorum numerus ſpectatur, amplexa eſt ſententia Sabinianorum, qui ex habitu corporis, non ex ætate nuptias permittebant. (2) Ideoque hoc jure is, cave, cujus malitia ſuppleat ætatem, quamvis minor ſupra numeratis annis, tamen, ſi ad venerem fuerit idoneus, jus habet matrimonii contrahendi, ſi quidem acceſſerit etiam maturum animi conſilium. (3) Legitimus conſenſus præſtandus eſt ab iis contrahentibus, qui voluntate ſua in matrimonium conveniant. Et quamvis antea diſputaretur, an præterea conſenſus parentum accedere deberet, tamen Sacr. Conc. Trid. decreto definitum eſt, non eſſe neceſſarium. Contrahentium autem conſenſus exprimendus eſt aliquo exteriori ſigno, ſive verbis, ſive nutu, adeo ut mutus quoque recte matrimonium contrahat, & (4) & dummodo conſenſus iſte ſit certus, præſtari etiam per

(1) Cap. ult. de deſponſ. impub.

(2) Ulpianus in fragm. tit. de tut. in ſin.

(5) Cap. 3. 8. 9. ult. de deſponſ. impub.

(4) Cum apud ſedem 33. C. tuæ fraternitatis 25. de ſponſ.

per procuratorem potest, si quidem id mandetur alicui nominatim; quod quotidie usurpari videmus. Oportet autem, consensum hunc liberum esse ab omni metu, & errore. Metus enim vitiabit matrimonium, si gravis sit, qualis cadere possit etiam in constantem virum, hoc est, qui constantem virum flectere possit ad matrimonium, tamquam minus malum. Cap. *veniens* 15. de sponsalibus.

Nec refert, quod propria culpa se conjecerit in periculum, velut is, qui stupro puellam affecerit: nam ne cum ea quidem is valide contrahet, si gravi metu compellatur. (5) Si tamen is, qui violenter contraxerat, cum conjuge sponte habitaverit, secumque corpus libere commiscuerit, ratihabitione voluntaria matrimonium sustinebitur. (6) Error quoque personæ matrimonium vitiabit, ut latius infra.

Quæ Matrimonium impedire possint.

TITULUS XII.

IMpedimentorum duo sunt genera: unum eorum, quæ contrahendum impediunt, & contractum dirimunt; aliud eorum, quæ non dirimunt quidem contractum, sed impediunt contrahendum. Primi generis impedimenta hisce ictauduntur versibus.

Error

(5) Cap. veniens 15. eod. (6) Cap. ad id 21. de spons.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
Si sis affinis, si forte coire nequibis,
Si Parochi, & duplicis desit præsentia testis,
Raptave sit mulier, nec parti reddita tutæ,
Hæc facienda vetant connubia, facta relaxant.

Alterius generis impedimenta his aliis versibus continentur.

Ecclesiæ vetitum, necnon tempus feriatum,
Atque Catechismus, sponsalia, jungito votum,
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

Quæ vero impedimenta oriuntur ex crimine, seorsum hisce sequentibus versibus describuntur.

Incestus, raptus sponsatæ, mors mulieris:
Susceptus propriæ sobolis, mors presbyteralis,
Vel si pœniteat solemniter, aut monialem
Accipiat, prohibent hæc conjugium sociandum.

Sed jam singula exponamus, exordientes a dirimentibus, ac primo ab errore.

Error vertitur vel in persona, vel in statu, vel in qualitate alterius conjugis. Error personæ, cum scilicet quis ducere putans Corneliam, ducit Titiam, prorsus Matrimonium irritat; (1) idque jure naturæ, cum nemo consentire queat in id, quod ignorat. Errore in statu personarum, veluti, si quis putans cum libera contraxisse, post, servam eam comperiat; nuptiæ vitiantur. (2) Error vero qualitatis, puta, si divitem

(1) Cap. un leo 29. qu. 1. & C. tua 1. de spons.

(2) Cap. ad nostram de conjug. serv.

vitem putabat, quam pauperem invenit, aut quam censebat virginem, detexerit corruptam, & impudicam, nuptias non dirimit. (3)

Conditio, si honesta sit, neque a jure improbata, suspendit Matrimonium, quoad impleatur, ut dictum est in titulo de sponsalibus, nisi consensus de præsenti accesserit, vel corporum conjunctio, cum ex ea videatur a conditione recessum. (4)

Votum castitatis, vel in sacris Ordinibus emissum, vel in professione Monachismi, quod utrumque votum solemne vocatur, quo dirimuntur Matrimonia postea contracta, sive consummata fuerint, sive non, si quidem nuptias hoc solemne votum antecesserit. (5) At si fuerit post nuptias, sive post Matrimonium ratum emissum, plurimum intererit, emissum ne fuerit in professione Monachismi, an in susceptione Ordinis sacri. Nam priori, quamvis consummata Matrimonia non dirimuntur, (6) dirimuntur tamen rata, & nondum consummata; (7) posteriori vero neque consummata, neque non consummata Matrimonia dirimuntur. (8) Alia vero vota dicuntur simplicia, quæ contrahendum quidem impediunt, sed contractum Matrimonium non solvunt: (9) cujus discriminis ratio hæc est, quod votum simplex tantum sit promissio tra-

(3) Cauf. 29. q 1. per tot.
(4) Cap. de illis C. per tuas de condit. apposita.
(5) Cap. unico de voto in 6. Conc. Trid. Cap. 9. sess. 24. de Matrim.
(6) C. commissum de sponf.
(7) Conc. Trid. sess. 24. C. 6. de Matrim. Cap. verum de convers. conjug.
(8) Extrav. antiquæ Joan. XXII. de voto.
(9) C. rursus, qui Clerici vel vov. vel matrim.

tradendi sui Deo facta: votum vero solemne traditionem ipsam, atque adeo contractus perfectionem inducat: quasi exordium illud voti sit, hoc vero consummatio. (10)

Cognatio quartum est impedimentum, & de ea seorsim in titulo sequenti differemus.

Crimen quintum est impedimentum, ut primo, si ii, qui contrahendi animum habeant, consilium injerint in perniciem alterius conjugis, atque in illius necem struxerint insidias: insidiatores enim, soluto per mortem talis conjugis Matrimonio, nuptias contrahere prohibentur, etiamsi ex novo illo Matrimonio novus conjux ad fidem Christi pertrahatur. (11) Secundo, si non utriusque machinatio intervenerit, sed unius tantum, & cum insidiatore, occisique conjuge adulterium fuerit commissum, propter duplex crimen, adulterii scilicet, & homicidii nuptiæ dirimuntur. Tertio, si non homicidium adulterio accesserit, sed duo adulteri fidem sibi mutuo dederint de contrahendis nuptiis post alterius conjugis mortem, aut re ipsa Matrimonium contraxerint: tum dissolutis prioribus nuptiis, posteriores jungi nequeunt, & junctæ solvuntur, (12) nisi alter ex novis conjugibus priores nuptias ignoraverit. (13) Quarto, Jure quidem Civili raptus crimen dirimit nuptias inter raptorem, & raptam, (14) non vero Jure Canoni-

(10) Dartis. in Grat. 24. q. 2.

(11) Cap. si quis vivente 31. quæst. 1. C. laudabile de conv. infid. C. super hoc & Cap. significasti de eo, qui duxit in Matrim. eam &c.

(12) C. ult. C. 5. de eo, qui duxit in Matrim.

(13) C. 1. C. veniens cit. loco.

(14) Leg. unica de raptu virg. Novv. 143. de raptu mulieris, & Novv. 150. de ea, quæ raptori nupsit.

nonico; dummodo rapta procul a raptore tutum in locum abducta, sponte; ac libere in Matrimonium consentiat ex præscripto Conc. Trident. (15) quo neglecto nuptiæ irritantur.

Cultus disparitas. A primis enim Ecclesiæ sæculis interdictæ semper nuptiæ cum Judæis; & Infidelibus fuerunt; ne membra Christi Satanæ prosternerentur; (16) ægre tamen interdicto huic obtemperabant; cum ex Veterum locis, sive id narrantium, sive de corruptela ista quærentium, talium nuptiarum occurrant exempla celeberrima. Unde colligunt cum Magistro sententiarum Paludanus; Soto; aliique, (17) prohibitionem hanc; quatenus quidem contrahendum impedit, esse de Jure Divino; quatenus vero contractum solvit, esse de Jure Ecclesiastico: præcipue cum Divus Paulus scribat: *Si quis frater habet uxorem infidelem, & hæc consentit habitare cum eo, non dimittat illam.* Quamobrem neque cum Catechumenis licet inire conjugium: cum enim Matrimonium sit Catholicorum Sacramentum, ejus particeps esse non potest, qui per Baptismum in Ecclesiam non intravit. (18) Inter ipsos vere Infideles Matrimonium naturale, ac civile consistit; etenim, etsi communionem non habeant Sacramentorum, commercium tamen habent Juris Civilis; cujus vinculo Matrimonia continentur. Unde, si utrique ad fidem nostram convertantur, manebit conjugium, etiamsi contractum fuerit

(15) Sess. 26. C. 6. de reform. Matrim.

(16) 1. Corinth. 6. Cyprian. de lapsu ambig. lib. 9. Epist. 6. C. 11. C. 17. 28. q. 1.

(17) Apud Cucch. instit. major. lib. 5. tit. 12. numero 93.

(18) Can. non oportet 28. qu. 1. & C. cave ead.

fuerit intra gradus a Canonibus vetitos. (19) Non enim suberant Ecclesiæ conjuges, tempore, quo contraxerunt: & publice interest minuere difficultates adspirantibus ad fidem, ne dissolvendarum nuptiarum formidine retardentur: unde, etsi alter veram Religionem receperit, alter in sua perstiterit; tamen manebit Matrimonium propter spem conversionis per fidelis conjugis charitatem, & persuasionem. (20) Si vero alteruter convertatur, & qui superest infidelis, vel abscedere prorsus, vel retinere conjugium velit, ut eam a vera pietate distrahat, aut alio modo in peccatum inducat; licebit fideli, novis contractis nuptiis, infidelis viri commercium evitare. (21) At si, ut mos est Infidelium, vir unus plures duxerit uxores, quoniam plures per Evangelii legem retinere nefas est, adhærebit illi, cum qua primo contraxit. (22) Nuptiæ vero inter Catholicos, & Hæreticos, ut si Hæreticus Catholicam ducat, quamvis crimine non careant, ideoque pœnis subjiciantur, (23) tamen minime dirimuntur. (24) Imo Sacra Congregatio Propagandæ fidei anno 1638. censuit in locis, ubi hæresis invaluerit, hujusmodi Matrimonia dissuasione potius, quam pœnis interdicenda. (25)

Septimum impedimentum est vis.

Octavum, Ordo Sacer, de quibus jam dictum in-

(19) C. gaudemus, qui filii sint legitimi.

(20) 1. Corinth. 7. Silvestr. verbo Matrimonium 8. n. 10.

(21) Cap. gaudemus de divortiis, & C. quanto.

(22) Dict. C. gaudemus. Sylvester V. Matri. 8. n. 10. §. 7.

(23) C. decrevit 14. de hæret. in 6.

(24) Cucch. inst. major. lib 5. titul. 12. num. 90. Sanchez lib. 7. de Matrim. disp. 72. num. 2.

(25) Apud Nicol. tit. inst. civil. de nuptiis inspect. 6.

in hoc ipso titulo, ut videri potest; unde accedamus ad nonum impedimentum, nempe ad ligamen, sive Matrimonium jam contractum, quo durante, nullum est Matrimonium sequens, etiamsi prius fuerit tantum ratum, posterius vero fuerit etiam consummatum. (26)

Decimum impedimentum vocatur publicæ honestatis, quod oritur ex sponsalibus puris, non ex conditionalibus, nisi conditio jam extiterit; exemplo illius impedimenti, quod emanat ex affinitate, atque cognatione per ratum, aut consummatum Matrimonium inducta: itaut hoc impedimentum etiam Jure Civili cognitum, imago quædam sit; & umbra illius. Pudor nimirum suadet, ut a nuptiis abstineamus propinquorum ejus, quæ nobis desponsata fuit. Quod impedimentum S. Conc. Trid. (27) restrinxit ad primum gradum in veris, & legitimis sponsalibus de futuro: quibus dissolutis non possumus contrahere cum eo, eave, qui, quæve sponso, sponsæve illi est in primo gradu conjunctus. Nam in sponsalibus de præsenti, sive in Matrimonio rato, etiam postea dissoluto, impedimentum hoc, jure antiquo manente, ad quartum usque porrigitur gradum. (28)

Undecimum impedimentum est affinitas, de qua tit. sequenti.

Duodecimum est impotentia coeundi: cum scilicet adultus (nam in pueris matura expectatur ætas) vel natura, vel tristi aliquo eventu, vel pharmaci alicujus violentia, facultate caret

ad

(26) C. 3. & ultim. de sponf. duor.

(27) Session. 24. Cap. 3. de reformat. Matrimon.

(28) Pius V. Constit. ad Romanum.

ad venerem exercendam; aut cum mulier obstructam adeo habeat viam, ut virilem conatum excludat; quod impedimentum; si ante nuptias non innotuerit, eo patefacto, nuptiæ dissolventur, & quidem statim: si aspectu ipso dijudicari nequeat; perpetuum ne sit; an temporarium impedimentum, mora, vel medicaminibus tollendum, tum ad triennii experimentum est excurrendum, jungendique conjuges, ut per id tempus computandum a contractis nuptiis; eorumque nixu ad venerem periculum faciant virium suarum: ut si per id tempus nullo successu ad venerem nitantur, post triennium Matrimonium dissolvatur: si quidem de ea impotentia constet ex juramento conjugum ipsorum; & septem propinquorum, quam Pontifex septimam manum appellat: (29) quod si alteruter conjugum falsus deprehendatur, propterea, quod aliud Matrimonium contraxerit, redintegratis prioribus nuptiis; ad innocentem conjugem redire compelletur. (30)

Decimum tertium impedimentum est clandestina desponsatio, de qua in distincto titulo.

Unde ad ea progrediemur, quæ impediunt quidem contrahendum, contractum vero non dirimunt; ea vero sunt.

Primo. Interdictum Judicis Ecclesiastici, qui forte distulerit nuptias, quoad suspicio latentis alicujus mali, aut impedimenti tollatur. Cujus causæ cognitio dum durat, separandi sunt conjuges. (31)

Secundo. Interdictum ipsius Ecclesiæ, quæ cultus

(29) C. laudabilem 5. de frigidis, & maleficiatis.
(30) Eod Cap. & C. 1. eod.

(31) Cap. 2. & 3. de Matrimon. contract. contra interdict. Eccles.

cultus divini causa certis anni temporibus nuptias celebrare vetat; quæ tempora per S. Concil. Trident. (32) constituta sunt ab Adventus Dominico die usque ad Epiphaniam, & a feria quarta Cinerum usque ad octavam Paschatis inclusive.

Tertio. Impedimentum erat olim Catechismus, sive Institutio ad Religionem Christianam, quod nostris temporibus evanuisse censetur. (33)

Quarto. Sponsalia de futuro, quibus impediuntur, non autem dirimuntur sponsalia, cum alia persona de præsenti contracta; cum hæc transeant in Matrimonium ratum, quod est fortius vinculum. (34)

Quinto. Votum simplex, quo se quis a Matrimonio temperaturum obligavit, non solemni ulla Religionis professione, aut susceptione Sacri Ordinis; nam si ille nuptias contraxerit, peccabit quidem, sed nuptiæ subsistent.

Erant & quædam crimina, quibus impediebatur Matrimonium contrahendum, saltem donec pœnitentia perageretur; non tamen solvebatur contractus, quæ tamen præsentibus moribus minime impedimentum præbent. (35)

De

(32) Sess. 24. C. 10. de reform. Matrim.

(33) Sanchez de Matrim. lib. 7. dist. 10. Bonac. qu. 3. p. 14. num. 6.

(34) C. veniens 15. C. sicut 22. de sponsal.

(35) Sanchez lib. 7. de Matrim. disput. 17. n. 8.

De triplici Cognatione.

TITULUS XIII.

Cognatio est necessitudo, & conjunctio personarum, aut e susceptione alicujus a Baptismi fonte, atque ex oblatione ad confirmationem, aut ex adoptione, aut ex corporis commistione procedens. Quapropter triplex est illa, spiritualis, legalis, naturalis. Spiritualis cognatio nascitur ex ea Sacramentorum administratione, quæ regenerationis vi naturalem generationem imitatur: & propterea naturalis nexus imaginem inducit; ideoque parit impedimentum dirimens nuptiarum inter suscipientes, & baptizatum, patremque, ac matrem illius, & inter baptizantem, & baptizatum, baptizatique patrem, & matrem, uno tantum, aut altero susceptore adhibito, præter quas personas enumeratas hodie prohibitio non extenditur ex Concil. Trid. (1) De confirmatione quoque idem Conc. Trid. eodem loco adjecit, ne cognatio inde orta ultra confirmantem, & confirmatum, illiusque patrem, & matrem, ac tenentem extendatur. Non contrahitur vero cognatio hæc a procuratore suscipientis, si suscipiens hunc actum alteri mandaverit. (2) Legalis cognatio est triplex; prima, in linea recta tam ascendenti, quam descendenti, adoptantis, & adoptati; quas inter perso-

(1) Ex Conc. Trident. sess. 24 C. 2. de reform.

(2) Sacra Congregatio apud Nicolaum titul. institut. de nuptiis de cognat. Cap. 4. sub n. 37.

personas durat prohibitio nuptiarum dirimens etiam adoptione soluta, saltem, ut aliqui volunt, ad quartum usque gradum, (3) propter pudorem imaginariæ conjunctionis. Secunda in linea transversali inter adoptatum, & filias legitimas, & naturales adoptantis sub patria potestate manentes; quod impedimentum tollitur vel adoptione dissoluta, vel filio legitimo, & naturali e patria potestate dimisso: his enim modis solvitur legale vinculum, unde impedimentum oriebatur. (4) Tertio affinitatis quoque similitudine oritur impedimentum nuptiarum inter adoptantem, & uxorem adoptantis. (5) Tertia species Cognationis est naturalis, quam carnalem appellant, quæ de corporum conjunctione procedit, quæque duplex impedimentum parit, consanguinitatis, & affinitatis. Consanguinitas, sive cognatio est nexus personarum ex eodem stipite descendentium. Distribuitur autem Cognatio in lineas; lineæ in gradus: linea est ordinata series personarum sanguine conjunctarum; gradus vero sunt personarum generationes, quibus tamquam punctis linea componitur, & dicuntur gradus, quia illorum ordinatio scalas quodam modo exhibet. Linea est duplex, recta, & transversa. Recta similiter est duplex, ascendentium scilicet una, & alia iis opposita descendentium ab ascendentibus generatorum. In linea transversa collocantur ii, qui eodem a stipite pendent, eorumque descendentes, qui eodem ab stipite venientes inter se

collati

(3) Nicol. inst. de nuptiis C. 4. n. 38.

(4) Cap. per adoptionem 30. q. 3. l. 17. de rit. nupt.

(5) Sanchez lib. 7. de Matrim. disput. 75. n. 17.

collati gradibus, transversales appellantur: uti sunt inter se fratres, & sorores, qui patrem eundem habent communem, & fratrum, ac sororum filii, qui communem habent avum, & sic deinceps. Estque linea transversa item duplex, æqualis, & inæqualis: æqualis eorum, qui a communi stipite distant paribus intervallis, ut fratres, & sorores, qui æqualiter distant a patre; item horum filii, qui ab avo æqualiter distant: inæqualis vero est eorum, qui inter se intervallis distant inæqualibus, quorumque unus sursum fertur, alter deorsum, ut fratris filius, & patruus, nempe frater patris, qui sunt inter se consanguinei, quia communem habent stipitem, Sempronium puta, a quo natus est Sejus pater Caji, & Cornelius, qui Caji est patruus. Igitur Cajus uno gradu inferius, quam Cornelius descendit a Sempronio communi stipite: cui Cornelius est filius, Cajus est nepos: ideoque sunt in linea transversa inæquali, quæ ratio per cæteros ducitur gradus; quoniam autem inter cognatos, & consanguineos ob naturalem honestatem usque ad certos gradus tam Jure Civili, quam Pontificio nuptiæ sunt prohibitæ; ideo graduum computandorum ratio cognoscenda est, ut discernere possimus, quousque nuptiæ permittantur; atque in linea quidem recta tam ascendentium, quam descendentium quælibet persona gradum constituit: unde filius patri est in primo gradu, quia inter eos nulla alia persona intercedit. Nepos vero est avo in secundo gradu, quia inter eos intercedit pater, & sic in infinitum, tam sursum, quam deorsum: tum ex computatione Juris Civilis, tum ex computatione Juris Canonici, quibus juribus tot numerantur in linea recta gradus, quot sunt

sunt personæ, una demta: unde, quia, demto patre, superest filius, demtove filio, superest pater, propterea hi primo sunt inter se gradu: nepos vero cum avo est in secundo, quia sunt tres personæ, avus nempe, pater, & filius, ex quibus uno demto, supersunt duo: unde duo existunt gradus, atque in hac linea ex utroque Jure prohibentur nuptiæ in infinitum, quotocumque, vel remotissimo gradu personæ inter se distent. (6) In gradibus vero lineæ tranversæ, nempe in collateralibus, magnum est discrimen inter Jus Civile, ac Pontificium: nam Jus Civile non inducit primum gradum in transversalibus, cum quot gradus prodeant, tot sint generationes: unde frater, & soror, qui duo sunt generationes, inter se secundo gradu conjunguntur. Ast in transversalibus Jure Canonico diversa regula traditur, nempe talis; quoto gradu personæ distant a communi stipite, eodem distant inter se; unde quia duo filii distant inter se a communi patre uno gradu; ideo duo fratres, aut frater, & soror inter se uno gradu distabunt: & quia nepotes, hoc est filii duorum fratrum, distant singuli ab avo duobus gradibus, duobus item gradibus distabunt inter se. (7) In linea vero transversa inæquali hæc eodem ex jure regula traditur. Quoto gradu remotior distat a communi stipite, eodem distant inter se; ducitur enim ratio a remotiore, ut latior facultas Matrimoniis præbeatur; itaque fratris filius distat a patruo in secundo gradu, quia distat duobus gradibus ab avo, nempe a pa-
tre

(6) Leg. nuptiæ 33. ff. de ritu nupt. §. ergo omnes inst. de nupt.

(7) C. ad sedem Cap. parentela 35. q. 5.

tre patrui sui, quamvis patruus a communi stipite, nempe a suo patre uno tantum gradu distet. (8) In linea autem transversa nuptiæ Jure Canonico prohibentur usque ad quartum gradum inclusive. (9) Præter Cognationem, & consanguinitatem est alia nuptiarum prohibitio inducta ab affinitate; quæ oritur ex conjunctione duarum consanguinitatum per connubium, sive illegitimum ex Jure Canonico: (10) unde neque vir consanguineam potest uxoris ducere, neque mulier consanguineam viri: nam per ambarum copulam, etiam eorum divisæ Cognationes inter se coaluerunt, ut altera videatur alterius esse cognatio ratione ipsius viri, ac mulieris, non ratione personarum, ejusque cognationis inter se: quæ personæ rite conjungi possunt, cum nullo vinculo inter se nectantur; ideo filia uxoris ex alio marito potest duci a filio mariti ex alia uxore. (11) Contra vero filia uxoris ex alio marito suscepta, sive manente, sive dissoluto conjugio, duci non poterit a matris viro, quia conjuncta est ei viro in primo affinitatis gradu, sicuti est in primo consanguinitatis gradu mulieri conjuncta, nam per copulam efficitur, ut quo gradu consanguinitatis simul sunt conjunctæ, eodem conjungantur gradu affinitatis cum altero: unde consanguinea mulieris in secundo gradu, erit affinis viri etiam in secundo, & sic deinceps, ac sicuti Canones prohibent nuptias inter consanguineos, usque ad quartum gradum inclusive;

(8) C. ult. de consanguin., & affinit.

(9) C. non debet de consang., & affinit.

(10) C. 6. & 10. de eo, qui cognov. consanguin.

(11) C. quod super his de consang., & affin.

five; ita & inter affines nuptias ad eundem usque gradum inclusive prohibent. Si tamen affinitas ex illicito concubitu oriatur, prohibitio nuptiarum ex S. Conc. Trid. (12) decreto non excedit secundum affinitatis gradum. Quibus super impedimentis dispensare potest S. Pontifex in linea tantum transversa, excepto primo consanguinitatis, & affinitatis gradu.

De Clandestina Desponsatione.

TITULUS XIV.

Clandestina Matrimonia prohibuit Ecclesia etiam ante Conc. Trid. Semper enim exegit Parochi præsentiam, & testium, sed ea pœnis tantum subjiciebat, non irritabat. Conc. vero Trid. (1) irrita esse voluit, nisi præsens Parochus, aut alius ejus mandatu Sacerdos, & duo, aut tres testes adhibeantur, quando conjuges in Matrimonium consentiunt: tum enim in faciem Ecclesiæ contrahere dicuntur. Illicitum est tantum, pœnisque obnoxium, sed non irritum, si omittantur sine Episcopi venia publicationes, quas etiam idem Concil. injunxit, præcipiens, ut antequam Matrimonium contrahatur, ter a proprio contrahentium Parocho tribus continuis diebus festivis in Ecclesia inter Missarum solemnia publice

(12) Sess. 24. C. 4. de reform. Matrimon.

(1) Sess. 24. C. 1. de reforma. Matrimon.

publice denuncietur, inter quos Matrimonium sit contrahendum.

Qui Matrimonium accusare possunt, vel contra illud testificari.

TITULUS XV.

IDeo denunciationes Matrimonio præmittuntur, ut qui norint aliquod justum impedimentum, facultatem habeant ad illud coram judice deferendum: nam, si denunciationum tempus exierit, nemo ad dicendum contra Matrimonium admittetur, nisi jurejurando comprobet suam denunciationum, aut impedimentorum per earum tempus ignorantiam. (1) Præterea ad accusandum admittuntur vel ipsi conjuges tantum, si alterius non intersit, & impedimentum a delicto non proficiscatur: qualis est impotentia coeundi, & error status, & alterius conjugis adulterium: quibus ex caussis accusatio ad alios non pertinet, quam ad conjuges; (2) vel admittuntur parentes, & consanguinei, servata gradus prærogativa, & post eos extranei, si impedimentum oriatur a delicto, puta, quod in prohibito gradu contraxerint. (3) Accusatio autem constare debet viva voce, duobus, vel tribus honestis

(1) Cap. ultim. qui Matrimon. accusar. possunt.

(2) Cap. consultationi 4. de frigid. & malefic. C. proponit de conjug. servor. C. quemadmodum 28. de jurejur.

(3) Cap. videtur 3. qui Matrim. accus. poss. C. 1. 35. qu. 6.

ſtis perſonis vel ex cognatione adhibitis; vel ex vicinia, jurejurando addito ſuper veritate; atque alienatione animi ab omni gratia, vel odio, vel lucro; vel metu: quod juramentum eſt à teſtibus etiam ſubeundum. (4) In quo numero teſtium eſſe poſſunt proximi conſanguinei; & parentes; quibus etiam accuſantibus creditur. (5) Si tamen alter conjugum dignitate, ac divitiis præcellat; parens inferioris conjugis propter ſuſpicionem fidei ad teſtimonium non admittitur. (6)

De Divortiis.

TITULUS XVI.

DIvortium dicitur tamquam in diverſa diſceſſio: (1) diſſolutis enim nuptiis, conjuges abs ſe alio diſcedunt. Nuptiis autem nondum contractis; ſed tantum ſponſalibus, dimiſſio ſponſæ non divortium, ſed repudium Veteribus dicebatur. (2) Nunc autem ab Interpretibus Juris Pontificii repudium appellatur ſolutio ipſius vinculi conjugalis, cum ſcilicet juſta ex cauſa Matrimonium adeo dirimitur, ut liceat conjugibus alias quærere ſibi nuptias, quæ vulgo dicitur diſſolutio quoad vinculum; Divortium vero intelligitur ſeparatio cohabitationis, & concubitus abſque novarum nuptiarum libertate, quæ vulgo

(4) C. 5. & Cap. 8. 3. & 4. 35. q. 6.
(5) Cap. videtur, & ſeq. 35. qu. 6.
(6) C. ſuper eo 22. de teſtib.
(1) L. 2. ff. de divortiis.
(2) L. inter ſtuprum l. inter divortia 101. ff. V. S.

vulgo dicitur separatio quoad torum; cum vis ipsa conjugii adhuc vigeat, & usus tantum intermittatur, aut abjiciatur illius. Lege tamen Evangelica Matrimonium ratum, & consummatum inter fideles est prorsus insolubile quantum ad vinculum, propter illa verba Jesu Christi: *Quod Deus conjunxit, homo non separet.* (3) Causæ vero separationis tori sunt hæ. Prima, si castitatem utrique conjuges voveant, aut Religionem regularem profiteantur. (4) Secunda, si alter conjugum in gentilismum, vel in hæresim prolabatur. (5) Tertia, si ea conjunctio peccatum parere, aut disjunctio emendationem afferre posset. (6) Quarta, nimia sævitia, nisi maritus caverit de uxore non vexanda. (7) Quinta, votum longinquæ peregrinationis in Terram sanctam, quod etiam renuente uxore impleri potest. (8) Sexta, si alter conjugum adulterium, aut infandæ veneris scelus commiserit. (9) Quo judicio super adulterio pendente, separandi non sunt conjuges: imo, si adulterium probetur, licebit viro pœnitentem mulierem, & ad bonam frugem redeuntem, sibique reconciliatam retinere. Quod si nolit, conjicienda mulier est pœnitentiæ causa in clausuram aliarum mulierum perpetuam. (10) Non permittitur vero propter adul-

(3) Conc. Trid. sess. 24. C. 6.

(4) Cap. 1. & 2. de convers. conjug.

(5) C. 2. de divor. Conc. Trid. sess. 24. C. 5. de Matrim.

(6) Cap. 2. de divort. & Cap. 3. de adult.

(7) Cap. 1. ut lite non contestat. C. litteras in fin. de restit. spoliat.

(8) Cap. ex multa §. in tanta de voto, & voti redemtione.

(9) Cap. intelleximus de adulteriis Cap. quemadmodum de jurejur.

(10) Cap. 2. ut lite non contest. Cap. gaudemus 19. de convers. conjug.

adulterium separatio, si mulier invita fuerit compressa, (11) aut decepta, quod adulter se maritum simulaverit; vel si eodem delicto utrique conjuges involvantur, (12) vel si vir ipse adulterium suaserit uxori, (13) vel si culpam remiserit uxori, cum qua post adulterium concubuerit; (14) vel tandem, si maritus ante Baptismum uxorem repudiaverit, & deinde ambo ad fidem convertantur: nam tum uxor, etiamsi secundas injerit nuptias, ad primum tamen virum redire compelletur, & vir cogetur dimittere secundam, quam forte duxisset. (15)

De Rebus Sacris, Sanctis, & Religiosis.

TITULUS XVII.

Res Sacræ sunt eæ, quæ rite per Pontificem, sive Episcopum, aut Episcopalis Potestatis compotem Deo consecrantur. Quales sunt. Primo, Ecclesia, vel locus in eo consecratus. Secundo, Reliquiæ Sanctorum. Tertio, Repositaria illorum. Quarto, Vasa sacra, & quæ ad ædificandum adhibentur; item & Indumenta Sacerdotum in Sacrificio, & Altaris ornamenta. Quinto, Imagines Dei, B. Virginis, & Sanctorum, & signa, quibus illi repræsentantur. Res sanctæ

sunt,

(11) Cap. ita ne. 32. q. 5.
(12) Cap. intelleximus; Cap. ult. de adult.
(13) Cap. discretionem, de eo qui cognovit consanguineam uxoris suæ.
(14) C. si quis uxorem 32. q. 1. Vallens. in decret. de divortio §. 2. n. 2.
(15) C. gaudemus de divor.

sunt, quæ sanctione, sive legis prohibitione de profano commercio eximuntur: (1) quo sensu sancta etiam dicuntur, quæ supra enumeravimus, & exterior ambitus Ecclesiæ sanctus dicitur, (2) Religiosa vero sunt loca, quo illatus est mortuus: quæ Religio ante Christianos privata auctoritate inducebatur; nunc autem sine jussu Episcopi, & justis persolutis, Religio non inducitur: propterea Religiosa dici possunt Monasteria, & alia Loca pia.

In libro secundo Justiniani Institutionum titulo primo, & §§. 7. 8. 9. & 10. de Rebus Sacris, Sanctis, & Religiosis, more scilicet Ethnicorum agitur.

De constituendis, consecrandis, & reparandis Ecclesiis, & Altaribus.

TITULUS XVIII.

Ecclesia, sive Concio apud nos significat locum, ubi conciones, & cœtus Fidelium celebrandorum causa Sacrorum habentur. Antequam autem Ecclesia ædificetur, debet Episcopus, aut ejus mandatu alius Crucem humi defigere, atrium publice designare, primum lapidem jacere, aqua lustrali adspergere. (1) Ecclesiæ autem ædificatæ congrua portio ex antiquæ proventibus

(1) Isidor. lib 53. orig. C. 4.
(2) L. 4. Cod. Theodos. de his, qui ad Eccl. confug.

(1) C. Nemo Ecclesiam dist. 1. de Consecration. nov. 131. C. 7.

tibus est attribuenda; propterea que veteri Ecclesiæ super nova quæritur juspatronatus, propter honorem, quem debemus eis, a quibus alimur. (2) Porro Ecclesia collabente, opes præbere ad illius reparationem debent, quicumque occasionem ruinæ dedere: qua de causa bona eorum sunt ad eos sumtus tacite obligata; (3) deinde ii, quos enumerat Sac. Concil. Trident. sess. 21. Cap. 7. de reformat. quo præcipitur quod reparentur ex ipsius Ecclesiæ fructibus: quibus deficientibus, ex bonis patroni, aliorumque fructus percipientium; vel, si ii desint, ex substantiis Parochianorum, qui ea Ecclesia utuntur. Tertio, si non sit Parochialis, reparari debet ex fructibus eorum, qui beneficia ibi possident pro rata beneficiorum, & fructuum, & ex fructibus pro fabrica destinatis. (4) Quamvis autem liceat cuique Oratoria domi privatim habere ad pietatis actus exercendos; venerabile tamen Missæ sacrificium celebrare non licet, præterquam publice in Ecclesia. Etsi vero licuisset olim Episcopis concedere veniam in privatis Oratoriis celebrandi; tamen post Concil. Trid. Sac. illius Congregationis decreto ea facultas Episcopis est erepta, ut a solo Summo Pontifice venia hæc impetrata suffragetur, qui Pontifex solet eam concedere, exceptis diebus festis solemnioribus, quorum nomine veniunt dies Natalis Domini, Epiphania, Pascha, Pentecostes, Annunciatio, & Assumptio B. Ma-

(2) Cap. ad audientiam de Ecclesiis ædific. Cap. præcipimus 16. q. 1.

(3) Vallens. in decr. de Eccles. ædific. 52.

(4) Cap. 1. de his 4. de Eccl. ædific. Can. si Monach 16. quæst. 2. C. decernimus 10. quæst. 2.

I 4

B. Mariæ, Festum Apostolorum Petri, & Pauli, & omnium Sanctorum: neque venia hæc eximit a præcepto audiendi Sacrum in Ecclesia diebus Festis, nisi ipsum Dominum cum sua familia; (5) nec potest ibi, nisi una Missa in die celebrari. Oratoria vero privata Cardinalium loco publicarum Ecclesiarum habentur; unde superioribus exceptionibus non subjiciuntur. In ædificatis Ecclesiis ante peragenda sacra non sunt, quam fuerint per Episcopum ipsum Diœcesanum, aut alium Episcopum, illius mandatu consecratæ: neque enim potest Episcopus alteri se inferiori mandare munus istud, cum sit ordinis, non jurisdictionis. (6) Consecratio fit delibatione superficiei interioris parietum, impressis Crucibus, adhibitis Sanctorum Reliquiis, inter Missarum solemnia, diebus festis: quamvis aliis diebus, & sine Missæ Solemniis facta, minime fit irrita. (7) Semelque facta numquam repetitur, nisi tota pene collapsa, aut exusta instauretur Ecclesia; vel nisi de illius Consecratione ambigatur. (8) Si vero Ecclesia publice polluatur per sanguinis, aut seminis humani effusionem, aut per sepulturam pagani, vel excommunicati; tum non consecranda iterum est, sed expianda, sive reconcilianda effosso cadavere, cum adspersione aquæ benedictæ. (9) Consecratur etiam Altare lapideum, sive mobile, sive fixum a solo Episco-

po,

(5) Vid. hæc decreta apud Nicol. Canon. lib. 5. decret. tit. 33. n. 7.

(6) Cap. penult. de Consecrat. Eccl. vel Altar.

(7) Abbas Cap. proposuisti 4. n. 7. de Consecrat. Eccles.

(8) C. Ecclesia 18. quæst. 1. de Consecrat.

(9) C. aqua penult. cum concord. de Consecrat. Eccles. vel Altar.

po, (10) & iteranda est ei Consecratio, si frangatur graviter, vel si e basi, ubi Altare fuerat affixum, evellatur. (11)

De Unionibus Ecclesiarum.

TITULUS XIX.

PLures Ecclesiæ in unam vel necessariis, vel utilibus ex causis conjunguntur. (1) Necessariæ sunt paupertas Ecclesiæ, quæ alteri opulentiori unitur, ut facilius sustentetur. (2) Item solitudo Ecclesiæ, atque vastatio, propter quod indigeat, ut potentiori Ecclesiæ adjuncta muniatur. Utiles causæ sunt, (3) si unus Sacerdos commode pluribus vacare nequeat Ecclesiis: aut si una Ecclesia sufficiat omni populo ad minorem numerum redacto. Et quoniam hæ causæ aliæ perpetuæ manent, aliæ ad tempus; ideo vel perpetua unio erit, si causa sit perpetuo duratura; vel temporaria, si non semper unionis causa sit permansura. Rursus unio tripliciter fieri potest, vel ut una Ecclesia ita subjiciatur alteri, ut altera manente, nomen, & dignitas Ecclesiæ subjectæ prorsus extinguatur: (4) quo casu ista, cujus nomen extinguitur, transit in alterius naturam, dignitatem, privilegia, & jura, ut filia illius; vel ita unientur, ut ex duabus dignitatibus

(10) C. quod in dubiis 3. de Consecr. Ecclef.

(11) Eod. C. & C. ligneis de Consecr. Ecclef.

(1) Cap. exposuisti 33. §. 1. evidens de præb. & dign.

(2) Cap. unio 3. in fine qu. 3. Cap. postquam 49. 16. quæst. 1.

(3) C. & temporis 16 q. 1.

(4) Cap. recolentes de statu Monach. C. sicut unire de excess. Prælat. C. & temporis 16. q. 1.

bus una dignitas coalescat, atque unius Ecclesiæ Canonici, & Prælati alterius etiam Ecclesiæ Canonici, & Prælati evadant: quo casu non modo sua quæque jura, & privilegia, quæ habuit, retinebit, sed altera alterius optima quæque privilegia nanciscetur; (5) vel denique ita unientur, ut non modo sua cuique jura Ecclesiæ maneant, sed etiam dignitates inter se separentur, uni tamen, eidemque Prælato conferuntur, quo casu duæ habentur Ecclesiæ separatæ, quæ tantum in Præsulis persona, retentis propriis cujusque juribus, conjunguntur. (6) Cumque olim licuisset beneficia diversarum Diœcesum ita conjungere, ut sua cuique Episcopo jura salva essent: postea Concil. Trid. ut confusionem omnem, unde oriuntur discordiæ, prorsus tolleret, interdixit, ne diversarum Diœcesum beneficia unirentur. (7) Uniones vero fiunt vel Cathedralium, vel minorum Ecclesiarum. Cathedrales unire potest Romanus tantum Pontifex: (8) Archiepiscopus vero, aut Primas, aut Patriarcha suffraganei sui Ecclesias unire non potest sine illius consensu: minores autem Ecclesias, etiam Parochiales, aliaque beneficia propriæ Diœceseos quilibet Episcopus, etiam non consecratus, dummodo confirmatus: immo etiam Sede vacante Capitulum, dummodo nihil juribus detrahat Episcopalibus. (9) Potest autem Episcopus ex justis caussis unire etiam beneficia generaliter, vel specialiter

(5) DD. C. novit ne sede vac.
(6) Cucch. inst. lib. 2. n. 9.
(7) Conc. Trid. C. 9. sess. 14. de reform.
(8) Cap. quod translationem de offic. delegat.
(9) DD. in elem. 1. §. ad hæc de statu Monach. Caccia, sup. tractat. de union. art. 3. n. 39.

cialiter reservata ex decreto Sac. Conc. Trident. (10) debetque in unionibus, Capituli sui consensum adhibere ex receptiore sententia. (11) Mensæ tamen propriæ unire beneficia non potest Episcopus, etiam adsentiente Capitulo, propter proprii lucri suspicionem, qua vacare debet hic actus. (12) Beneficia vero exemta, & Sedi Apostolicæ immediate subjecta (13) unire non licet Episcopo, neque diversorum ordinum, & professionum Ecclesias. In unione autem Ecclesiæ patronatæ requiritur patroni consensus, aut aliorum, quorum jura lædi possunt. (14)

Dissolvuntur uniones, & Ecclesiæ ad primævum statum reducuntur lapsu temporis præfiniti, si unio facta sit ad tempus; sed, si fuerit perpetua, dissolvitur, cessantibus causis, ab eo, qui uniendi habet auctoritatem: etsi unio Ecclesiarum vacantium dissolvi nequeat, ne status Ecclesiarum Sede vacante mutetur. (15)

De Immunitate Ecclesiarum.

TITULUS XX.

IMmunitas est libertas locorum, rerum, vel personarum sacrarum a pœnis, muneribus, & oneribus profanis. Unde est vel localis, qua gaudent Ecclesiæ, & alia loca Ecclesiastica; vel realis,

(10) Sess. 21. C. 5. de reform.
(11) DD. in clem. si una de reb. Ecclef. non alien.
(12) Clem. si una de reb. Ecclef. non alien.
(13) Clem. ne in agro §. ad hæc de statu Monach.
(14) Cap. rationis, cap. Monasterium 16. q. 7.
(15) Cap. 1. ne Sede vacant.

lis, quæ rebus, & bonis Ecclesiasticis competit; vel personalis, quæ personis Ecclesiasticis tribuitur. Nunc de locali, quæ versatur in Ecclesiis sive consecratis, sive non consecratis, (1) sive interdictis, usque ad 40. passus ejus ambitus, si Ecclesia sit Baptismalis; si vero sit Ecclesia minor, usque ad 30. (2) & Cæmeterium etiam immunitate gaudet, sive continens Ecclesiæ sit, sive disjunctum; (3) item & atrium: (4) item & Palatium Episcopi, (5) & Monasteria, & Sacella, & Oratoria perpetua, & publica extructa Episcopi auctoritate sunt immunia. Item & Hospitalia, & Seminarium Clericorum, & Claustrum Religiosorum, & alia loca sacra, & religiosa. Item & domus Canonicorum sitæ intra 30. vel 40. passus ambitus Ecclesiæ ex superiori distinctione: non autem domus laicorum; ne immunitas porrigatur ubique. Unde in Civitatibus propter frequentiam Ecclesiarum, & domorum vicinitatem hæc passuum exemtio locum habere non potest. (6) Neque ex Sac. Congregat. decreto Oratoria in privatis domibus fundata sunt immunia, neque sacella publicorum carcerum. (7) Extenditur vero immunitas etiam ad Palatium Cardinalium, unde non licet reum extrahere: (8) sicuti non licet eum avellere a corpore Sacerdotis Eucharistiam deferentis, ad quem confugerit. Caput autem localis immunitatis est, ut

(1) Cap. Ecclesiæ 9. & Cap. inter alia de immunit. Eccles.
(2) Cap. sicut antiquitus 17. quæst. 4.
(3) Caput ultim. de immunit. Eccles.
(4) Caput si quis in atrio 17. quæst. 4.
(5) C. id constituimus eod.
(6) C. definivit 17. q. 4.
(7) Vid. Nicol. ad tit. de his, qui sui de immun. n. 23.
(8) Tusch. V. Eccl. con. l. 9.

ut asyli jure sacra, & religiosa loca fruantur; ideoque tutum sit eo perfugium, neque inde quisquam extrahi debeat per vim, aut per dolum, puta blandis verbis: dumque in Ecclesia manet, non potest privari necessario victu, neque in vincula conjici, (9) & si extrahatur is, qui extrahit, excommunicationis pœnam incurrit, Summo Pontifici reservatam, ut remitti nequeat ab alia potestate, nisi a Summo Pontifice, articulo mortis excepto, quod & veteribus Canonibus definitum est, (10) & novissime per Constitutionem Gregorii XIV. quæ incipit, *cum alias nonnulli constitutum*; qua bulla totum hoc immunitatis argumentum plenius tractatur, atque explicatur. Præterea idem extrahens sacrilegus reputatur, cogiturque ad rerum restitutionem, refectionemque damnorum, quæ ob extractionem reus accepit: eritque irritum quidquid contra reum talem fuerit in judicio gestum. Id etiam immunitas præstat, ut omnis profanus actus, omnis contractus, omne mercimonium, omnis judicii species, aliudve quid cultui divino minime conveniens a sacris locis procul arceatur. Ne tamen confugii spes impunitatem, & licentiam, atque frequentiam pariat gravium delictorum, certa sunt crimina veteribus Canonibus excepta, & in eadem Bulla nominatim expressa, quæ propter eorum enormitatem Ecclesiasticæ immunitatis commodum adimunt. Unde immunitate locali non gaudent primo, publici Latrones. Secundo, Grassatores viarum. Tertio, Depopulatores

(9) Cap. definivit 33. 17. qu 4. C. inter alia 6. hoc titul. C. præsenti C. de his, qui ad Eccles. confug.

(10) C. sicut antiquitas, & C. frater 17. q 4.

re agrorum. Quarto, Hæreticus, nisi confugerit ad Ecclesiam ob aliud crimen, quam hæreseos, (11) tum enim Hæreticus gaudet, sicut & Judæus, & Paganus. Quinto, Reus lesæ Majestatis. Sexto, Delinquens in Ecclesia sub fiducia immunitatis. Septimo, qui proditorie, sive per amicitiæ simulationem occiderit. Octavo, qui occiderunt mandatu alterius, sive quos vocant assassinos: non tamen in his casibus permittitur extractio auctoritate judicis, nisi petita ab Episcopo venia, vel a Vicario, ut continetur in eadem Bulla Gregorii XIV. incip: *Cum alias nonnulli*. Sequitur immunitas realis rerum sacrarum, nempe vasorum, & vestium, & similium; sed & bonorum Ecclesiæ; quæ immunia sunt a vectigalibus, tributis, oneribusque aliis laicalibus, si ipsi ex antiqua fundatione competant, (12) nisi onera sint fixa, & invariabilia, quæ permanent in rebus, quamvis ad Ecclesiam transierint. (13) Ab oneribus vero personalibus, quæ corpore geruntur, Clerici sunt immunes. (14) Habent etiam Clerici privilegium, quod vocant Canonis: nempe Can. *si quis suadente*, quo violentas manus in Clericum injiciens excommunicatur, a solo Pontifice absolvendus. Habent & aliud, quod vocant Fori, quo eximuntur a potestate, & jurisdictione tribunalis laici: nisi actores sint ob rem profanam contra laicum, aut habi-

(11) Sac. Congr. Conc. apud Barbosam de jure Eccles. lib. 2. C. 3. n. 44.

(12) C. sancitum 1. de censit.

(13) Cap. ex literis de pign Gloss. & DD. C. tributum V. de exterioribus 23. q. 8 vid. decr. Sac. Cong. apud Nicol. tit. de sent. excomm. num. 125.

(14) Leg. 1. cum seq. Cod. de Episc. & Cler. C. pervenit de immun. Eccl.

habitum, & tonsuram Clericalem dimiserint; (15) Habent hoc etiam privilegium Clerici ex celebri Cap. *Odoardus de solut:* ut si Clericus ad inopiam adeo sit redactus, ut solvendo non sit, neque excommunicari debeat, neque vexari, sed sufficiet, ut is jurejurando promittat, se soluturum, ubi ad meliorem fortunam pervenerit.

De Censibus, Exactionibus, & Procurationibus.

TITULUS XXI.

CEnsus est certa pecunia, quæ de reditibus Ecclesiæ penditur (1) iis, qui præsunt, vel aliquando etiam Clericis, aliquando etiam patronis. Quod cum generale nomen sit, dividitur suas in species, vel enim penditur à singulis Ecclesiis in signum subjectionis, præfinita summa duorum solidorum pro singulis Ecclesiis, aut pro quantitate inducta a consuetudine, & id Cathedraticum, vel Synodaticum appellatur, quia persolvitur in honorem Cathedralis Ecclesiæ ab Ecclesiis minoribus in Synodo Diœcesana, (2) vel certis, & repentinis ex causis certum ad tempus, collectæ, vel tributa exigua imponuntur ab Episcopis ad periculum aliquod depellendum, gravemque necessitatem evitandam, & charitati-vum

(15) C. si Clericus 5. & C. cum sit Generale foro competent Conc. Trid. sess. 23. C. 6. de reform.

(1) C. constitutus 6. de relig. dom. C. recepimus 8. de privil. C. querelam 24. de elect.

(2) C. conquerente 16. de off. jud. ordin. C. placuit 10. q. 3. C. pastoralis 7. de donat.

vum subsidium appellatur. Charitatis enim nomine illud exigit Episcopus, non jure suo: cum extra necessitatis gravissimæ causas vetentur Præsules imponere tributa, & collectas; (3) vel visitantibus Episcopis alimentorum nomine aliquid persolvitur, & id Procuratio appellatur. Etenim latine procurare significat etiam alere. Visitare namque debent Ecclesiam Episcopi vel per se, vel per alios singulis annis; (4) aut ita, ut biennio visitatio absolvatur toties, quoties opus fuerit. Visitationi autem Episcopi subjiciuntur Ecclesiæ omnes, etiam exemtæ, (5) etiam regulares, si sit eis annexa cura Animarum; itemque commendata Monasteria, etiam Abbatiæ, Prioratus, & Præpositurae nuncupatæ, ubi non viget observantia regularis: nec non beneficia tam curata, quam non curata, sæcularia, & regularia, qualitercumque commendata, etiam exemta. (6) Et præterea subsunt visitationi Episcopi vicinioris, Ecclesiæ etiam, quæ sunt nullius Diœcesis; (7) necnon Hospitalia, & quæcumque loca pia; nisi sub Regum immediata protectione sint; alioquin visitationi, & correctioni subsunt etiam, si eorum locorum cura pertineat ad laicos; & Parochiales annexæ Ordini Hierosolymitano ex Pii V. Constitut. CXXXVI. Nam quæ non potest Episcopus visitare jure ordinatio, qualia sunt loca exemta; ea ex nova Concilii concessione jure delegato visitabit. Porro, quæ in visitatione ad mo-

(3) Cap. omnis de censibus Cap. cum Apostolus §. prohibemus eod.

(4) Conc. Trid. sess. 7. C. 8. de reform.

(5) Conc. Trid. sess. 6. C. 4. de reform. & sess. 24. C. 9. eod.

(6) Conc. Trid. sess. 21. C. 8. de reform.

(7) Conc. Trid. sess. 24. C. 9. de reform.

morum correctionem decrevit Episcopus, nulla appellatione suspenduntur. (8) Exigere autem potest Episcopus, dum visitat, alimenta necessaria a Clero Ecclesiarum, quas visitat, & ex beneficiis etiam a Cardinalibus possessis, dum ne modum frugalis victus excedat.

De Capellis Monachorum.

TITULUS XXII.

CApellæ, sive Sacella hoc titulo dicuntur Parochiales Ecclesiæ unitæ, sive incorporatæ regularibus, quæ olim administrandæ per Sacerdotem sæcularem erant, quem Episcopo Monachi præsentare debebant, (1) Recentioribus vero temporibus Vicarius etiam regularis ad earum administrationem constituitur ab Episcopo examinandus, & adprobandus, cujus Episcopi jurisdictioni, correctioni, & visitationi subjiciuntur in iis, quæ ad administrationem spectant Sacramentorum, exceptis iis, quæ sunt e Monasteriorum familia. (2)

De Religiosis Domibus.

TITULUS XXIII.

REligiosas Domos non solum appellamus Ecclesias, & Monasteria, sed alia quælibet loca pios ad usus destinata; e quibus sunt Hospitalia,

(8) Conc. Trid. sess. 24. C. 10. de reform.

(1) C. 1. de Capellis Monac.

(2) Conc. Trid. sess. 25. de regular.

talia, hospitibus accipiendis inventa, quæ græce Xenodochia; Orphanotrophia, orphanis educandis; Gerontocomia, senibus alendis; Brephotrophia, nutriendis infantibus; Nosocomia, curandis ægrotis; Prochotrophia, sustentandis pauperibus comparata. (1) Præter Ecclesias autem, quæ illius Episcopi jurisdictioni subjacent, in cujus Diœcesi fundatæ inveniuntur, exceptis Ecclesiis Regularium, quæ nunc privilegiis eximuntur; loca pia omnia supra enumerata suæ cujusque Diœceseos Episcopo subjiciuntur, nisi exemta probentur, aut aliter sit in earum fundatione cautum. Quæ tamen etiam exemta poterit Episcopus, ubi opus fuerit, visitare, atque corrigere: (2) exceptis Hospitalibus militarium ordinum, aut religiosorum, quibus antiqua institutionis earum decreta servanda; (3) quamobrem Sacr. Conc. Trid. expresse statuit, ut Administratores tam Ecclesiastici, quam laici fabricæ cujusvis hospitalis, Confraternitatis, & quorumcumque piorum locorum singulis annis reddere teneantur rationem administrationis, nisi aliter sit in fundatione cautum; nam tum, si aliis ratio reddenda esset, tamen cum iis etiam ordinarius erit adhibendus, (4) nisi sub Regum immediata protectione sint. Extat præterea de Confraternitatibus Constitutio Clementis VIII, qua statuitur, ut auctoritate ordinarii erigantur: qui ordinarius statuta Confraternitatis erigendæ cognoscere, atque examinare debet. (5)

De

(1) C. in qualibet 23. q. 8. l. illud 17. l. sancimus 18. de sacrosanct. Eccl.
(2) Clem. 2. de relig. domib.
(3) Dict. clem. 2. §. Præmissa.
(4) Con. Tr. sess. 22 C. de ref.
(5) Clem. 8. in Const. quæ incipit quæcumque 115.

De Sepulturis.

TITULUS XXIV.

CErtum Sepulturæ locum vel juris ordinatio, vel propria electio tribuit. Cuilibet enim licet eligere Sepulturam, ubi velit, dummodo sit ibi jus funerandi; quales sunt ex Jure Canonico Ecclesiæ Parochiales omnes; (1) & ex privilegio Sedis Apostolicæ Ecclesiæ Ordinis Prædicatorum, & Fratrum Minorum. (2) Verum quando quis mortuus deferendus est ad Ecclesias mendicantium, debet cum iis etiam proprius intervenire Parochus, servato Sac. Congregationis præscripto. (3) Unde uxor invito marito; & filius pubes, etiamsi sit in potestate patris, liberam habent Sepulturæ optionem; (4) non vero impubes; cui ob inopiam consilii potest pater eligere Sepulturam, (5) si id consuetudo loci patiatur; alioquin humandus in Parochia, vel in Sepulcro majorum. Neque possunt eligere Religiosi, qui suo arbitrio carent, nisi longius absint a suis Monasteriis, ut eo commode transferri nequeant; neque capitis damnati, neque furiosi; & qui aliquem indebite sepelierit, jubetur cadaver illud reddere Ecclesiæ, ad quam spectat, simul cum emolumentis, quæ ob eam causam illi

(1) C. ubicumque 13. quæst. 3. Abbas in Cap. certificati de sepult. n. 8.

(2) Clem. dudum §. hujusmodi de sepulturis.

(3) Apud Nicol. tit. Clv. instit. lib. 4. tit. 15. n. 25.

(4) C. de uxore h. tit. C. penul. eod. in 6.

(5) C. penult. de sepult. in 6.

illi obvenerunt. (6) Si quis autem Sepulturam non elegerit, sepeliendus est ad Canonum præscriptum, quod est tale. Regulariter sepeliendum cadaver est in Sepulcro majorum suorum; vel si eo careat, in Ecclesia Parochiali, ubi Sacramenta vivens accepit; (7) ac si duabus in Parochiis Divina participaverit, aut utrobique domicilium habuerit, locus est præventioni, & divisioni quartæ funeralis; aut Episcopali sententia, si secum convenire nequeant. (8) Ac si se rus brevis temporis causa contulerit, transferendus est ad urbanam suam Parochiam, si id sine periculo fieri possit. (9) Uxor mariti Sepulturam sequitur, quando non elegerit: & si plures maritos habuerit, humanda est in Sepulcro postremi, cujus domicilium retinet, & honorem. (10) Peregrini, si Sepulcris majorum careant, aut eo commode deferri nequeant, sepeliendi sunt in Ecclesia Parochiali, si Sacramenta ibi perceperint; alioquin locus erit præventioni Parochialem inter, & Cathedralem. (11) Prælati vero regulares sepeliendi sunt in Ecclesiis, quibus præsunt. (12) Excluduntur ab Ecclesiastica Sepultura, primo, ii, qui consulto sibi manus attulerunt. (13) Secundo, decedentes in singulari certamine, aut in ludis gladiatoriis, aut in pugna

(6) C. ex parte C. cum liberum 4. de sepult.

(7) C. 1. & C. in nostra de sep. C 15. qui eod. in 6.

(8) Gloss. C. cum quis 3. not. de sepultur. 6. argument. Cap. duobus de rescriptis in 6.

(9) Cap. is, qui de sepultur. in 6.

(10) C. 3. §. præter eod. in 6.

(11) Ricc. in ac. xi dec. 659. de

(12) Archidi C. cum quis sepult. in 6.

(13) Cap. Placuit 23. qu. 5. Cap. quibus 13. q. 2.

gna cum bestiis. (14) Tertio, Blasphemi impœnitentes. (15) Quarto, Raptores, qui non satisfecerint. (16) Quinto, Fures, & latrones in flagranti crimine occisi, absque Sacramento Pœnitentiæ occumbentes. Sexto, Monachi mortui cum peculio. Septimo, nominatim interdicti, & excommunicati. (17) Octavo, Impœnitentes omnes, quos tales decessisse constiterit. Nono, qui in Paschate Pœnitentiæ, & Eucharistiæ Sacramentum omiserunt. Decimo, Usurarii. Pro Sepultura vero vetitum est quidquam exigere, nisi quantum moderari sumptus inductum ab aliqua consuetudine fuerit, si Parochiani gratis solvere cœperint, & sponte, ac sine pactione; talisque præstatio Parochianorum arbitrio præfiniatur, accedente ad eam consuetudinem totius populi voluntate. (18)

De Canonica portione.

TITULUS XXV.

CUm quis aut Sepulturam majorum suorum habet extra Parochiam, aut extra eamdem alibi elegerit, ex relictis Ecclesiæ, ubi sepelitur, detrahenda est quarta pro Ecclesia Parochiali, quæ quarta Parochialis appellatur. (1) Item ex relictis Ecclesiæ in Diœcesi existenti detrahitur quarta pro Episcopo, quæ quarta dicitur Episcopalis;

(14) Conc. Trident. sess. 25. C. 19. & Cap. 1. in fine de Torneam.

(15) C. Cap. statuimus infra de maled.

(16) C. 2. infra de rap.

(17) Clem. 1. de sepult.

(18) Vallens. in decret. tit. de sepult. § 8.

(1) C. cum super, & C. 1. & C. certificati de sepult.

palis; (2) & utræque Canonicæ portionis nomine continentur. Ac sane quarta Parochialis ea ratione detrahitur, quod ea Ecclesia, quæ ministerium præbuit Sacramentorum, digna sit, quæ lucri partem pro levamine laborum consequatur; eademque ratio induxit quartam Episcopalem ob susceptam ab Episcopo Animarum curam. (3) Est autem Parochialis quarta, varie definita pro consuetudine, scilicet Regionis, aut Ecclesiæ; modo scilicet dimidia, modo tertia, modo quarta pars integra. (4) Amittitur autem jus quartæ Parochialis, si 40. annis cum titulo, aut sine titulo ab immemorabili tempore præscribatur. (5) Detrahitur quarta hæc ex candelis, aliisque lucris funerum, & de relictis ei Ecclesiæ, ubi quis sepelitur: (6) & iis, quæ in mortis extremo relinquuntur: non ex donationibus inter vivos, neque ex legatis pro ornamentis, fabrica, luminaribus, anniversario septimo, vicesimo, aut trigesimo die, aliisque in divinum cultum perpetuo relictis, dummodo talis color non sit quæsitus, ut suo jure Parochus privetur. (7) Item dummodo hæc relicta non sint Fratribus Minoribus, & Prædicatoribus, qui & in his, uti & in cæteris legatis, detractionem patiuntur. (8) Neque detrahitur de relictis pro male ablatis, aut pro equis, & armis militum

Hie-

(2) Cap. requisisti in princip. de testam.

(3) Innoc. C. cum super 8. C. in nostra 10 de sepult. Cap. cum quis eod. in 6. C. requisisti 15. de testam.

(4) C. 1. & 2. de sepult. & Cap. certificati 9. ubi DD. eod.

(5) Abbas C. certificati de sepult.

(6) Gloss. & Abbas eod.

(7) C. ult. de testam. C. in nostra 10. de sepult.

(8) C. 2. §. hujusmodi Clem. de sepult.

Hierosolymitanorum in præsidium Terræ Sanctæ. (9) Et debetur quarta ista funeralis illi etiam Parochiali, cui aliquid fuerit legatum, cum quo hæc minime compensatur: eam enim quartam non debet defunctus, sed Ecclesia, ubi sepelitur ex ejus electione. (10) Episcopalem vero quartam detrahit Episcopus de iis, quæ relinquuntur quibuslibet suæ Diœceseos Ecclesiis, etiam exemtis: (11) quamvis testator Ecclesiæ, non Episcopo velle relictum expresserit. (12) Neque aliter ab ea Episcopus excluditur, nisi per quadragenariam præscriptionem, (13) ejusque quantitas, uti Parochialis, etiam varie pro loci consuetudine definitur. Et sicuti Episcopus deducit ex relictis Ecclesiæ, ita & Ecclesia Cathedralis deducit ex relictis Episcopo, nisi relinquatur a propinquo, aut expresse a testatore excludatur, (14) Et si relictum sit aliquid Episcopo, & Ecclesiæ Cathedrali conjunctim, sit inter eos Canonica divisio, etiamsi partes testator fecerit, nisi velint stare voluntati testatoris. Quamvis autem Episcopus etiam ex relictis in favorem Capellarum, & Monasteriorum partem detrahat; eæ tamen non detrahunt ex relictis Episcopo, in quo distinguuntur a Cathedralibus, quibus cum Episcopo conjunctio est arctior.

De

(9) Cap. in nostra de sepult.
(10) Clem. dudum de sepultur. Vallens. hoc tit.
(11) Cap. off. de testam. & ean. constitutum, ubi Gloss. V. tertium 16. q. 1.
(12) C. requisisti vers. si quis autem de testam.
(13) C. de quarta de præscrip.
(14) C. requisisti §. ab extraneo de testam.

De Decimis.

TITULUS XXVI.

DEcima eſt quota mobilium bonorum Sacris Miniſtris debita, pro quibus ex omnibus fructibus rerum ſive immobilium, ſive mobilium, tum viventium, tum non viventium, & ex quacumque honeſta negotiatione decima pars eſt decrahenda: (1) quæ pars pactionibus, vel conſuetudinibus redigi poteſt ad minorem quantitatem. Sunt autem decimæ vel prædiales, ex fructibus nempe prædiorum, aut ædium; vel perſonales, ex honeſtæ artis, aut profeſſionis, aut venationis, aut piſcationis, aut laboris lucro; (2) vel miſtæ, de fructibus ſcilicet, quos ex gregibus, & armentis induſtria noſtra percipimus. (3) Hoc autem præcipue differunt perſonales, & miſtæ a prædialibus, quod prædiales debentur ſine impenſarum, aut tributorum deductione; nam ſine illa deductione ſunt etiam fructus, (4) & debentur Parochiis, quarum in finibus prædia ſunt ſita; (5) aliæ vero ſolvuntur Parochiis, in quibus Sacramenta percipiuntur, & ſolvendæ ſunt, deductis expenſis: id enim intelligitur in negotiatione lucrum, quod ſupereſt, ſum-

(1) Cap. ex multiplici 3. Cap. non eſt 22. de Decimis Cap. pervenit 5. & C. ex tranſmiſſa 23. eodem, & Cap. ex parte Cap. a nobis 24. eodem.

(2) Cap. ad Apoſtolic. 20. Cap. tua nobis 26. C. non eſt, C. ex parte, & ſeq. de decimis.

(3) C. pervenit cum ſeq. de decimis.

(4) C. cum homines 7. & Cap. non eſt 22. de decimis.

(5) C. quoniam 13. eod.

ſumptibus deductis; (6) ſolvuntur vero decimæ Parochi, qui debent ex exactis decimis detrahere pro Epiſcopo quartam, quæ appellatur quarta Decimarum. (7) Ad ſolutionem prædialium Decimarum non modo Chriſtiani omnes tenentur, ſed etiam Judæi, & Pagani, ſi prædia poſſideant; propterea quod onus Decimarum ineſt prædiis ipſis, cum quo onere prædia tranſeunt ad quoſcumque: (8) adeout ex prædiis locatis Decimas conductor, qui fructus colligit, ſolvere cogatur, cum Decima ſit pars fructuum, non prædii. (9) Neque ab obligatione præſtandarum Decimarum quis eximitur, niſi primo, ex privilegio Summi Pontificis. (10) Secundo, præſcriptione immemorabili, ſi ſit ſine titulo, cum titulo vero præſcriptione quadraginta annorum. (11) Tertio, conventione, ſive pactis. Quarto, voluntaria remiſſione. (12) Ex prædiis vero, quæ recenter ad culturam rediguntur, cum antea frugifera non eſſent, quæ appellantur novalia, Decimæ debentur Parochiali Eccleſiæ, cujus in finibus novalia exſurgunt, vel ſi exſurgant intra diverſarum Parochiarum limites, debentur iis Parochiis, in quarum ſunt limitibus, pro modo limitum,

(6) C. ad Apoſtolicæ, C. 20. de decimis.
(7) C. de quarta de præſcr.
(8) Cap. commiſſum 4. C. nuncios 5. Cap. ex tranſmiſſa 23. de decimis, C. ultimo §. cæterum eodem in 6. Cap. terris, Cap. ſi quis locus cum ſim. 16. quæſt. 1. Cap. cum ſit 33. hoc titul. Cap. paſtoralis eodem.
(9) C. dilecti C. a nobis de decimis.
(10) C. paſtoralis de decimis.
(11) Cap. 1. de præſcript. in 6. Cap. 4. 6. & Cap. 8. de præſcript.
(12) C. quia circa de privil. C. ult. 16. q. 1.

mitum, quibus agri continentur. (13) Si vero ex limitibus portio prædiorum definiri non possit, standum est Episcopi sententiæ, utri velit plus, aut minus attribuere. (14) Porro si concedatur perceptio Decimarum, concessæ non censentur Decimæ novalium: quia hæ novam habent causam: (15) nec si alicubi Decimas præscripserit, præscripsisse censetur novalium Decimas, quia hæc postea prodierunt. Decimas vero non solvens est excommunicandus, & Ecclesiastica Sepultura privandus. (16)

De rebus Ecclesiæ alienandis, vel non.

TITULUS XXVII.

NOn solum Ecclesiasticis, sed & Civilibus Legibus rerum Ecclesiasticarum alienatio prohibetur, si necessitas non urgeat, (1) & latissime accipitur alienationis vox, ut etiam hypotecham, & locationem ultra triennium, nempe ad longum tempus comprehendat. Permissa tantum est alienatio rerum, quæ retentæ corrumperentur, (2) aut proventu carent, quales sunt terrulæ, vineolæ, aliæque res immobiles exigui pretii:

(13) Cap. cum contingat de decimis Cap. quoniam 13. eodem.
(14) DD. Cap. pervenit de decimis.
(15) Cap. cum contingat de decimis.
(16) Cap. omnes decim. 16. q. 7. Concil. Trident. C. 12. sess. 25. de reform.
(1) Novel. 120. & 7.
(2) Extravag. ambitiosæ hoc tit. Concil. Trident. sess. 25. C. 11. de reform. Sac. Cong. apud Quarantam in Summa bull. V. alienatio.

pretii: (3) quibus exceptis, si quid alienetur, incurritur pœna Extravagantis Ambitiosæ, cum irritatione contractus, ut ex decreto Sacræ Congregationis ab Urbano VIII. confirmato. (4) Sustinebitur vero alienatio, si processerit ex urgenti necessitate, puta æris alieni dissolvendi; (5) vel si pietas suadeat ad redimendos captivos, aut alendos pauperes, (6) quorum causa bona in Ecclesia conservantur, vel utilitas manifesta Ecclesiæ id flagitet. (7) Accedere tamen oportet ad permissam hanc alienationem etiam solemnitates: nempe communicandus contractus cum Clero, ejusque consensus, atque subscriptio, & Prælati auctoritas sunt adjungenda. (8) Præscriptio vero prævalet contra Ecclesiam quadragenaria: contra Ecclesiam vero Romanam tantum centenaria. (9) Est & quædam alienatio non prohibita, descendens ex contractu Jure Canonum celebrato, (10) cujus habemus etiam in Justinianeo jure vestigium, (11) quæ precaria vocatur ob id, quod similitudinem habeat cum precario, quo res nostras rogati, concedimus aliis fruendas, nostroque arbitrio repetendas, a quo precaria hæc differt, quod hæc revocari nequeat, nisi præter rationem contracta fuerit, sed ad longum tempus, vel ad vitam data, quinto quoque anno renovanda. (12) Est & con-

(3) C. terrulas 12. q. 2.
(4) Vid. Nicol. inst. civil. lib. 2. tit. 1. n. 29.
(5) Clem. p. h. tit. C. 1. de pign.
(6) Cap. aurum Cap. Gloria 7. 12. q. 2.
(7) C. ut supra h. tit. d. Cl. 1.
(8) Cap. 1. de rebus Eccl. non alien. fine except. C. alienat. 12. qu. 2.
(9) C. illud C. ad audientiam de præscript.
(10) Tot. tit. de precar.
(11) Nov. 120. de alienat. & emphit.
(12) Cap. 1. de precar.

& concessio ususfructus rei Ecclesiasticæ, vel in retributionem donationis Ecclesiæ factæ, vel in remunerationem obsequiorum, & Ministeriorum, quæ quis Ecclesiæ præstiterit. Quo contractu traduntur tantum res immobiles, cum contractu precarii tam mobiles, quam immobiles concedantur.

De Peculio Clericorum.

TITULUS XXVIII.

PEculium dicitur quasi parva pecunia, (1) quod Jure Civili est vel castrense, vel profectitium, vel adventitium. Adventitium est, quod ex donationibus, vel ex hæreditatibus sive extraneorum, sive consanguineorum descendit; profectitium, quod ex bonis paternis; castrense, quod in militia ex belli occasione comparatum est, quasi castrense vero, quod ex litterarum, & artium professione fuit adquisitum. Ad castrense autem peculium rediguntur bona Clericorum, quæ in Ecclesiæ ministerio compararverunt; cum hæc sacra militia merito appelletur. Clericus enim aut patrimonialia possidet, & eorum distractio, atque consumptio ipsius arbitrio relinquitur; aut possidet ea, quæ de bonis Ecclesiasticis sibi assignatis ad eum pervenerunt, veluti fructus beneficii sibi attributi, & hi etiam ipsius arbitrio permittuntur, cum in illius dominium transeant ex rece-

(1) L. depositi §. 2. ff. de pecul.

receptiore sententia; sed certo modo eos debet administrare, ut scilicet, quod ei superest ad vitæ necessaria, in pios usus conferat. (2) Morienti vero Clerico in rebus patrimonialibus succedunt, vel proximi ab intestato; vel ex testamento ii, quos hæredes instituit, aut Ecclesia, si neque legitimos, neque testamentarios hæredes reliquerit. (3) De rebus autem propria industria quæsitis, & de fructibus beneficiorum, quos quotidiano victui parcendo sibi reservavit, liberum habet statuendi arbitrium. (4) Alios vero beneficiorum fructus, etsi viventes Clerici valide donent, morientes tamen testamento relinquere vetantur veteribus Canonibus. (5)

Meliorationum porro a Clerico in beneficiis factarum tum possunt hæredes illius æstimationem reposcere, si constet, factas fuisse patrimoniali pecunia.

Quod si Clericus ante susceptum ordinem, bonaque Ecclesiastica adquisita, nulla bona, vel exigua tantum possedisset: quidquid reliquit, e beneficiorum fructibus collegisse præsumitur; ideoque ad Ecclesiam pertinebit, etiamsi sit alieno emtum nomine. (6)

Ad quam etiam Ecclesiam pertinebit quidquid illius causa in Clericum translatum fuisset. (7)

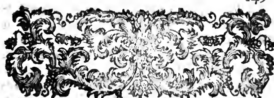
Verum

(2) Div. Thom. 22. quæst. 185. art. 7.
(3) C. ubi Gloss. de success. ab intestato.
(4) C. quia nos de testam.
(5) Cap. 1. & 2. C. cum inoff. Cap. quia nos Cap. relatum 12. de testam. C. Episc. 12. quæst. 1.
(6) Cap. inquirendum de pecul. Cleric. Cap. investigand. 1. eodem.
(7) Cap. 1. de testam.

Verum præsens temporum consuetudo remissior est in Clericorum bonis inquirendis; permittitque iis de perceptis fructibus testari. Qui vero Religioso alicui Ordini adscribitur, is qualibet de re testandi facultatem amittit, si tria, quæ vocant substantialia, vota ediderit, nempe paupertatis, castitatis, & obedientiæ.

Finis Libri Secundi.

IN-

INSTITUTIONUM JURIS PONTIFICII

LIBER TERTIUS.

De Judiciis.

TITULUS I.

Udicium est causæ discussio in foro coram Judice, quæ discussio ex jurisdictione procedit. Est autem jurisdictio potestas de causa sive civili, sive criminali judicandi, & judicata exequendi. Dividitur vero in sæcularem, & Ecclesiasticam. Ecclesiastica vero distinguitur in spiritualem, qua Ecclesia utitur ad condemnandos errores, & doctrinam emendandam; atque in temporalem ad reos coercendos, & sententias exequendas. Judicium constat ex actore, reo, judice, & causa, de qua agitur, *C. forum §. constat V. S.* ac dividitur primo in spirituale, in quo de re, aut jure spirituali agitur; tem-

temporale, in quo agitur de re temporali, & mixtum, quod ex utroque trahit; rursus aliud est judicium delegatum, aliud ordinarium; ordinarium est, quod coram judice ordinario exercetur. Est autem ordinarius judex, qui universalem jurisdictionem habet, sive jure suo, sive superioris beneficio, quales sunt Episcopus, Archiepiscopus, Legatus, qui & jurisdictionem suam alteri delegare possunt, quales Legati Sedis Apostolicæ, qui habent & ipsi jus delegandi, cum sint instar ordinariorum. (1) Judicium delegatum est id, quod coram judice delegato exercetur: Judex autem delegatus est is, qui non habet jurisdictionem jure suo, sive jure Magistratus, sed mandatam sibi ab alio, nempe a judice ordinario, quapropter non potest eam jurisdictionem alteri mandare, (2) nisi delegatus sit a Principe, tum enim subdelegare alium poterit. (3) Est etiam judicium vel civile, ubi de bonis, & juribus agitur, vel criminale, ubi agitur de delictis. Dividitur præterea judicium in petitorium, & possessorium. Petitorium est, in quo de proprietate agitur, vel de alio jure seorsum a possessione, vel quasi: possessio est rerum corporalium, puta prædiorum; quasi possessio est incorporalium, uti ususfructus, servitutis. (4) Dicimur autem agere petitorio, si petamus hæreditatem, vindicemus servitutem, vel quocumque de jure, puta eligendi, aut de dominio disceptamus. Judicium possessorium est, in

(1) Cap. 2. de off. leg. in 6. Clem. unica eod.

(2) Leg. a Divo Pio in princ. ff. de re judic. C. 4. ubi DD. de foro compet.

(3) Cap. ult. §. penult. & Cap. significasti de offic. deleg.

(4) L. 4. in princ. ubi Gloss. de acquir. vel amitt. poss. l. si quis diurno in princ ff. si servitus vindic.

in quo de sola possessione quæritur, nempe possideat ne quis, an non, & de adipiscenda, retinenda, & recuperanda possessione, reservata quæstione dominii ad maturius examen. Etenim nihil habet commune possessio cum proprietate, (5) licet possit utrumque judicium cumulari. Separata vero quæstio de possessione præstat, ut possessione probata, adversario incumbat probare jus suum in petitorio, quo non probato, res manebit apud possessorem. (6) Tandem judicium dividitur in extraordinarium, & ordinarium. Extraordinarium, quod & summarium dicitur, est, in quo negliguntur solemnia, & subtilia judiciorum, servatis tantummodo substantialibus, nempe iis, sine quibus veritas non cognoscitur, & alia sunt judicia possessoria, causæ electionum, hæreseos, in quibus sufficit adducere probationes necessarias, citare, jurare de calumnia, & sententiam proferre in scriptis, judice stante, vel sedente. (7) Ordinarium vero est, ubi solemniter proceditur, servatis omnibus judicialibus actis.

De

(5) Cap. 3. 4. 6. de caus. poss. & propr. l. naturaliter §. nihil commune ff. de acquirenda possess.

(6) §. commodum possessionis institut. de interdictis lib. ultim. Cod. si servitus vindicetur.

(7) L. pax de moment. poss. l. momentanea Cod. unde vi C. novit de judic. Clem. sæpe de V. S.

De Procuratoribus.

TITULUS II.

PRocurator ex Ulpiani definitione is est, qui aliena negotia mandatu domini administrat. Sunt autem Procuratores vel extrajudiciales, ad negotia extra judicium gerenda, vel judiciales ad suscipiendas, & agitandas in judicio causas nomine alieno. Constitui in Procuratores in judiciis possunt, quicumque non prohibentur. Prohibetur vero primo, minor XXV. annis ex jure communi, ut plures existimant: (1) in Urbe vero minor XX. Secundo, Mulier propter sexus pudorem. (2) Tertio, Miles. (3) Quarto, Redemptores litium. (4) Quinto, Excommunicatus. Sexto, Fiscus, Universitas, & Civitas, ne publica potentia privatum adversarium opprimant. (5) Septimo, qui reipublicæ gratia est absfuturus. Octavo, Episcopus, universi Sacerdotes, & Monachi, exceptis Monasterii causis, ne a Divino Ministerio abstrahantur. (6) Nono, Regulariter Clerici prohibentur apud judicem sæcularem postulare, nisi pro Ecclesiæ suæ causa, vel necessitate coacti pro conjunctis, aut miserabilibus personis. (7) Non tamen in omnibus causis dari Pro-

(1) L. exigendi Cod. de procurator. ubi Jason. nu. 19. & l. neque n. 5. Cod. eod. Panormit. in C. non juste eodem.

(2) L. neque fœminæ 1. fœminas ff. eod.

(3) L. qui stipendia Cod. eod.

(4) C. intelleximus de judic.

(5) L. 3. & tot. tit. Cod. ne fiscus, vel resp. & Cod. ne liceat potentior.

(6) C. Monachus 16. quæst. 1. clem. 5 de Cleric. vel Monach. eod. cit. in decr.

(7) C. ult. de postul.

Procurator potest, nam in criminalibus non licet constituere Procuratorem; sive ad accusandum, sive ad defendendum. (8) Expirat autem procurationis mandatum pluribus modis: primo, morte mandantis, re integra, (9) re autem non integra, sive lite contestata, potest mandatum expirare, si Prælatus, vel alius pro Ecclesia, vel beneficio Procuratorem constituerit. Nam Prælato, vel alio decedente, Sedeque vacante, lis non progreditur. (10) Secundo, morte ipsius Procuratoris, mandatum enim non transit ad hæredem. Tertio, mutuo dissensu constituentis, & constituti. (11) Quarto, per revocationem a domino factam, lite nondum contestata, nam lite contestata, Procurator dominus litis efficitur, nonnisi ex justa causa revocandus, veluti si suspectus sit, vel affinis detegatur adversarii, vel morbo affectus. Quinto, si dominus litem per se agere velit.

De Arbitris.

TITULUS III.

ARbiter est in jure, qui consensu partium, sine jurisdictione, sine judiciali forma de controversia, judicioque cognoscit. Est autem vel Arbiter juris, quando alicujus arbitrium eligitur jure, vel statuto aliquo, aut consuetudine ita jubente;

(8) C. veniens de accus. l. penult. §. ad crimen ff. de publicis judiciis.

(9) L. nulla Cod. de procur. l. si defunctus ff. eod.

(10) Clem. ultim. de procurat. Cap. I. & ultim. ne Sede vacant.

(11) L. unica §. ubi autem C. de caduc. toll.

bente; ut evenit inter conjunctos invicem litigaturos, qui etiam dicitur Arbiter necessarius: vel est Arbiter voluntarius, qui suscipitur sponte a partibus, ut sine ulla judiciali figura, apud eum disceptetur, & appellatur etiam arbitrator, & amicabilis compositor: cujus arbitrium, quia prorsus in eo negligitur omnis forma juris, non appellatione, sed boni viri arbitratu corrigitur. (1) Vel Arbiter suscipitur etiam voluntate partium, & in eum compromittitur, ut servetur forma juris, & is quidem simpliciter Arbiter dicitur, cujus arbitria sunt instar judiciorum. Dicitur autem Arbiter receptus, quia in eum fuit compromissum, & is causam ex compromisso recepit, adjecta pœna contra eum, qui sententiæ non paruerit. Jure tamen Codicis, etiamsi nulla pœna intervenerit, ut Arbitri sententia obliget, satis erit fuisse homologatam, sive adprobatam, aut expresse, puta per subscriptionem partium, aut tacite per decem dierum lapsum, quo spatio, si partes tacuerint, sententia tenentur. (2) Verum Jure Canonico si pœna sit adjecta, poterit adversus dissentientem agi ad pœnæ solutionem; sin minus, contra non parentem agendum erit, ad id, quod interest, refectis sumptibus litis. (3) Cæterum si arbitrium, vel laudum tacite, vel expresse adprobatum fuerit, vel jurejurando firmatum, parendum ei erit ab utraque parte, veluti sententiæ judicis. (4)

De

(1) L. societatem §. arbitrorum ff. pro socio.

(2) L. cum antea Cod. de receptis arbitris.

(3) C. per tuas de arbitris.

(4) C. 2 & C. per tuas de arbitris C. 2. de pactis in 6. & tot. tit. de jurejur.

De in Jus vocando.

TITULUS IV.

IN Jus vocare idem est, quod citare; citatio autem est actus judicialis, quo jussu Judicis quis in judicium sui juris experiundi causa vocatur, atque ab ea quodlibet judicium est inchoandum. Est autem vel realis, qualis erat apud Veteres, per manus injectionem in eum, qui vocatus in Jus ire nollet; vel verbalis, quæ procedit ab auctoritate Judicis, cujus jussu verbis, vel litteris quis in judicium vocatur; sive per satellitem vocetur, aut nuntium, aut apparitorem; sive per præconem, tubam, aut campanam; sive propositis edictis, quæ dicitur vocatio, & citatio edictalis, eaque tum emittitur, cum quis nequit alio modo citari, sive ob loci periculum, aut distantiam, sive ob rei latitantis fugam. (1) Hinc edictalis citatio, ut ad notitiam citati perveniat, proponi debet in locis vicinis, nam ex locis remotioribus non cogit. (2) Item citatio est vel juris, cum ipsa lex terminum, aut diem ad aliquid faciendum statuit, quo elapso, quis damnum incurrit, (3) vel hominis, cum quis mandato Judicis, ut diximus, in Jus vocatur. Rursus citatio est vel simplex, vel peremtoria. Simplex est, quæ citato non ante contumaciam adscribit, quam post tres terminos

(1) Cap. causam de dolo, & contum. Clem. 1. de jud. C. statuimus, ut ii de off. deleg.

(2) Clem. unica, & Cap. ubi periculum §. porro de election. in 6.

(3) Cap. 1. de appell. in 6.

minos certis dierum intervallis præfinitos, quæ intervalla decem dies singula continebant jure veteri, at jure novo continent triginta; (4) quæ tamen arbitrio Judicis pro loci, ac rei qualitate restringuntur, aut laxantur. (5) Peremtoria citatio est, quæ instar est omnium simul simplicium, quarum spatium restringit, easque ita perimit, ut si ad constitutum diem citatus non comparuerit, contumax habeatur. (6) Ut autem citatio recte procedat, hæc sunt observanda. Primo, fieri debet instante parte, exceptis publicis causis; ubi Judex ex officio procedit. (7) Secundo, continere debet mandatum Judicis competentis, sive ordinarii, sive delegati, ne alioquin sit inefficax, (8) & delegatus inserere debet suæ delegationis litteras, & tenorem. (9) Tertio, exprimendum est nomen, & cognomen citati, ne in ancipiti persona quis decipiatur. Quarto, indicanda saltem est lis, & causa, propter quam reus citatur, ut se possit ad judicium comparare. (10) Quinto, notandus est judicii locus; ut reus secum de fori competentia, & securitate accessus deliberare queat. (11) Sexto, infe-

(4) Aut. qui semel, & l. tres denunciationes C. quomodo & quando judex l. & tertium ff. de judic.

(5) Leg. nonnumquam in fin. ff. de judic. Cap. consuluit de offic. deleg. & C. 1. de feriis.

(6) DD. 11. ff. de judiciis Innoc. C. 22. ad petitionem de accus.

(7) C. qualiter 34. de accus.

(8) Leg. neminem Codic. de exhib. reis.

(9) L. cum in jur. de offic. deleg.

(10) C. præterea de dilationibus, ubi Gloss. Cap. cum dilecti de dolo, & contum. Clem. 2. ubi Gloss. in V. plene u; lite pend.

(11) Cap. statutum §. in nullo de rescript. in 6. C. pen. de off. Vicarii Clem. pastoralis §. notorium de sent. & re judic.

inferendus est dies judicio dictus, ne reus ad diem comparere cogatur, in quo venire ad Judicem non tenetur. Ubi autem Nuncius citandi mandatum acceperit, debet citationem exequi, sive mandatum implere, ipso reo citato; ac si ejus conveniendi facultas non fiat, citato prius procuratore, vel relicto in domo rei citationis exemplo, quam copiam vocant, aut in vicinia, ut citatio innotescat. (12) Quod ubi fuerit executus, debet id in acta referre, sive relationem citationis executæ apud acta publica facere, (13) cui relationi creditur propter ipsius fidem publice electam. Effectus autem citationis sunt. Primo, ut qui citatus non compatuerit, dolosus reputetur, & contumax, ideoque certis pœnis in eum animadvertatur. (14) Secundo, perpetuat Judicis delegati jurisdictionem, (15) unde, si post citationem quis alterius Judicis forum sortiatur, in ea causa jus revocandi demum non habeat, sive non potest actorem trahere ad novum forum, cui subesse cœpit. (16) Tertio, interrumpit præscriptionem. (17) Quarto, litis pendentiam inducit, ita ut nihil interea possit innovari. Citari vero quis debet apud suum, & competentem Judicem, non vero apud eum, cui jurisdictioni non subest. Hinc oportet attingere aliquid de foro competenti. Forum autem quis nanci-

(12) Cap. causam de dolo, & contum. Gloss. in Cap. cum a nobis de test.

(13) Cap. cum dilecti de dolo, & contum. C. venerabili de off. deleg.

(14) C. proposuisti de foro competenti.

(15) Cap. 10. & ultim. de offic. delegat.

(16) C. proposuisti, ubi Gloss. de foro compet. C. gratum de off. deleg.

(17) L. ultim. Cod. de annal. except.

nancifcitur pluribus modis. Primo, ratione domicilii, ac fi quis opes pluribus in locis habeat, & ibi alternis temporibus, æquis temporum fpatiis moretur, iifdem omnibus in locis domicilium habere cenfetur. (18) Secundo, ratione rei quæfitæ, unde reus conventus actione reali, vel mifta, ibi refpondere tenetur, ubi fita res eft, de qua agitur, five immobilis fit, five mobilis, quæ ibi fit permanfura. (19) Tertio, ratione contractus: in cujus Territorio enim contractus eft initus, apud eum Judicem contrahentes difceptare coguntur; ibi autem quis contraxiffe dicitur, quo folutionem deftinavit. (20) Quarto, ratione delicti: in cujus enim Judicis loco quis delictum commifit, illius animadverfioni fubjicitur. (21) Quinto, ratione confenfus: fi quis enim in Judicis non fui jurifdictionem confenferit, tum ibi conventus non poteft litigantem alio trahere; (22) excepto Clerico, qui non poteft in Judicem laicum cum ordinis injuria confentire, non enim in poteftate fingulorum eft publico juri derogare. Sexto, ratione continentiæ caufarum, cum fcilicet caufæ ita connexæ funt, ut quafi eadem linea continuatæ, non poffint in plura tribunalia fcindi, ne contrariis fententiis eadem fecum res pugnare videatur. (23) Septimo,

(18) Cap. dilecti de foro compet. l. Labeo cum fequ. §. penultim. ff. ad municipalem.

(19) Cap. fane C. ult. de foro competenti l. ult. Cod. ubi in rem act.

(20) Dict. Cap. ult. & C. 1. de foro competenti in 6. leg. contraxiffe de obligat. & action. l. 1. Cod. de jurifd. omn. jud.

(21) Cap. poftulafti, & C. ult. de foro competenti.

(22) Dict. Cap. fignificafti, & Cap. 1. ubi Gloff. de off. deleg. l. fi convenerit ff. de jud.

(23) Cap. penult. de integrit. reftit.

mo, ratione privilegii, quales sunt Clerici, qui in forum sæculare propter dignitatem ordinis, ne volentes quidem, conveniri possunt: (24) nisi Clericus fuerit Vassallus, & de causa feudali agatur. (25)

De Dolo, & Contumacia.

TITULUS V.

Contumax est, qui Judici, vel Magistratui non obtemperat, qualis est is, qui tribus edictis, aut uno pro tribus, quod peremtorium dicitur, ad judicium vocatus, venire neglexerit, sive sui copiam non fecerit, cum nulla justa causa impediretur, (1) vel cum venerit, Judici obtemperare recusaverit, (2) aut sine Judicis venia susceptum judicium deseruerit. (3) Pluribus autem pœnis Judicis arbitrio subjiciuntur contumaces, ac primo, litis damno. (4) Secundo, mulcta per Judicem dicta. (5) Tertio, condemnatione in sumtus litis. (6) Quarto tandem, ubi alia ratione coerceri quis nequeat, habet locum excommunicatio. (7) Sed celebrior pœna contumacium est missio in possessionem bonorum petitorum non tamquam dominus, sed tamquam custos

(24) Cap. ex transmissa cum seq. eod.

(25) Cap. cum contingat, & Cap. postulasti, & Cap. si diligenti de foro competenti.

(1) L. contumacia ff. de re judic.

(2) L. unica si quis jusdicenti non obtemperaverit.

(3) Cap. causam de dolo, & contumacia.

(4) Leg. contumacia ff. de re judic.

(5) L. 2. ff. si quis in jus vocatus.

(6) C. cum dilecti h. tit.

(7) Conc. Trid. sess. 24. C. 3. de reformat. C. tuæ fraternitatis, ut lite non contestat.

custos rei servandæ causa. (8) Ac si per annum reus in ea contumacia perduraverit, neque dederit cautionem de stando juri, sive non promiserit se judicio adfuturum anno elapso, actor in vera possessione bonorum constituitur, reservata absenti quæstione super proprietate. (9) Quarum possessionum prima inducit pignus prætorium, traduntur enim res loco pignoris, & dicitur possessio ex primo decreto. Secunda vero constituit veram possessionem, in quam actor immittitur tamquam dominus, & immitti dicitur ex secundo decreto.

De Libelli conceptione, & oblatione.

TITULUS VI.

Reo vocato, eidemque Judicem adeunti significanda est causa, cur vocatus fuerit, quod fit oblato Libello, ex quo petitionem actoris intelligat, & secum reputet, cedendum ne sit actoris petitioni, an potius resistendum. Est enim Libellus compendiosa scriptura, ex qua colligitur actoris petitio contra reum. (1) Quamobrem XX. dies reo dantur ex jure communi ad deliberandum super Libello, judicione contendere velit, an cedere; quæ judiciales induciæ vocantur.

(8) C. ultim. §. in alio, ut lite non contest. Cap. 1. de eo, qui mittitur in possess. rei servand. causa.

(9) Cap. prout nobis, & contingit de dolo, & contum.

(1) C. ult. de libell. oblation.

cantur. (2) Dividitur autem Libellus in accusatorium, sive querimonialem, qui in causis criminalibus porrigitur, & in conventionalem, sive postulatorium, qui datur in causis civilibus. (3) Uterque Libellus debet esse clarus, & eadem fere debet continere: Accusatorius quidem contineat oportet primo, nomen accusatoris. Secundo, rei accusati. Tertio, nomen Judicis, coram quo accusatio instituitur. Quarto, locum criminis. Quinto, tempus ejusdem. Conventionalis vero continebit primo, nomen actoris. Secundo, nomen rei. Tertio, nomen Judicis. Quarto, rem petitam. Quinto, causam petendi: (4) sunt autem omnes Libelli partes hoc dysticho comprehensæ.

Quis, quid, coram quo, quo jure petatur,
& a quo:
Recte confectus quisque Libellus erit.

Oblato Libello, si actor mutare eum velit, inspiciendum est, contestata ne fuerit lis, an non; & substantiam ne mutare actor velit, an aliquid vel addendo, vel detrahendo corrigere, substantia minime mutata; atque ante litem contestatam non modo emendari Libellus potest, verum etiam ipsius mutari substantia. Post litem vero contestatam, quia reus, & actor, hic proponendo, ille vero excipiendo, quasi contraxisse videntur, mutari quidem substantia non potest, sed alia causa in diverso Libello proponenda est; emen-

(2) Aut. offeratur Cod. de lit. contest. relata a Gratiano can. induciæ 3. q. 3. §. offeratur.

(3) C. 1. & ult. de libell. oblat. & can. præscripta §. libellorum 2. q. 8. & can. leg. 2. o. 1.

(4) Leg. libellorum ff. de accusat.

emendare vero illum, aut declarare usque ad conclusionem causæ licebit. (5) In causis tamen summariis, ubi sine strepitu, & figura judicii proceditur, non est necessaria Libelli solemnitas. (6)

De Exceptionibus, & Replicationibus.

TITULUS VII.

PErtractus in forum reus, armis & ipse munitur, quibus adversarium suum, nempe actorem pellat, & excludat. Eæ sunt exceptiones. Definitur autem exceptio, actionis, vel intentionis exclusio. Replicatio vero est interata exceptio, excludens responsionem rei. Dividuntur autem exceptiones in dilatorias, & peremtorias. Dilatoriæ sunt, quæ principalem causam non perimunt, sed differunt ad tempus, quæque, ut Cajus inquit, evitari possunt, (1) Ut si mecum conveneris, ne intra quinquennium peteres, si intra quinquennium petieris, ego conventione illa per totum quinquennium tibi silentium imponam; te tamen haudquaquam perpetuo evitabo, nam elapso quinquennio convenire me poteris. Harum vero exceptionum quædam causam ipsam respiciunt, & actorem; ut in superiori exemplo, quædam vero personam Judicis, quia videlicet sit incompetens; hoc est jurisdictionem in

(5) C. examinata de jud. l. si quis intentione, ubi DD. ff. de jud. & leg. edita Cod. de edendo l. quidam ff. si certum pet.

(6) C. sæpe de V. S.

(1) L. 3. ff. de except.

in reum non habeat, cum sit alterius fori, aut quod sit suspectus, & cum adversario aut utilitate, aut affinitate, aut gratia conjungatur, ob easque causas ipsius Jussa declinamus; ideoque has exceptiones declinatorias appellamus.

Respiciunt vero actorem exceptiones illæ, quæ agenti alienam causam opponuntur de judicato solvendo, ut caveatur, vel ut reus ab actore, a quo spoliatus fuit, restituatur ante judicii progressum. Tandem respiciunt causam exceptiones illæ, quæ opponuntur contra libellum, quod sit vel obscurus, vel ineptus; vel quod dies non cesserit solutionis, vel si opponitur pendentia litis: atque cum commune sit omnibus dilatoriis exceptionibus, ut ante litem contestatam opponantur; (2) hoc tamen est inter declinatorias, & alias dilatorias discrimen, quod cum declinatoriæ personam Judicis respiciant, opponendæ sunt ante omnes alias exceptiones, ne, si quis, omissis iis, ad alios pergat actus, videatur in Judicem consensisse. Sed & post litem contestatam aliquando dilatoriæ utiliter opponuntur: si scilicet vel exceptiones ipsæ, vel earum notitia post cœptam litem suboriatur. (3) Excommunicationis vero majoris exceptio, per quam actor, utpote a commercio fidelium exclusus, ab accessu judicii repellitur; id habet præcipuum, ut quamvis dilatoria sit, possit tamen etiam post litem contestatam opponi, ne reus cum excommunicato communicare compellatur. (4) Verum si progressum fuerit ad appellationem, non potest amplius

(2) Cap. inter Monasterium de sent. & re jud.

(3) Cap. pastoralis de except.

(4) Cap. 1. de except.

plius appellatio per exceptionem excommunicationis retardari. (5) Reus autem excommunicatus, quamvis reconvenire nequeat, a legitimis tamen defensionibus opponendis nequaquam excludetur. (6) Exceptiones peremtoriæ sunt, quarum vis perennis, quæque perimunt jus actoris, ita ut perpetuo excludatur: (7) quales sunt exceptio doli mali, metus, pacti conventi, solutionis, jurisjurandi, transactionis, præscriptionis, rei judicatæ, & exceptiones descendentes ex S. C. Macedoniano, aut Vellejano, aliisque legibus. Quarum exceptionum id est commune, ut post litem contestatam ante sententiam proponi debeant, exceptis aliquibus, quæ appellantur litis finitæ, hoc est, quæ vetant, ne frustra novum judicium resumatur, cum litem jam compositam, atque peremtam ostendunt, ideoque licet eas opponere omni tempore, atque in omnibus judicii partibus, quales sunt exceptiones transactionis, jurisjurandi, & rei judicatæ. (8)

De restitutione Spoliatorum.

TITULUS VIII.

TRipliciter possessio rei nostræ in controversiam venit, quia tripliciter ea carere possumus, vel scilicet, quod eam nondum habuimus, vel quod alius eam, quam habemus, auferre nititur, vel quod, cum eam haberemus, alius eripue-

(5) Cap. significavit de exc.

(6) Cap. cum inter de exc.

(7) Cap. 1. de lit. contest. in 6.

(8) Cap. 1. de lit. contest. in 6.

eripuerit : quamobrem tribus modis Jus Civile damno huic occurrit, nempe interdictis proditis tribus, in quibus de possessione disceptatur. Primum appellatur interdictum adquirendæ, quo petimus, possessionem rei nobis tradi. Secundum retinendæ, quo possessionem rei, quam habemus, nobis asserimus. Tertium recuperandæ, quo possessionem rei nobis ablatæ repetimus, quod Jure Canonum appellatur spoliatorum restitutio, de qua hic subjicitur titulus, qui est super re immobili, nam possessio rei mobilis repetitur actione furti, vel vi bonorum raptorum. (1) Dejectus igitur possessione rei immobilis dicitur spoliatus, & virtute hujus interdicti propter odium violentiæ, quæ in turbanda possessione intervenit, ea celeritate restituendus est, ut nulli exceptioni, antequam possessionem recuperet, respondere cogatur, etiamsi is, qui dejecit, dominium sibi asserat, aut crimen objiciat spoliato, vel arguat, illum vitio possedisse. Nulla enim harum exceptionum auditur, antequam dejectus in possessionem restituatur. (2) In quam restitutionem veniunt omnia damna inde orta, & fructus a dejectore percepti, vel qui a spoliato percipi potuissent, (3) licet ad spoliatorem non pervenerint. (4)

De

(1) L. 1. ff. de vi bon. rapt.
(2) Can. re integranda 3. q. 1.
(3) Cap. gravis. de restit. spol. l. 1. §. non solum ff. de vi, & vi armata
(4) Dict. l. 1. §. 39. ff. eod.

De litis contestatione.

TITULUS IX.

TRes judicii sunt partes, quarum prima progreditur a citatione usque ad litis contestationem. Secunda a litis contestatione usque ad conclusionem in causa, sive ad sententiam definitivam. Tertia est a sententia definitiva usque ad illius executionem. Pars, quæ a citatione ad contestationem litis extenditur, non est judicii substantialis, sed præparatoria, talesque sunt omnes actus, qui citationi, & litis contestationi interponuntur; unde arx, & fundamentum ipsius judicii est litis contestatio, quæ est veluti ad pugnam congressio, cum superiora sint quasi provocatio quædam, atque velicatio. Contestatur autem lis per petitionem in jure, ac responsionem consequentem, cui cohæreat contendendi animus: (1) qui animus adesse præsumitur, nisi præsumtio hæc declaratione contraria excludatur. Plures autem litis contestatio parit effectus. Primo enim inducit vitium litigiosi super re in judicium deducta, itaut alienari non possit. (2) Secundo, excludit deinceps exceptiones dilatorias, quibus reus contestando litem, renunciasse censetur. (3) Tertio, inducit quasi contractum inter litigantes, ut neuter, altero invito, a judicio discedere possit. (4) Quarto, interrumpit inchoatam

(1) C. urio de lit. contest.
(2) Aut. litigios. Cod. de judic.
(3) L. exceptionum Cod. de probat. Cap. inter Monasterium de sent. & re jud.
(4) L. servus communis, ubi Baldus ff. de noxal. act. Gl. leg. pen. ff. de transac.

tam a reo præscriptionem. Quinto, actiones omnes tempore perituras, & morte, perpetuat ad 40. annos. (5) Sexto, inducit malam fidem in possessore, aliosque producit effectus, quos collectos habebis apud Speculatorem de litis contestatione §. penult. & ult. Ad impediendum vero, ne quid innovetur in lite, sufficit sola citatio adducta in rei notitiam. (6)

De Juramento Calumniæ.

TITULUS X.

UT judicia expeditiori via progrediantur, & retia calumniarum evitentur, visum est, religione adstringere litigantium fidem, ut si fefellerint, Deum habeant acriorem judicem, & Divinæ ultionis metu litigatores a calumniosis consiliis absterreantur. Itaque post litem contestatam, & etiam quando sine litis contestatione proceditur, in qua parte judicii visum fuerit judici, defertur juramentum actori, & reo; quo promittat quidem actor se non calumniandi animo litem instruere, sed opinione juris sui, reus vero eadem bona suæ causæ opinione obsistere adversario; unde utrique promittunt, se nihil judicii corrumpendi causa daturos, neque adducturos probationem ullam non necessariam, aut fallacem, neque operam daturos, ut judicium calumniose differatur. (1) Quod juramentum judices præstant suscipiendi officii tempore, ut dein-

(5) L. ult. Cod. de præscr. 30. vel 40. ann.
(6) Clem. 2. ut lite pend.

(1) L. 2. in princ. Cod. de jur. calum. C. statutum §. insuper de rescriptis.

deinceps in ea obligatione perseverent. (2) Id autem juramentum si litigatores subire recusent, actor quidem causa cadet; reus vero pro confesso habetur. (3) Si tamen hoc juramentum fuerit omissum, hoc solo vitio processus minime infirmatur. (4) Præstandum est autem ab omnibus, & etiam a Procuratoribus nomine dominorum, atque ab Ecclesiasticis in causis propriis suæ Ecclesiæ propositis; non vero tactis Evangeliis. (5) Procurator tamen, ut juret, a domino debet habere mandatum, (6) & præstatur in omnibus causis etiam criminalibus, & spiritualibus, & tam in prima, quam in secunda instantia. (7)

De Probationibus.

TITULUS XI.

OMnis Probatio dividitur in plenam, & semiplenam; plena est, quæ plenam fidem facit judici de re, super qua agitur, quale est testimonium duorum hominum, omni exceptione majorum, quorum fides est explorata, & communi opinione comprobata. (1) Item instrumenta publica, quorum fides non potest in dubium revocari. Unde incorruptæ fidei probatione appellantur (2) & ipsa confessio partis in jure, sive

(2) L. rem non novam de jud.
(3) C. ult. §. ult. de jur. calumn.
(4) Cap. 1. §. propter omissum de jur. calum. in 6.
(5) C. ult. in princ. cum concord. de jur. calum.
(6) C. ult. eod. in 6.
(7) C. 2. in princ. de juram. calum. in 6. cum concord.
(1) C. 2. & 3. de prob.
(2) DD. l. ult. Cod. de prob. l. emancipat. facta Cod. de fide instrum.

ſive ad judicis tribunal: (3) & jusjurandum ab uno litigatore alteri delatum. (4) Semiplena probatio eſt; quæ fidem aliquam judici facit, at non plenam; ac potius opinionem injicit, ut eſt dictum unius teſtis; & fama, & privatæ ſcripturæ; probandi autem onus incumbit illi, qui aſſerit; unde regulariter incumbit actori; non reo, qui negando ita excludit actoris intentionem, ut illi probandi neceſſitatem impDnat: (5) Reus autem onus probationis tum ſubit; cum negando; aliquid aſſerit: ac ſicuti actor probare debet intentionem ſuam; ita & reus ſuam exceptionem: (6) unde ſi conventus reus ex cauſa mutui, neget ſe pecuniam accepiſſe; cogetur actor oſtendere, pecuniam fuiſſe a ſe datam. At ſi reus neget ſe pecuniam debere, quod ſibi credita fuerit; quando erat pupillus; tum reus demonſtrare tenetur, ſe acceptæ pecuniæ tempore fuiſſe pupillaris ætatis: Secundo tenetur probare reus; ſi actoris intentio præſumtione fulciatur: cogitur enim tum reus præſumtionem illam oppoſitis probationibus excludere. (7) Tertio probare debet reus negationem, ſi ſponte onus probandæ illius in ſe ſumpſerit. (8) Sed ſi actori probationes deerint; & adjuvari ſperet poſſe inſtrumentis, quæ apud reum adſervantur, tum illa reus edere cogetur, ſi vel utrique communia ſint, ut teſtamentum, ex quo quis aliquod legatum vindicet, vel ſint publica: alioquin propria inſtrumenta reus

(3) L. 1. ff. confeſſ.
(4) L. 1. & 2. ff. de jureſur.
(5) C. bonæ mem. 23. §. porro exceſſus de elect. can. quod autem 6. q. 5.
(6) C. in præſentia de prob.
(7) Can. contra mortem diſt. 100. DD. in can. Pontif. 12. qu. 3.
(8) Cap. 1. de reſtitut. ſpoliat. l. circa, ubi Bartolus, & alii ff. de probat.

reus in proprium damnum actori præferre minime compelletur, (9) Quoniam autem nulla est probatio major ea, quæ a proprii oris confessione procedit, ideo non devenietur ad probationes, nisi post tentatam utrinque confessionem, quod fit per positiones, Successerunt positiones nostrates in locum interrogationum, quæ fiebant olim ante litem contestatam in jure; sive apud Prætorem, cum quis agere vellet actione reali, puta petitionis hæreditatis, aut rei vindicatione, & nescius possideret ne, aut quo jure possideret reus propria cum confessione implicabat, aut negatione coarguebat mendacii; atque ex ipsius ore eliciebat, qua actione actor experiri deberet. In qua confessione, aut negatione summa totius causæ consistebat; & actio ex talibus interrogationibus oriens, actio interrogatoria vocabatur: unde titulus Digestorum de interrogationibus in jure factis, & interrogatoriis actionibus. Sed quia iniquum videbatur reum ante judicem urgeri, atque ab se ipso arma contra se extorqueri, cœperunt hujus interrogationes etiam tempore S. C. exolescere, ac tandem omnino cessarunt. Unde illarum loco institutæ fuerunt positiones, sive articuli post litem contestatam, non totam causam, sed facta quædam respicientes, quæ ad causam pertineant; ut iis confessione adversarii constitutis, aut negatis pateat alteri, quid sibi deinceps probandum sit, quidve in probatis habendum; (10) quæ quamvis fundandæ actioni, judi-

(9). Cap. eod. de probat. l. nimis grave Cod. de testibus l. qui accusaverit Cod. de edendo.

(10) Tot. tit. de confessis, & Cap 1. & 2. eodem in 6. speculator de probationibus §. 2.

judicioque instituendo non valeant, tamen adjuvant causam adsertione factorum. Itaque conceptis brevibus articulis, sive ab actore e suo libello, sive a reo, e sua exceptione deductis; responsuro defertur calumniæ juramentum; quod forensi lingua juramentum dandorum appellatur: posteaque ab interrogato respondetur per verbum credit, vel non credit; ac si quis fateatur, urgebitur sua confessione tamquam re jam probata; sin inficietur, confutandus erit testibus; sin respondere detrectet; in eum, utpote contumacem, tamquam in confitentem, vel negantem, prout adversario erit utilius; proceditur; (11) nisi interrogationes perplexæ sint; aut dubiæ; captiosæ, vel obscuræ, vel superfluæ ad causam non pertinentes. Quamobrem ut quis respondere teneatur in positionibus, omnia vitia sunt vitanda. (12) Ubi res confessione non clarescit, vestiganda est aliis argumentis, atque inquirenda vel testibus, vel scripturis, vel jurejurando, vel præsumtionibus. Igitur primo de probatione per testes videamus.

Testis dicitur is, qui rogatur ad fidem dicto suo in re aliqua faciendam; & quod ab eo dicitur, testimonium nuncupatur. Munere testis in judicio fungi tantum possunt ii, qui sunt fide digni, atque omni exceptione majores; (13) quique per Leges, & Canones ab eo munere non prohibentur; nam permulti sunt, qui a testimonio dicendo vel in totum rejiciuntur, vel pro certis personis tantum, vel contra certas personas,

(11) C. 2. de confess. in 6.
(12) Gloss. 2. eod. in 6.
(13) Cap. 1. de testamen. can. placuit 4. quæst. 2. l. eos Cod. de testibus.

pas, vel certis in causis. Tempus producendorum testium est post litem contestatam, (14) nisi de causa matrimonii, vel electionis, & inquisitionis agatur, aut forte de morte, absentiave testium timeatur; tum enim eorum productio etiam ante litem contestatam permittitur. (15) Facienda vero productio est coram judice causæ, si tales testes sint, ut in judicium possint adduci, alias ad eos examinandos idoneæ personæ mittuntur. (16) Ac antequam inchoet, debet judex non trina, sed unica monitione citare Partes; (17) deinde intra statutum terminum testes producendi, & citatus adversarius debet ante testium receptionem vel examen, vel publicationem testimoniorum objicere, si quid contra eos objiciendum habeat. (18) Examinis autem initio jurandum est testibus, se non odio, neque gratia, neque ulla spe, aut luero, sed unius veritatis studio ad testimonium dicendum accessisse, nihilque aliud, nisi facti veritatem testaturos, sine quo juramento nullius testatio valebit; etenim testibus injuratis, ne si quidem religiosissimi sint, in alterius fraudem fides habetur. (19) Quod juramentum cum Partis adversæ gratia injungitur, potest ab eadem Parte adversa remitti, (20) postquam idem adversarius ad juramenta

(14) C. 1. & 2. ut lite non contestat.

(15) C. ult. de test. Cap. novit de judic. Gloss. dict. C. ult. V. regulariter.

(16) C. cum olim §. interdum de privil. C. si quis testium, & C. in nomine Domini de testam.

(17) Dict. Cap. in nomine Domini.

(18) Cap. 1. de test. C. qui tacet de reg. juris in 6.

(19) C. quoniam C. tuis quæstionibus C. nuper de testibus l. jurisjurandi Cod. eod.

(20) Dict. Cap. tuis quæst. ubi Gloss. V. remittatur.

ramenta illorum videnda citatus, evocatusque fuerit. (21) Quos testes ita admissos, juratosque judex clam, & seorsum ab aliis debet singulatim examinare, tum super articulis a producente propositis, tum super interrogatoriis ab adversario oblatis, inspectoque vultu, & motibus eorum attentissime observatis, circumstantiisque omnibus accurate perpensis, atque notatis, (22) Ut autem habeant testium dicta firmitatem, necesse est scientiæ causam adducant per eum corporis sensum, cui res ea subjicitur, de qua agitur: veluti per fidem oculorum, si factum; per fidem aurium, si dictum aliquod in controversiam adducatur. (23) Contra testium autem ab actore productorum testimonia potest reus excipere, eaque contrariis ab se productis testibus coarguere, (24) quos actor poterit contrariis aliis testibus reprobare, atque hic debet consistere productio testium, ne lites tendant in infinitum. Ut plena vero probatio habeatur, duo saltem testes super quolibet negotio sunt necessarii: qui etiam debent esse contestes, non vero singulares; quales habentur, qui singuli de disjunctis, diversisque actibus testantur, iique, inter quos eodem de actu non convenit. (25) Numerus vero testium ultra quadragenarium excurrere non debet; (26) recepta vero testimonia vulgari, sive publicari debent, & utrisque litigatoribus ostendi, si quid ad-

(21) Dict. Cap. 2. de test.
(22) Cap. causam de testibus l. test. ff. eod.
(23) C. præterea Cap. licet de test. l. solum Cod. eod.
(24) Cap. cum clamor cum concord. de testibus.
(25) C. licet de testib. C. bonæ mem. 23. de elect.
(26) C. cum causa de testib.

ad ea objiciendum habent, (27) neque post publicationem quidquam testibus opponetur, nisi reus juret, se id non dolo facere; vel ante publicationem fuerit protestatus, vel ostendat se nonnisi post publicationem didicisse, quod in testium personas objiceret. (28) Testimonia vero in uno judicio plenario recepta, in alio fidem faciunt pro eadem causa, & inter easdem personas, sed recepta in summario non probant in plenario. (29) Præter testes probationes eliciuntur e scripturis, quæ angustiori significatione instrumenta vocantur: cum instrumentum latiori significatione etiam testimonia complectatur; (30) instrumentorum alia publica sunt; alia privata. Publica dicuntur, quæ a persona publica, sive a Tabellione, ac Notario publico ex juris forma conscribuntur, mandato judicis, aut rogatu Partium, expresso anno, indictione, mense, die; loco contractus, & inscriptis nominibus testium, subscriptoque nomine Tabellionis; (31) effectu quoque, & minus proprie dicuntur publica instrumenta illa, quæ quamvis non sint a persona publica conscripta, publico tamen, & authentico sigillo sunt obsignata, veluti sigillo Episcopi, cui creditur, donec ostendatur contrarium, (32) aut Principis sæcularis, (33) vel Capituli, vel Universitatis; vel quæ de publicis Tabula-

(27) C. in causis de testibus.
(28) C. cum venissent, & Cap. præsentium de testibus.
(29) C. pervenit de testibus cogendis C. forus de V. S.
(30) L. scripturas Cod. qui potiores in pignor. Novell. 44. de tabell.
(31) Cap. 2. C. inter dilectos, ubi DD. de fide instrumen. Covar. practic. quæst. C. 20. num. 2.
(32) Cap. post cessionem de probat.
(33) Cap. cum dilect. de fid. instr.

bulariis, seu Archiviis extrahuntur. (35) Præterea, quamvis nihil horum interveniat, si tamen privatæ scripturæ trium testium subscriptio accesserit, publicæ scripturæ habet effectum. (36) Scripturæ autem privatæ tantum contra scribentem plene probant; libris Mercatorum exceptis, & rationibus sociorum, quibus usus tam pro scribentibus, quam contra scribentes plenam fidem tribuit, utilitatis, & commercii causa. Cæteræ vero nullo modo pro scribente probant. (37) Nec semper tamen contra scribentem fidem faciunt (38) instrumenta domestica, sive privata; sed tum si causam contineant, veluti ex mutuo, emto, locato, aliove titulo contractus, & scriptor se scripsisse fateatur: at si causa non fuerit insita, non probant contra scribentem, nisi semiplene. Deficientibus vero aliis probationibus, recurritur ad jusjurandum, quod maximum est litium dirimendarum remedium. (39) Jusjurandum a Cicerone definitur elegantissime affirmatio religiosa: nempe advocatio Divini Numinis in testem ejus rei, quæ promittitur, vel asseritur. Dividitur autem juramentum in promissorium, & assertorium. Promissorium est, quod contractui adjicitur, ut confirmetur, si alias esset nullus: nam accedente juramento, nascitur obligatio,

(34) C. cum inter dilectos de fide instr. C. 5. de prob. C. in nomine Patris d. 23.

(35) C. ad audientiam de præscript.

(6) L. qui scripturas Cod. qui potiores in pignor. aut. si quis vult. C. eod.

(37) L. instrumenta cum sequ. Cod. de probat.

(38) C. si cautio de fid. instr. l. cum indebito ff. de probat. l. generaliter Cod. de non numerata pecunia.

(39) C. etsi Christus §. Jacobus de jurejur.

tio, (40) nisi actus ille jure naturæ irritus esset, utpote per vim, aut per fraudem extortus; vel idem actus juramento confirmatus vergat in damnum publicum, cui privata pactio non potest obesse; vel nisi bonis moribus repugnet. (31) Juramentum assertorium est id, quod asserendi alicujus facti gratia in judicio ad dirimendam litem præstatur; estque triplex, voluntarium, judiciale, & necessarium. Voluntarium est, quod nullo cogente suscipitur, vel voluntate tantum ejus, cui defertur, aut refertur. (42) Deferre dicitur jusjurandum, qui offert alii jurandi conditionem. Referre autem dicitur is, qui jurandi conditionem sibi oblatam rejicit in offerentem. Judiciale juramentum est id, quod non cogente, sed adprobante judice, pars parti alteri defert in judicio, quod vel suscipiendum est, vel referendum, si quidem quis causæ credere nolit. Suspiciosum enim est jurare nolle, nec referre juramentum: (43) nisi adsit justa causa recusandi, puta si juramentum deferatur actori, qui suam intentionem probavit; (44) vel is, cui defertur, jurare cogatur de alieno facto, cujus non sit conscius. (45) Juramentum necessarium, quod & suppletorium probationis appellatur, est illud, quod plena probatione deficiente defertur actori, vel reo, ut inde veritas in apertum proferatur. (46) Unde necessarium dicitur, tum

quia

(40) DD. in Cap. cum continuat de jurejurando, & in C. 2. de pactis in 6.
(41) C. si diligenti de foro competenti cum simil.
(42) L. 1. & 2. ff. de jur. jur.
(43) L. manifeste ff. de jurejur.
(44) Cap. 2. de probationib.
(45) Cap. ultim. de jurejurando l. Marcellus §. 1. ff. rerum amotarum.
(46) L. admonendi ff. de jurejurando.

quia necessario defertur a judice propter inopiam probationum ; tum quia necessitatem imponat subeundi illius ; alias pars recusans pro confessa habetur, nisi deferatur actori, qui plenarie probaverit, aut reo, contra quem nihil probaverit actor. (47) Deferri autem potest necessarium juramentum omnibus semiplene probantibus : exceptis vilibus, & infantibus, aut perjuris, perjuriique suspicione laborantibus, aut rem ignorantibus. (48)

In probationum ordinem referenda sunt etiam indicia, & conjecturæ, quibus ad aliquid credendum adducimur; nam ex his oritur præsumptio; quæ definitur, anticipata de re dubia orta opinio ex argumentis, indiciis, & conjecturis, quod pro veritate habeatur, donec oppositum doceatur. (49) Dividuntur præsumtiones in eas, quæ sunt hominis, & eas, quæ sunt legis. Præsumtio hominis est opinio in alicujus mente ab indiciis nata, quæ nulla certa lege continetur, eaque vel levis est, & temeraria, vel probabilis. Temeraria est illa, quæ nullo prudentis animi judicio fundatur, unde nihil probat. Probabilis est ea, quæ prudentibus etiam persuaderi potest, utpote sana ratione subnixa, quæ dividitur etiam in vehementem, sive violentam, & non violentam, sive minorem. Violenta est, quæ tam efficaci ratione subfulcitur, ut gravem probationem inducat. (50) Non violenta vero est ea, quæ minori probabilitate

(47) Cap. sicut de probat. l. generaliter de rebus creditis, & jurejurando.

(48) Bartolus in l. admonendi ff. de jurejur. Cap. 3. cum concord. de cohabitation. Cleric. & mulier.

(49) Alciat. de præsumption. princ. p. 1. nu. 1. Menoch. de præsumt. lib. 1. quæst. 7. num. 40.

(50) Cap. inquisitioni de sent. excommunic. C. literis de præsumpt.

tate nititur; unde non probat, nisi semiplene Præsumtio juris alia est juris tantum, alia vero juris, & de jure. Præsumtio juris tantum est ea, quæ in jure reperitur expressa, non tamen pro jure constituta, unde relinquit contrariæ probationi locum, qualis est præsumtio solutionis, prodiens ex cancellato chirographo: quæ præsumtio quamvis in jure contineatur, nempe in *l. si chirographum ff. de probat. & præsumt.* tamen lex non statuit, ut pro certo habeatur solutionem intervenisse, si chirographum fuerit cancellatum, quia potest doceri contrarium. Præsumtio vero juris, & de jure illa est, quæ non modo continetur in corpore juris, sed etiam pro jure certo habetur, ut eadem ipsius appellatio demonstrat; qualis est opinio melioris juris pro eo, qui vicit in judicio, si sententia transierit in rem judicatam; (51) quæsumtio juris, & de jure regulariter excludit omnem contrariam probationem, quia pro expressa veritatem habet. (52) Præsumtio vero juris tantum relinquit quidem contrariæ probationi locum, sed onus probandi transfert in eum, contra quem præsumtio dimicat, qui enim juris præsumtione oppugnatur, debet eam validioribus probationibus elidere.

De

(51) L. cum inter ff. de sent. & re judic.

(52) L. is, qui fidem ff. de sponsalibus.

De Sententia, & re judicata.

TITULUS XII.

SEntentia est pronunciatio, sive definitio judicis, condemnationem, vel absolutionem continens, rei controversæ finem imponens, estque triplex, interlocutoria, definitiva, & media, sive vim definitivæ habens. Interlocutoria est, quæ non super universo negotio fertur, sed super aliquo emergenti inter causæ cursum, puta in libello ferendo, vel in danda, negandave exceptione, aut similibus; quæ quamvis ad causam pertineant, finem tamen causæ non imponunt; unde dicitur interlocutoria, quia judex interea loquitur, nec definitive de causa pronunciat. Definitiva vero est, quæ totam controversiam dirimit condemnando, vel absolvendo. Ita vero sententia definitiva ferenda est, ne quid maturi examinis omittatur: unde primo interrogandæ sunt Partes, an aliud habeant producendum, (53) certumque tempus ad reliquum productionis est præfiniendum, ut veniatur ad conclusionem in causa, per quam imponitur finis productioni actorum; ita ut post conclusionem in causa nihil aliud produci possit, neque expectetur, nisi sola sententia. Citandæ vero sunt Partes, ut certo die ad jus audiendum conveniant, (54) ne inutiliter adversus absentem, & non contumacem pronun-

(53) Can. judicantem 30. qu.5. aut. jubemus Cod. de jud.

(54) Can. 2. de dolo in 6.

pronuncietur: (55) nisi de facto notorio agatur; aut ubi Partes nihil sui defendendi causa possunt afferre: (56) Quibus observatis judex Christi nomine invocato, soliusque Dei considerationem; & respectum professus, pronunciare debet pro tribunali sederis, atque de scripto sententiam causæ finem adferentem; (57) & libello convenientem; (58) & ex allegatis, atque probatis emanantem: (59) pronunciatæ autem sententiæ; præter condemnationem illius; qui succubuit ad reficiendas expensas ei, qui obtinuit; maximus effectus est, quod nisi intra decem dies appelletur, pariat exceptionem rei judicatæ; quæ pro veritate habetur; nec retractari amplius potest; nisi agatur de causis matrimonialibus: (60) Sententia vero judicis, si juri expresso repugnet; nempe Canonibus; & legibus, & consuetudinibus; est nulla; nec subsistit: (61) Si vero repugnet juribus litigatoris; nempe instrumentis, & testibus, ac probationibus illius, valet quidem ipso jure; sed per appellationem suspenditur, & per restitutionem in integrum revocatur. (62) Nulla vero prorsus est ea sententia; quam tulit judex pecunia corruptus. (63)

De

(55) L. ea, quæ Cod. quomodo, & quando judex.

(56) Panormitan. Cap. cum sit Romana de appel. n. 7.

(57) Cap. ultim. de sent. & re judic. in 6.

(58) Cap. licet Haly de simon. Clem. sæpe §. verum quia de V. S.

(59) Leg. illicitas §. veritas ff. de offic. præsid.

(60) C. lator de sentent. & re judic.

(61) Cap. 1. de sent. & re jud. l. si expressum cum concord. ff. de appell.

(62) L. 2. Cod. quando provocare non est necesse C. 5. & 6. de in.

(63) L. venales Cod. eod.

De Executione rei judicatæ.

TITULUS XIII.

Sententia postquam lata fuerit, si infra decem dierum spatium non appelletur, est executioni mandanda; (1) & quidem exequenda est statim, si de actione reali agatur; si de personali, per spatium quatuor mensium judicis arbitrio prorogandum est ex justa causa, vel restringendum, quod tempus debitori conceditur a jure ad curandam solutionem; qui autem tulit sententiam, idem & exequi debet; si judex fuerit ordinarius; (2) nisi executio facienda sit extra territorium judicantis; tum enim adeundus est judex territorii illius. Si vero sententia lata fuerit a judice delegato, executionem accipiet ab ordinario delegante; (3) excepto delegato Summi Pontificis, qui delegatus, quia ratione causæ illius præstat omnibus judicibus post Pontificem; ideo potest per se suam sententiam exequi; aut alteri committere exequendam. (4) Quoniam vero sententia inter alios lata, jus non inducit contra tertium inauditum; ideo potest ille tertius executionem impedire, ac suspendere per appellationem, donec de suo jure docuerit. (5) Porro si tres sententiæ latæ contra aliquem fuerint, audiri

(1) §. 1. Novel. 23. de appell. C. quoad consultationem de sent. & re judic.

(2) C. si quis contra §. ult. de foro compet.

(3) L. a Divo Pio ff. de re judic. Cap. si quis contra de foro compet. ubi fuse Abbas nu. 24. & seq.

(4) Cap. si quis contra de foro competenti, ubi Abbas num. 36.

(5) Cap. cum supra de sent. & re judic.

audiri non debet super earum nullitate, sive agendo, sive excipiendo, antequam executioni mandentur. (6) Si quidem autem circa executionem disputandum inciderit, tum ejus causæ cognoscendæ gratia executio differtur; si agatur apud executorem mistum, hoc est, qui cum executione habeat etiam aliqualem notionem, & propterea eas exceptiones admiserit, quæ non ad mutandam sententiam, sed executionis modum, vel tempus pertinenr. (7) Secus vero si agatur apud executorem merum, qui nullam exceptionem potest admittere.

De Appellationibus.

TITULUS XIV.

NE sententia transeat in rem judicatam, neve pars, quæ succubuit, omni spe destituatur, appellationis remedio est occurrendum. (1) Est autem appellatio ab inferiore judice ad Superiorem facta provocatio propter illatum, aut imminens gravamen. Et est vel extrajudicialis, quæ proprie provocatio dicitur, & venit ab actis extrajudicialibus, sive quæ in judicio, & pro tribunali non exercetur, qualis est illa ab injusta electione, spoliatione, & similibus: vel judicialis, & est illa, qua petitur, ut sententia, sive interlocutoria, sive definitiva, per majorem judicem corrigatur, revocetur ve. Et appellare potest quilibet in judicio victus, sive suam, sive alienam egerit causam, nisi contu-

(6) Clem. ut calumniis de sent. & re judic.

(7) C. de cætero de sent. & re judic.

(1) L. 1. ff. de appell.

contumax fuerit, vel confessus, aut ita convictus, ut nonnisi differendi judicii causa videatur appellare. (2) Unus autem ex pluribus communem habentibus causam appellans, si vicerit, omnibus prodest, qui non appellarunt: (3) ab omnibus vero judicibus appellare licet sive ordinariis, sive delegatis, (4) præterquam a Supremis Principibus, & Summo Pontifice, cujus judicium nulli, præterquam Deo, subjicitur. (5) Jure Canonico veteri ab omnibus causis, & ab omni onere licet appellare, sive ante sententiam definitivam ab interlocutoria, sive post ab ipsa definitiva, vel ejus executione. At Jure Civili ab interlocutoria non appellatur, (6) nisi definitivæ vim habeat, aut gravamen contineat, quod per definitivam tolli nequeat: (7) quod obrogato Jure Canonico veteri, demum receptum est a Concilio Tridentino, (8) quo illæ tantum appellationes ab interlocutoria permittuntur, quæ vel vim definitivæ habeat, vel gravamen per definitivam irreparabile inducat, ut est carcer, tortura, excommunicatio, suspensio, interdictum. Ne autem lites in infinitum progrediantur, vetita est tertia appellatio; unde bis tantum ab eadem sententia licet appellare. (9) Appellatur autem non ad eumdem judicem, sed ad proxime Superiorem, (10) qui

(2) C. pervenit C. consuluit C. cum specialiter §. porro de appell.

(3) L. 1. & 2. Cod. si unus ex pluribus appellaverit.

(4) Can. omnis can. ad Romanam 2. q. 7.

(5) C. ipsi sunt, & can. cuncta 9. q. 3.

(6) L. ante Cod. quorum appell. non recip. l. ult. Cod. de sent. & interlocut. omn. judicum.

(7) L. 2. ff. de appell. recipiendis cum sim.

(8) Seff. 24. C. 20. de refor. & sess. 13. C. 1. de refor.

(9) C. tua nobis de appell. l. 1. Cod. ne liceat in una eademque.

(10) qui tribunal habeat a pronunciante judice distinctum, unde a Vicario Generali non appellatur ad ejus Episcopum, cum quo tribunal commune habet; sed ad Archiepiscopum. (11) Ac nec ad Summum quidem Principem licet appellare, omisso judice medio, ne gradus turbentur, & jurisdictiones implicentur. (12) Tempus appellandi est spatium decem dierum; sive, ut ajunt, decendium a lata sententia, vel ejus notitia. (13) porro judex, a quo appellatur, debet appellationi deferre, si pœnas velit effugere. (14) Unde debet acta transmittere ad judicem superiorem intra XXX. dies, intra quos appellans tenetur Apostolos petere. Ac si judex dubitet, an deferendum sit appellationi, capere potest spatium XXX. dierum a tempore appellationis interpositæ ad deliberandum; qui appellatur terminus juris. Dicuntur Apostoli a Græco verbo ἀποστέλλω, sive dimitto: sunt enim literæ missæ a judice pronunciante ad Superiorem, ad quem appellatur, ut fidem faciant appellationis interpositæ, ac si testentur interpositam, & admissam esse appellationem, nominantur dimissoriæ; si vero testentur, admissam quidem esse appellationem, sed non ob justitiam causæ, verum tantum ob reverentiam Superioris, dicuntur reverentiales; si autem appellationem quidem esse testentur, sed appellationi minime delatum fuisse, refutatoriæ appellantur. Aliquando vero judici non constat, concedenda ne sit appellatio, an deneganda, & tum concedit testimonia-

(10) C. dilecti de appell. l. imp. ff. eod.
(11) C. 2. de consuet. in 6. & C. 3. de appell. in 6.
(12) D. l. imp. ff. de appell.
(13) C. de priore de appell.
(14) C. ab eo de appell. in 6.

moniales, & vim accipiunt a jure; ut, si ex jure appellatio sit concedenda, suspendant causam, & inducant attentata; sin a jure sit denegandа, resolvantur in refutatorias; & appellatio habeatur pro rejecta. Qui autem testimoniales obtinuit, annuum tempus habet ad committendam appellationis causam. Evenit etiam, ut judex quidem refutet, pars vero alia, contra quam appellatur, taceat, & appellationi consentiat; & tum, quia Partes conveniunt inter se super appellatione, dicuntur Apostoli conventionales. Prosequendæ autem appellationis tempus est annus, & ex causa biennium, tum ex Jure Civili; tum ex Canonico; quæ tempora fatalia dicuntur, quia eo spatio, tamquam suo fato appellatio clauditur, & extinguitur; quamvis illud possit ex justa causa etiam restringi a judice, atque prorogari. (15) Tempus autem appellationis finiendæ præscribere tantum potest judex ad quem, cui judex a quo jus dicere nequit. (16) Judex igitur, ad quem fuit appellatum, si appellationem receperit, literas compulsoriales nuncupatas appellanti tradere debet, quibus mandet inferiori judici, ut intra certum tempus acta transmittat; si agatur de appellatione tantum in devolutivo, sive ubi executio non suspenditur; (17) vel tradere debet inhibitoriales literas, quibus vetat inferiori judici, ne quid innovet super causa, de qua fuit appellatum, si agatur de appellatione in devolutivo simul, & suspensivo: tum enim ita suspenditur executio, & inferioris jurisdictio, ut quidquid inferior postea gesserit, tam-

(15) C. cum sit de appellat. Aut. ei, qui Cod. de temp. & reparation. appell.

(16) C. ex insinuat. de appell.

(17) L. is, apud quem, ubi DD. Cod. de edendo.

tamquam attentatum, sit ante omnia revocandum. (18)

De in integrum Restitutione.

TITULUS XV.

QUi appellatione non adjuvatur, aliquando petere opem potest per in integrum restitutionem, qua postulet, ut in pristinum statum ex justa causa restituatur; unde conceditur certis personis, & ex certis causis intra præscriptum a jure tempus; ac primo conceditur restitutio minoribus XXV. annis, ex jure communi, si sententia judicis, aut in cursu judicii se læsos ostenderint. (1) Secundo, reipublicæ. (2) Tertio, Ecclesiæ, non modo contra privatos, & laicos, verum etiam contra aliam Ecclesiam. (3) Quarto, majoribus XXV. annis, ob causam vel absentiæ, vel erroris. Daturque hoc remedium etiam contra sententiam Principis, aut Summi Pontificis, & etiam contra contractus, aut facta, ubi læsio intervenerit. Tempus petendæ in integrum restitutionis est quadriennium continuum a tempore læsionis. (4) Debet autem restitutio ab eo judice peti, cui subest is, contra quem petitur. (5) Minor tamen Magistratus restituere non potest con-

(18) Can. non solum C. pol. appell. §. Ulpianus 2. q. 6. Cap. 1. ad præsentiam C. dilectus de appell.

(1) L. 1. & tot. tit. Cod. si adversum rem judicatam.

(2) L. 3. Cod. de jure reipublicæ.

(3) C. 1. de in integ. restit. C. 2. eod. in 6. clem. 1. eod.

(4) Clem. 1. eod. l. ult. Cod. de temp. in integ. restit.

(5) L. in causa, & seq. §. ult. ff. de minor. C. cum causa h. tit.

contra sententiam majoris, (6) licet idem restituat contra sententiam propriam. (7) At adversus sententiam delegati à Principe restituit solus Princeps, qui & solus quoque potest adversus propriam sententiam restituere. (8)

De Criminibus.

TITULUS XVI.

QUoniam tempus non largitur, ut crimina, pœnasque fusius explicemus, & peculiaris, atque annua, itemque quotidiana hîc de iisdem est instituta prælectio; ideo satis fuerit eadem vobis breviter, atque summatim tradere: ut adumbratam saltem secundum Canones, criminum, & pœnarum cognitionem interim habeatis.

Maximum in Ecclesia, & inter Christianos merito crimen est hæresis, quia Deum ipsum afficit injuria; cum opinionis pravitate vel indigna ei affingat, vel debita detrahat attributa. Unde dicitur hæresis ab αἱρέομαι, sive seligo: quia hæreticus non, quam accepit ab Ecclesiæ auctoritate, sed quam suo ex ingenio sibi confinxit, sententiam profitetur. Est igitur hæresis falsa, & pertinax de religione opinio: non enim est hæreticus, qui conscius, & admonitus erroris paratus est mutare sententiam. (1) Pluribus autem pœnis hæretici coërcentur, non ab Ecclesiasticis tantum Præsulibus, sed & à Prin-

(6) L. minor. ff. de minor. in integr. restitut.

(7) Cit. jur. & l. 42. & 16. ff. eod.

(8) L. 1. Codic. si adversus rem judic. l. minor. ff. de in integr. restitut.

(1) Can. hæresis 24. qu. 3. can. qui in Ecclesia, & can. dixit ead. qu. l. 3. Cod. de hæreticis.

Principibus laicis: cum non modo Ecclesiam, sed & rerum civilium statum hæresis perturbet propter semina discordiarum, quas inter cives serit dissensio religionis. Qua in re, qui secum discrepant, se mutuo tamquam hostes intuentur, atque alius alium contra sentientem sacrilegum, & impium arbitratur.

Ecclesiasticarum autem punitionum prima est excommunicatio major latæ sententiæ, quam hæretici, & eorum fautores incurrunt. (2)

Secunda irregularitas, & interdictio in posterum ab omnibus Ecclesiasticis, publicisque muneribus, (3) non eos modo, & fautores, verum & filios hæreticorum, per paternam quidem lineam ad gradum usque secundum, per maternam vero tantum ad primum afficiens. (4)

Tertia infamia juris, qua ipso facto adsperguntur. (5)

Quarta est pœna corporis; etenim Clerici exauctorati, sive degradati, omnique beneficio, & Ecclesiastica dignitate prorsus exuti, judici laico puniendi traduntur, & laici, postquam Ecclesiastici Judicis sententiam subjerint. Adimuntur autem reis omnia bona, quæ, si de Clerico damnato agatur, Ecclesiæ cedunt; si de laico, in fiscum rediguntur, etiamsi post mortem rei de crimine agatur; permittitur enim hæresis crimine reum damnare post mortem. (6) Excipiuntur tamen dotes Uxorum Catho-

(2) C. excommunicamus de hæreticis.

(3) Can. saluberr. 21. q. 7.

(4) C. quicumq; §. heretici, & C. statutum de hæret. in 6.

(5) C. excommunicamus §. credentes de hæret. can. infames 6. qu. 1. l. Manichæos Cod. de hæret.

(6) C. urgentis de hæretic. & C. ad abolendum C. excommunicamus §. 1. eod. C. secundum, C. decrevit, & C. accusatus, §. penult. eod. in 6.

Catholicarum, quæ mulieri servantur, & corpus hæretici Ecclesiastica sepultura ita censetur indignum, ut conditum in Ecclesia inde sit exhumandum. (7) Quas pœnas effugiet hæreticus, si errore agnito, eum retractare velit, & abjurare, subjiciens se pœnitentiæ ab Ecclesia imponendæ: (8) nisi post impetratam veniam in hæresim sive eamdem, sive aliam relabatur: (9) ita ut pro relapsis habeantur; quales sunt non modo qui confessi, vel convicti, sed & qui ex gravi suspicione hæresim abjurarunt, & ad eam postea redierunt. Tales enim novam frustra veniam deprecantur, sed sæcularis judicis punitioni traduntur, concessis tamen iis pœnitentiæ, atque Eucharistiæ Sacramentis. (10) Plura tandem circa crimen hoc, & ratione probandi, puniendique illius, tum in Clementina de hæreticis, tum in recentioribus Summorum Pontificum constitutionibus prudentissime decernuntur; ac breviter sciendum est, in hujuscemodi crimine posse procedi simpliciter, & de plano, sine ullo strepitu, & figura judicii, celatis etiam accusatorum nominibus, & testium, si ex eorum publicatione grave periculum eis impenderet a reo forte potentiori. Similibus pœnis & schismatici plectuntur, qui scilicet ab Ecclesiæ Capite, atque ab universo corpore discedunt, quique raro non sibi aliquam hæresim confingunt.

Præter Hæreticos sunt & Apostatæ, qui a Christi fide ad Gentiles, aut Hebræos desciverunt; iisdemque pœnis obstringuntur; quæ dicitur Apostasia

(7) C. 2. §. de hæret. in 6.
(8) C. statuimus de hær. in 6.
(9) C. accusatus §. 1. de hæreticis in 6.
(10) Cap. ad abolend. §. illos quoque de hæret. Cap. supra 10. de hæreticis in 6.

sia perfidiæ. (11) Est & Apostasia inobedientiæ, cum sponte quis præcepta sui Præsulis, vel Patrum constitutiones, regulasque contemnit. (12) Et demum Apostasia irregularitatis, cum quis ab assumtæ Religionis ordine discedit: ac tales declarantur infames, & excommunicantur, novisque pœnis e constitutionibus Summorum Pontificum subjiciuntur.

Neque exiguum crimen superstitio est, quæ divinæ naturæ nihilominus, quam hæresis, fortasse adversatur: unde sacrilegi, qui sortes consulunt, ut futura prænoscant, cum raro hæresim non sapiant, & incantationibus, consilioque malorum Dæmonum, aliisque magicis, & superstitiosis artibus ventura vel prævidere, vel prævenire conentur; Hæreticorum pœnis ab hæresis quæstoribus premuntur. (13)

Maledici vero, sive Blasphemi, qui convicia in Deum evomunt, aut in Sanctos, qui olim apud Hebræos Mosis lege lapidibus obruebantur; (14) nunc publica pœnitentia damnati, ad fores Ecclesiæ producuntur. (15)

Sacrilegi Jure Canonico sunt, qui rem sacram e loco non sacro, vel non sacram de loco sacro, vel sacram de loco sacro auferunt vi, aut dolo; (16) quamvis ex Jure Civili rem non sacram rapiens e loco sacro non sacrilegium, sed furtum committit. (17) Item sacrilegi sunt, qui aliquid violenter, aut injuste, & injuriose in personam sacram com-

(11) Gloss. 1. C. 1. de Apostatis can. non potest 2. q. 7.
(12) C. 2. C. illud de major. & obed.
(13) Tot. tit. de sacril. & C. 1. cum seq. 26. q. 1.
(14) Levitic. C. 24. vers. 16.
(15) C. 2. de maledic.
(16) Can. quisquis §. similiter 17. q. 4.
(17) L. vivi ff. ad leg. Juliam peculatus.

committunt, ut qui manus violenter in Clericum injiciunt, qui in excommunicationem incurrunt Summo Pontifici reservatam. (18) Sacrilegium autem committentes in rebus, pro criminis qualitate asperius puniuntur, aut levius, puta excommunicatione, infamia, carcere perpetuo, mulcta pecuniaria.

Et qui cum personis coeunt Deo dicatis, sacrilegorum pœnis quoque plectuntur.

Non minori vero contumelia Deum afficit Simonia, quæ res divinas mortali pretio æstimat. Est etenim Simonia rei spiritualis, vel spiritualibus annexæ mercimonium, ab illius auctore Simone Mago nuncupata. Est autem ex communi Doctorum distinctione triplex. (19) Mentalis, quæ voluntate tantum concipitur, nec animum extra progreditur: ut si quis per simulationem officii futuro collatori aliquid offerat spe beneficii sacri ab eo impetrandi, (20) quæ Simonia cum interius lateat, non mortalem judicem, sed solum Deum habet ultorem. Alia est conventionalis, quæ conventionibus, aut pactis sive tacitis, sive expressis animum offerendi pretii patefecit, etsi effectu caruerit. Alia tandem realis est, quando ad pacta effectus accessit: cujus criminis rei sunt, non modo ipsi contrahentes, sed etiam interpretes, quos mediatores vocant, sponsores, depositarii: ac duæ hæ postremæ species exteriori etiam judicio vindicantur, pœnisque afficiuntur his; nempe degradatione in Clericis, in laicis excommunicatione: præterea omnis actus tamquam illicitus effectu

(18) Can. si quis suadente 17. quæst. 4.
(19) Navarr. in Manual. Cap. 13. num. 103.
(20) Gloss. Cap. unico d: Cler. non resident. in 6.

effectu suo frustratur: unde ordinatio caret executio, & collatio beneficiorum est irrita, ita ut simoniace collatum adhuc vacare censeatur. (21) Ad Simoniam etiam refertur ea, quæ appellatur confidentia, sive fideicommissum super beneficio fundatum: ut cum beneficium recipimus, quo fructus illius alteri reddamus, aut certo post tempore titulum restituamus: aut cum usque ad certam infantis ætatem in amici alicujus fide beneficium deponimus, ut illud adulto restituat.

Item reservatio pensionis absque Superioris auctoritate, & renunciatio, servato ad idem regressu, cæterique tractatus hujusmodi, qui fiduciarii latine dicuntur. (22)

Ponitur etiam, qui pro docendi licentia quidquam acceperit: ne avaritia sua discendi facilitatem, & doctrinarum usum in Ecclesia utilissimum imminuat. (23)

Alias vero pœnas constituere Summi Pontifices recentiores, nempe Sixtus V. Const. 91. *Sanctum, & salutare*; Pius V. Const. 5. *Cum primum*, & Clemens VIII. Const. 40. *Romanus*.

In criminibus ponitur etiam usura, quæ naturæ, & rationi humanæ repugnat, utpote fructus pecuniæ, rei nempe sterilis, ideoque furto comparatur; prohibitaque fuit Hebræis a Mose, qui Hebræi, etsi non inter se, tamen cum cæteris gentibus fœnus exercere poterant; apud eos enim pro-

ximi

(21) Can. si quis 1. qu. 1. can. quando Episcopus § quod si aliter d. 34. can. si Episcopus 1. q. 1. C. dilectus, ubi Glossa de simon. Conc. Trident. sess. 21. Cap. 1. de reformat.

(22) Concil. Trident. sess. 25. C. 7. de reformat. Pius IV. Constit. 85. incip. *Romanum Pontificem*, & Sanctus Pius V. Const. 85. incip. *intolerabilis*.

(23) C. 1. & 2. de magistr.

ximi nomine tantum Hebraicus Populus veniebat. At postquam a christiana charitate vocabulum hoc ad omnes homines fuit extensum, eadem quoque usurarum prohibitio latius processit: itaut nobis neque inter nos, neque cum exteris fœnus exercere a Sacris Canonibus permittatur. Est autem usura quidquid supra sortem a nobis mutuo datam accipitur. Quamobrem qui fructus ex pignore percepit, repetendo sortem, debet in eam imputare, quidquid percepit a fructibus, ut debitor sibi retinere de pecunia mutuata possit quantitatem parem quantitati fructuum perceptorum. (24) Ratione quoque lucri cessantis, & damni emergentis crimine carent ii, qui cum in mercimoniis pecuniam utiliter occupare possent, eam alteri mutuantes aliquid supra sortem stipulantur: quo nomine eximuntur a crimine usurarum Montes Pietatis a Leone X. instituti in Concil. Lateranensi. (25)

Tres quoque casus excipiuntur, in quibus licet integram sortem recipere, quamvis fructus ex pignore percepti fuerint.

Primus, si laicus possessionem aliquam rei Ecclesiasticæ, quam injuste detinebat, eidem Clerico pignori tradat, cui eam eripuerat. (26) Secundus, si res pignori data sit feudum, & pignori detur domino directo: is enim potest feudi fructibus frui, & integram sortem a debitore suo recipere: dummodo feudi onera non exigat a Vassallo non possidente. (27)

Tertius est, si maritus, dote nondum exacta, possessionem frugiferam a focero in pignus acceperit:

(24) C. 1. & 2. & C. conquestus de usuris.
(25) Sess. 10. in princ.
(26) Cap. 1. de usuris.
(27) Cap. conquestus de usur. Cap. 1. de feudis.

tii: potest enim is tolerandorum onerum conjugalium causa gaudere fructibus, & integram postea dotem a socero repetere. (28) Quamobrem non solum ipsemet usurarius, verum & hæredes ipsius ad usuras restituendas compelluntur iis, quibus usuras extorserint, vel hæredibus eorum; aut, si tales deficiant, pauperibus: nisi propter notam inopiam facultate careant restituendi. (29) Atque ad restitutionem usurarum, & ad cessationem exactionis cogi possunt ab Ecclesiastico Judice per censuras; quamvis debitor juraverit, se usuras a fœneratore minime repetiturum. (30)

Variis autem, gravissimisque pœnis usurarii subjiciuntur. Etenim Clerici suspenduntur, vel deponuntur ab ordine. Laici excommunicationis fulmine cum infamia percelluntur, (31) & mortui ab Ecclesiastica Sepultura etiam arcentur. (32) Ac nisi usuras reddiderint, testandi quoque facultate privantur. (33) Omnibus denique vetatur, ne finibus suis, aut tectis usurarios manifestos accipiant, neve domos eis locent, ni velint & ipsi locatores, & receptores subire pœnas a Canonibus constitutas.

Furtum Sacri Canones puniunt interdictione Ordinis: etenim fures Ecclesia promoveri vetat ad Sacros Ordines, si publica infamia laborent. Occultos autem non aliter ad Ordines admittit, nisi delictum confessi, ablatum reddiderint, pœniten-

(28) C. salubriter. 16. de usur.
(29) C. cum tu C. tua nos de usur.
(30) Cap. præterea de usur. can. si quibus oblitus, & C. quoniam 14. dist.
(31) Can. infames 3. q. 7. l. improbum Cod. quibus ex causis infam. irrogatur.
(32) C. quia in omnibus de usuris, & clem. 1 de usur.
(33) Cap. quamquam de usur.

nitentiamque egerint. (34) Ordinatos vero, si furentur, & incorrigibiles fuerint, deponit ab Ordine, ac sæculari potestati tradit. (35) Sed jam ad venerea delicta veniamus.

Adulterium Jure Civili committitur in alienam conjugem. (36) Jure vero Canonico a marito alieno in quamlibet etiam innuptam. (37) Atque in laico quidem excommunicatione, in Clerico vero depositione, aut in utroque certæ pœnitentiæ impositione punitur. (38) Mulieres autem in Monasterium ad perpetuam pœnitentiam, si mariti eas recipere noluerint, conjiciuntur. (39)

Raptores virginum, nisi matrimonio, adsentiente puella, crimen purgetur, excommuniatione puniuntur, (40) aut depositione ab ordine, si Clericus raptor fuerit. Raptores autem Sacratum Virginum, sive Monialium, quas vocant, quia matrimonio crimen expiare nequeunt, raptorum simul, & sacrilegorum pœnas a Canonibus constitutas subire coguntur. (41)

Stuprum, si commissum sit cum honesta muliere, pœnitentia, & pecuniaria pœna punitur, si vero cum virgine, stuprator illam ducere, patre consentiente, compellitur; sin pater recuset, vel status personarum, aut rerum conditio id non patiatur, pecuniam doti congruam respondere jubetur. At si pater quidem nuptiis assentiatur, stuprator vero ducere illam nolit, corpore dabit pœnas,

(34) C. 1. & seq. de usur. in 6.
(35) C. ex litteris de furtis.
(36) Can. Presbyter dist. 81. & C. cum non ab homine de judic.
(37) L. inter 6. §. lex Julia ff. ad legem Juliam de adult.
(38) C. Clerici de excess. Prælat. C. intelleximus 6 de adult. & stupris.
(39) C. gaudemus de convers. conjug.
(40) Can. 1. 36. q. 2.
(41) C. 2. cum seq. 36. q. 2.

pœnas; & excommunicatus, quoad judici placebit, detrudetur. (42)

Adulterorum etiam pœnis, aliisque majoribus, vel minoribus pro judicis prudentia, & criminis qualitate punitur tam incestus, sive concubitus cum consanguineis, usque ad gradus prohibitos; quam crimen eorum; qui cum ea, quam de Sacro Fonte susceperant, vel in Chrismate tenuerant, concubuerunt.

Eodem quoque modo puniuntur ii, qui venerem verterunt in usum naturæ contrarium, aut libidine sua bestias appetiverunt. (43)

Falsi crimen in Clericis Jus Canonicum depositione ab Ordine punit, & detrusione in Monasterium pro criminis qualitate. (44)

Exacerbantur autem pœnæ in falsatoribus litterarum Apostolicarum, quos cum fautoribus Canones anathemate damnant, Clericos omnibus beneficiis exeuntes, eosque degradatos judici sæculari tradentes: illos autem, qui non falsaverint litteras, sed falsatis ab alio usi fuerint, mitius tractantes; & Clericos quidem spoliantes beneficiis, laicos vero excommunicatione irretientes, donec congrue satisfecerint: idemque statuentes in eos, qui falsas litteras impetrassent. (45)

Homicidium vel mandatu alieno committitur, quod vulgo assassinium vocatur, vel sua sponte, vel casu: quorum pessimum est illud, quod alieno jussu patratur; ideoque non solum tales rei, sed & receptores, & consultores, & defensores exuti

(42) Cap. 1. & seq. de excess. Prælat.
(43) C. Cler. de excess. Præl.
(44) Cap. cum non ab homine de judic. C. si Episcopo & Cap. tuæ de pœnis.
(45) Can. ad falsariorum de crimine falsi.

exuti bonis, officiis, dignitatibus, beneficiis, hostes Christiani declarantur, excommunicationis, & depositionis ipso jure sententiam incurrentes. (46)

Similibus pœnis tenentur; qui non mandatu alieno; sed suopte ingenio per industriam hominem interemerint; (47) exceptis iis; qui furem occiderint; quem alia ratione evadere non potuissent. (48)

Homicidarum quoque pœnis obstringuntur ii, qui partum abjecerint, & mulieri abortus causam dederint; aut concipiendi facultatem medicamentis abstulerint; (49) nisi fœtus conceptus nondum vivificatus esset; aut id casu evenisset. (50)

Fortuita enim homicidia; dum nihil criminosum; aut illicitum quis peragat; nullis subjacent pœnis; (51) exceptis parentibus; qui dormientes pueros corpore oppresserint: illis enim certorum annorum pœnitentia injungitur. Iis tandem, qui sibi ipsis mortem consciverunt; Ecclesia suas preces negat, & sepulturam.

Spirituales pœnæ, quibus utitur Ecclesia, Censuræ nuncupantur, forte á cessionibus censorum; qui excludendo á censu; sive á descriptione Senatorum, aut Equitum, quos præteriissent; infamia notatos ordine movebant. Dividuntur autem Censuræ in excommunicationem, suspensionem, & interdictum.

Excommunicationis originem non solum ab Hebræis, qui gravissimi criminis reos, cum infamiæ nota e Synagoga, & communione Sacro-

rum

(46) C. 1. de homicid. in 6.
(47) C. 2. eod.
(48) C. 9. eod.
(49) C. si quis de homicid.
(50) Can. sicut ex litterarum eodem.
(51) Can. sæpe contigit 50. dist.

rum ejiciebant; sed etiam deducere possumus ab execrationibus Gentilium, qui ob atrocitatem sceleris familiaritatem, colloquium, & civile commercium adimebant. Cujus exemplum pœnæ vetustissimum est illud Orestis matricidæ. Is enim apud Euripidem dolet se ob tale facinus amisisse colloquium, & vitæ societatem cum cæteris civibus, neque aliter Oedipus apud Sophoclem. Utque a fabulis ad historias, & a Poetis ad Philosophos transeamus; Plato in libris de legibus reos gravissimi sceleris passim privat communione Sacrorum, & commercio civium, & Alcibiadem, quod mysteria in propria domo celebrasset, Sacerdotes Athenienses, poscente populo, Diris devoverunt; sive execrarunt, quod nos dicimus excommunicare: postea vero resecrarunt, quod nos absolvere vocamus. Neque admodum dissimilis est excommunicationis nostræ, quæ fuerat apud priscos Romanorum interdictio aqua, & igni. Nihil vero tam simile, quam quod de Druidis Galliæ Sacerdotibus refert Cæsar, (52) inquiens. Si quis privatus, aut publicus eorum decreto non steterit, Sacrificiis interdicunt: hæc pœna apud eos gravissima; quibus ita est interdictum, ii numero impiorum, ac sceleratorum habentur: iis omnes decedunt, aditum eorum, sermonemque defugiunt: neque iis petentibus jus redditur, neque honos ullus communicatur. Præceptum autem interdicendi commercii tam Sacrarum, quam Civilium rerum criminosis nos ab ipsomet Christo accepimus, (53) & a Paulo, (54) qui nobis

(52) De Bello Gallico lib. 6.
(53) Matthæi 8. 17.
(54) Ad Corinth. 5. 11. & ad Thessalon. 3. 14.

bis prohibet ad mensam eamdem accedere cum sceleſtis, & detractoribus, ac præcipit, dirimendum eſſe commercium cum eo, qui Dei verbum non audit, ut pudore afficiatur, atque ita ad bonam frugem redeat. Quem deinde morem Eccleſia perpetuo tenuit. Eſt igitur apud nos excommunicatio hominis excluſio ab Eccleſiæ corpore, vel a participatione Sacramentorum: (55) unde dividitur in majorem, & minorem. Major ejicit hominem extra Eccleſiam, & communionem Fidelium. (56) Minor vero tantum arcet a Sacramentis; (57) ideo major excommunicatio nuncupatur anathema, quaſi ita excommunicatus ſit repoſitus, & ſegregatus: quo ſenſu verbum hoc diſtinguitur ab alia ſignificatione in bonam partem, quæ ei tribuitur a Veteribus, cum hoc vocabulo ſignificarent donaria ſuſpenſa Diis, tamquam ſelecta, & ſecluſa a cæteris profanis rebus. Infligitur autem excommunicatio vel ab homine, vel a jure; & jure infligitur, quando abſque opera judicis, ſed ſolo miniſterio legis quis excommunicatur: quæ appellatur excommunicatio latæ ſententiæ, ſive major ſit, ſive minor.

Majorem ipſo facto abſque auctoritate judicis incurrunt hæretici, eorumque fautores, falſatores literarum Apoſtolicarum, percuſſores Clericorum, ſimoniaci, aliique in pluribus Juris Canonici locis expreſſi.

Minorem ex ſola legis auctoritate incurrunt, qui communicant cum excommunicato excom-

muni-

(55) Can. omnes Chriſtiani, & C. qui vero 11. q. 3.

(56) Cap. penult. de ſentent. excomm.

(57) Ibidem.

municatione majori, (58) quando non fuerint ejusdem criminis participes: tum enim & ipsi majori excommunicatione implicantur. (59)

Ab homine infligitur excommunicatio, quando Prælatus, aliusve Judex Ecclesiasticus contumacem, & reum sententia excommunicationis damnat; quæ in dubio semper præsumitur excommunicatio major, (60) & appellatur excomunicatio ferendæ sententiæ. Rursus excommunicatio interna est, & externa. Internam incurrimus propter quodlibet mortale peccatum, quo abscindimur ab invisibilis Ecclesiæ corpore, cum quo non communicamus, nisi per gratiam, quam lethaliter peccantes amisimus. (61) Externa est super memorata, de qua hoc titulo agimus, quæ segregat nos ab Eeclesia etiam visibili.

Cum autem excommunicatio infertur ab homine, judex inferens non ante pronunciare sententiam debet, quam præmissis tribus monitionibus, vel pro omnibus una, interpositis justis dierum intervallis, nisi necessitas aliter poscat. (62) Admonetur autem judex a Concilio Trid. (63) ne in civilibus, aut criminalibus causis excommunicatione utatur, nisi in subsidium, quando aliud remedium non suppetat; & eam ferre debet in scriptis addita causa; (64) non omnes tamen cum excommunicato communicare prohibentur. Excipiuntur enim uxor, liberi, servi, ancillæ; & qui ignoranter cum excommunicatis com-

(58) C. 3. de sent. excomm. in 6. & C. cum nuper vers. in 2. extra eod.
(59) Dict. C. nuper C. si concubina eod.
(60) C. penult. de sent. excomm.
(61) Can. audi 11. q. 3.
(62) C. sacro de sentent. excomm.
(63) Sess. 25. C. 3. de reform.
(64) C. sacro de sentent. excomm.

communicant, non incurrunt, neque communicantes cum iis, qui cum excommunicato communicant. (65)

Excipiuntur & Peregrini, quia necessitas eos communicare compellit, & qui humanitatis gratia excommunicato aliquid largiuntur, (66) & creditor debitoris excommunicati; ac tandem qui excommunicatum alloquuntur, ut eum ad curam salutis æternæ adducant. (67)

Addendum est ex Martini V. Constitutione, nemini vetitum esse communicare cum excommunicato, antequam specialiter, & expresse quis excommunicatus a judice declaretur: nisi publice innotescat illum, in excommunicationem incidisse, ut nemo possit eam ignorantiam sine dolo profiteri. (68)

Minori autem excommunicatione irretitus potest ea, quæ sunt jurisdictionis, exercere: unde potest eligere. (69) Major vero excommunicatio tam eligere, quam eligi vetat, & irritat collationem beneficii factam in excommunicati personam, itemque præsentationem, permutationem beneficii, impetrationem literarum Apostolicarum, suspendit ab officio, inducit infamiam, prohibet ad ordines ascendere, eximit hominem quasi e numero viventium, aufert Fidelium suffragia, & Ecclesiasticam Sepulturam; (70) si autem excommunicatus post annum insorduerit, atque crimen pœni-

(65) Can. quoniam multos 11. q. 8.

(66) Eod. can. quoniam.

(67) Cap. intelleximus de jud. C. si vere de sentent. excomm. C. excommunicamus §. credentes de hær.

(68) Covarr. Cap. *Alma Mater* p. 1. § 2. n. 7.

(69) C. ult. de Cler. excomm.

(70) C. gravem §. ult. de sent. excomm.

pœnitentia non expiaverit, contra eum, tamquam de hæresi suspectum proceditur. (71)

Interdictum est pœna, qua certus personarum numerus, aut certa regio Divinis privatur Officiis, & Sepultura, & Sacramentorum perceptione. Cujus exemplum aliquod Epist. 144. nobis D. Basilius reliquit, qui plures raptores cum suis familiis, & integrum vicum, quorum homines opem crimini præstiterant, excommunicatione perculit. Quibus pœnis non solum Pontifices Maximos, sed & Episcopos esse usos, non ambigitur, cum certi sint casus, ex quibus ab ipso jure interdictum profertur. Unde aliud est interdictum juris, aliud hominis, nempe Judicis Ecclesiastici.

Interdictum a jure profertur in Civitatem, aut aliam Universitatem quamlibet, quæ prædas adversus Ecclesiam permiserit, vel si vexarit S. R. E. Cardinalem, aut proprium Episcopum, aut vexantibus opem, consiliumque præbuerit, (72) vel si Civitas, ubi electio Pontificis celebranda esset, neglexerit præscripta in *Cap. ubi periculum de elect. in 6.*

Interdictum verum emittitur ab Ecclesiastico Judice extra, justaque de causa scripto tradenda, (73) non ex causa pecuniaria, (74) neque privati hominis, ex decreto Conc. Basileensis relato a Covarruvia in Cap. *Alma Mater.*

Est item interdictum locale, personale, & mistum, idest locale pariter, & personale. Locale dicitur, cum locus solus interdicitur; personale, quo

(71) Conc. Trid. sess 25. C. 3. de reform. in fine.

(72) Cap. ultim. de pœnis in 6. Clemen. 1. de pœnis.

(73) C. 1. de senten. excomm.

(74) Extrav. 2. eod.

quo personæ tantum; quorum discrimen est, quod interdicto loco licebit iis, qui culpa vacant, extra locum participare Divinis; interdictis vero personis, tam in proprio, quam in alio loco Sacramentorum, & Divinorum usus prohibetur singulis. (76) Aliud discrimen est, quod interdicta Civitate aliqua, vel Castro, aut Villa, suburbia simul, & continentia ædificia interdicta censentur. (77) Interdicto vero Clero, non comprehenditur ea Pœna Populus; neque interdicto Populo Clerus interdicitur: Quamvis autem interdictum locale tollat e locis administrationem Sacramentorum; & Divinorum celebrationem; tamen certis temporibus, certisque modis, humanitatis causa, severitas ista relaxatur. Unde permittitur Baptismus, Confirmatio, Pœnitentia, atque Euchariſtia, & confectio Sacri Chrismatis in Cœna Domini. (78) Item Missæ Sacrificium, aliorumque Divinorum celebratio submissa voce, januis clausis, & Campanis tacentibus, amotisque solemniis omnibus; quæ solemnia, & publicæ Festivitates restituuntur tantum diebus festis Natalis Domini, Paschatis, Pentecostes, Assumptionis B. M. V. eaque indulgentia extensa etiam est ad solemnitatem Corporis Christi, & ejus octavam, per Bullam Eugenii IV. & Martini V. Qui autem sciens prudens celebrat in loco interdicto, est irregularis, adeo ut a solo Pontifice Maximo possit absolvi; etiam Regulares interdictum violantes excommunicatione puniuntur; iique censuras, & interdictum nedum a Sede Apo-

(76) C. si sententia de sententia excommun. in 6.

(77) C. si Civitas eod.

(78) Quoniam de sent. excomm.

Apostolica, sed etiam ab Ordinariis emanantia, in suis Ecclesiis publicare, ac servare tenentur.

Levis cujusdam interdicti similitudinem habet suspensio, qua Ecclesiasticæ personæ ad certum tempus, vel ad arbitrium Episcopi ordinis exercitium interdicitur vel omnino, vel ex parte. Eam gentilibus etiam Sacerdotibus usitatam fuisse, colligitur ex Juliano Epistola 62. & similis huic erat pœna illa Decurionum, qua certum ad tempus ab ordine suo movebantur, (79) & suspensio appellari cœpit in Aurelianensi Concilio, cum olim latine absensio diceretur.

Oritur autem suspensio, sicut interdictum, vel a jure; puta contra Clericum simoniacum, & publice fornicarium, atque ob aliud grave crimen Canonibus notatum; vel ab homine, cum quis hanc pœnam ex sententia judicis justa de causa substinet: unde hujus pœnæ tantum Clericus capax habetur, cum is habeat ordinem, a cujus exercitio suspendatur: ferenda est autem scripto expressa causa, seu culpa, propter quam profertur: alioquin incurrit judex suspensionem a divinis Officiis, & per mensem Ecclesiæ aditu excluditur. (80) Episcopus vero numquam suspensionem incurrit, aut censuram juris, vel hominis, nisi nominatim exprimatur. (81) Suspensus autem ab uno, minime suspensus ab aliorum connexu censetur, unde suspensus ab ordine, non est suspensus a jurisdictione, neque a beneficio: nec qui suspenditur a superiori ordine, amittit exercitium inferioris, quamvis qui ab ordine inferiori

(79) L. 2. in princ ff. de Decur.
(80) C. 1. de sent. excomm.
(81) Cap. quia periculos eodem in 6.

feriori suspenditur, superioris etiam ordinis exercitium amittat. Qui vero suspensionis neglecta sententia, exercet ordines sibi non exercendos, incidit in irregularitatem.

Est autem irregularitas impedimentum Canonicum, prohibens, ne quis ordinetur, neve unquam in susceptis ordinibus ministret, vel ne ad superiores ordines promoveatur. De cujus impedimenti caussis non solum in Titulo: *Qui promoveri non possint*, sed & alibi oblata occasione passim disseruimus, ita ut opus non sit ea repetere, vel aliud adjicere, supra quam Institutionum ratio, & mensura patitur, satisque fuerit hoc generale decretum adjungere, quo S. Conc. Trid. (82) statuit, Episcopos in irregularitatibus omnibus, & suspensionibus ex delicto provenientibus posse dispensare, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & caussis deductis ad forum contentiosum.

Peregimus jam, Ornatissimi Auditores, Institutionum Canonicarum cursum, quotidianam hujus anni prælectionem absolvimus. Utinam tanta in docendo scientia, quantam amor in vos meus, & vestra in addiscendo diligentia postulabat. Quidquid igitur mihi doctrinæ defuit, velim vos labore vestro, atque ingenio expleatis. Ac simul ignoscitote, obsecro, si laudis, & honoris vestri nimium cupidus, aliquoties in reprehendenda quorumdam negligentia mihi quidquam exciderit acerbius; inde enim intelligere potestis, quanti vos fecerim, quod apud me digni fueritis, quorum

(82) Sess. 24. C. 6. de reformat.

rum causa homo Philosophus tantisper irasceret, is præsertim, quem Susurronum, & Semidoctorum agmina perpetuo plurium annorum latratu, non magis, quam Pigmæi Herculem commoverunt. VALETE.

Finis Institutionum Canonicarum.

